

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

◆ ΦΩΣ (Ακαδημαϊκού Λουκά Γ. Χριστοφόρου)	201
◆ Ο ΘΡΑΚΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ (Βασ. Κ. Σταθάκη)	209
◆ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ (Νικ. Θ. Αρδανίτη)	215
◆ Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ ΝΤΑΝΙΕΛ ΡΟΠΣ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ» (Παναγιώτας Παναγοπούλου - Ρουπίνα)	225
◆ ΟΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ (Βασ. Χ. Χαραλαμποπούλου)	228
◆ «ΒΗΘΕΣΔΑ» (Τάκη Μπόλα)	231
◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΑΝΘΡΩΠΟΙ (Πανοζμίτη)	233
◆ ΣΑΝ ΠΑΣ ΣΤΗΝ ΚΑΛΑΜΑΤΑ... (Γωάν. Γ. Κατσομήτρου)	234
◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη - Α.Λ.)	237
◆ ΣΥΝΤΗΡΗΤΗΣ (Ποίημα Π.Β. Πάσχου)	239
◆ ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ (Καθηγητού Χρήστου Γιαμβριά)	240
◆ ΕΓΩ Ο ΓΗΙΝΟΣ ΣΠΟΔΟΣ (Ποίημα Φιλήμωνος Καπάσογλου)	241
◆ ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (Χ.Γ.)	242
◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Ένημερώσεως Χ.Ε.Ε.) ...	243
◆ Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α.Γ.)	245
◆ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	247

ΕΤΟΣ 66ον ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2003 ΑΡΙΘ. 643

€ 0,90

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗ

ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Χρυσάνθος ὁ ἀπὸ Τραπεζοῦντος

Ὁ Κύπρου Μακάριος Β΄

Ὁ Κασσανδρείας Εἰρηναῖος

Ἰωακείμ Γ΄ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

***

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΥ

ΤΟΜΑΣ ΣΤΕΡΝΣ ΕΛΙΟΤ

Τὸ ἀληθινὸ τοῦ πρόσωπο καὶ

ὁ συμβολισμὸς τοῦ ἔργου τοῦ

***

ΔΗΜ. Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

Δρος Ποινικῶν ἐπιστημῶν

Ἐπιτίμου Δικηγόρου

ΘΕΜΑΤΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 66ον

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2003

Άριθ. 643

Φ Ω Σ *

Τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας μου εἶναι τὸ φῶς. Θὰ μιλήσω πρῶτα γιὰ τὸ φῶς τῆς φύσης καὶ ἀκολούθως θὰ μιλήσω γιὰ τὸ φῶς τῆς πίστεως. Θὰ ἀναφερθῶ στὸ πρῶτο γιὰ νὰ σκιαγραφήσω τὸν πλοῦτο τῆς γνώσης καὶ τὴν ποικιλία τῶν φαινομένων πού σχετίζονται μὲ τὸ φῶς τῆς φύσης καὶ θὰ ἀναφερθῶ στὸ δεύτερο, τὸ φῶς τῆς πίστεως, γιὰ νὰ ὑπογραμμίσω τὴ λαμπρότητα καὶ τὸ βάθος τῆς ὑπερβατικῆς γνώσης καὶ τοῦ μυστηρίου πού χαρακτηρίζουν τὸ φῶς τῆς πίστεως.

Ἡ γνώση τὴν ὁποία ἔχουμε γιὰ τὸ φῶς ὡς ἐπιστήμονες καὶ ὡς πιστοὶ εἶναι ἓνα ξεχωριστὸ δῶρο σὲ μᾶς. Μὲ τὸ φῶς τῆς φύσης ἀπεικονίζεται ἅμεσα ἢ ἔμμεσα ὁ φυσικὸς κόσμος στὰ μάτια καὶ στὴ διανόσή μας. Μὲ τὸ φῶς τῆς πίστεως ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐπικοινωνία μας μὲ τὸ Θεό.

Ὅλοι ἔχουμε προσωπικὴ ἐπαφή καὶ ἐμπειρία μὲ τὸ φῶς τῆς φύσης. «Τὸ φῶς εἶναι γιὰ νὰ βλέπουμε» θὰ μᾶς διαβεβαιώσει ἓνα μικρὸ παιδί. Ἰδιαίτερη ἐπαφή καὶ ἐμπειρία ἔχουμε ὅλοι μὲ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, μὲ τὴν ἡλιακὴ ἀκτινοβολία πού περιλούει καὶ θερμαίνει τὴ γῆ καὶ ὑποδασάζει τὴ ζωὴ στὸν πλανήτη μας. Τὸ φῶς τοῦ ἡλίου παρέχει τὴν κατάλληλη θερμοκρασία στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς γιὰ νὰ ζήσουν οἱ ὄργανισμοί, νὰ πνεύ-

σουν οἱ ἄνεμοι καὶ νὰ λειτουργεῖ ὁ ὕδρολογικὸς κύκλος. Τὸ φῶς τοῦ ἡλίου παρέχει τὴν ἐνέργεια πού ἀπαιτεῖται γιὰ νὰ μεγαλώσουν τὰ φυτὰ καὶ νὰ ζήσουν τὰ ζῶα καὶ ἐμεῖς. Χωρὶς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου θὰ ἤμασταν σὲ μιὰ ἀέναη νύκτα. Ἐπιστημονικὰ γνωρίζουμε τὴν πηγὴ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου. Εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν θερμοπυρηνικῶν ἀντιδράσεων τῆς ὕλης οἱ ὁποῖες λαμβάνουν χώρα ἐκεῖ, λόγω τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας πού ἐπικρατεῖ στὸν ἡλιο. Τὸ φῶς, λοιπόν, τὸ ὁποῖο στηρίζει μὲ μυριάδες τρόπους, ὄρατους καὶ ἀόρατους, τὴ ζωὴ στὸν πλανήτη μας, εἶναι ἓνα μικρὸ μέρος τῆς ἐνέργειας πού παράγεται στὸν ἡλιο καὶ πού φθάνει στὴ γῆ.

***

Τί εἶναι φῶς; Εἶναι δύσκολο νὰ ἀπαντήσῃ κανεὶς στὴν ἐρώτηση αὐτὴ γιὰτὶ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ὀρίσει τὸ φῶς.

Ἡ φυσικὴ ἐπιστὴμη περιγράφει τὸ φῶς μὲ τὴν ἀπαρίθμηση τῶν ιδιοτήτων του καὶ τὴ θεμελίωσή τους σὲ ἀπλὲς ἀρχές, βασισμένες σὲ μαθηματικὸς τύπους. Στὴ φυσικὴ, λοιπόν, μαθαίνουμε γιὰ τὸ φῶς μὲ διάφορους τρόπους. Δύο τέτοιοι θεμελιώδεις τρόποι εἶναι: (1) Οἱ μηχανισμοὶ τῆς φύσης πού παράγουν τὸ φῶς, δηλαδή, οἱ πηγές τοῦ φωτὸς, καὶ (2) οἱ μηχανισμοὶ τῆς φύσης πού περιγράφουν τὶς ἀντιδράσεις τοῦ φωτὸς μὲ τὴ μικροσκοπικὴ καὶ τὴ μακροσκοπικὴ ὕλη, μὲ

* Κείμενο ὁμιλίας στὴ Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἐπιστημόνων καὶ Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν τὴν 1 Ἰουνίου 2003.

τούς οργανισμούς, με σās και με μένα.

Ώστόσο, πρὶν δοῦμε αὐτὸν τὸν πλοῦτο τῶν φαινομένων, ἄς ἐστιᾶσουμε τὴν προσοχή μας σὲ δύο γενικῶς ἀποδεκτὲς φυσικὲς θεωρήσεις γιὰ τὸ φῶς, τὴν κυματικὴ καὶ τὴ σωματιδιακὴ (φωτονιακὴ) θεώρηση. Ἡ πρώτη περιγράφει τὸ φῶς ὡς ἓνα εἶδος κυματικῆς κίνησης καὶ ἡ δευτέρη ὡς σωματίδια ποὺ κινοῦνται μὲ πολὺ ὑψηλὴ ταχύτητα. Καθεμιά ἀπὸ τὶς δύο αὐτὲς θεωρήσεις ἐρμηνεύει ἐπιτυχῶς ὀρισμένες μόνο ἀπὸ τὶς ιδιότητες τοῦ φωτός. Ἡ πληρέστερη κατανόηση τοῦ φωτός ἐπιβάλλει τὴν ἀποδοχὴ καὶ τῶν δύο θεωρήσεων, γιὰτὶ οἱ δύο αὐτὲς θεωρήσεις περιγράφουν συμπληρωματικὲς ιδιότητες μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὀντότητας ποὺ ὀνομάζουμε φῶς. Τὰ φυσικὰ φαινόμενα ποὺ ἀφοροῦν στὸ φῶς γίνονται, λοιπόν, κατανοητὰ θεωρώντας τὸ φῶς ἄλλοτε ὡς κύμα καὶ ἄλλοτε ὡς σωματίδιο, ἀλλὰ ἡ γνῶση αὐτὴ δὲν ἀπαντᾷ στὴν ἐρώτηση «τί εἶναι τὸ φῶς;».

Ἡ κυματικὴ φύση τοῦ φωτός ἀναγνωρίστηκε καὶ θεμελιώθηκε πρὶν ἀπὸ 200 περίπου χρόνια. Τὸ πείραμα ἔδειξε ὅτι:

- Τὸ φῶς ἀνακλάται, διαθλάται (ἀλλάζει κατεύθυνση ὅταν μεταδίδεται ἀπὸ ἓνα μέσο σὲ ἓνα ἄλλο στὸ ὁποῖο ἡ ταχύτητά του εἶναι διαφορετικὴ), καὶ περιθλάται (ὅταν συναντήσει μικρὰ ἀντικείμενα εἰσέρχεται στὴν περιοχὴ πίσω τους).

- Τὰ κύματα τοῦ φωτός παρουσιάζουν τὸ φαινόμενο τῆς συμβολῆς (δηλαδὴ ἐνισχύουν ἢ ἀπαλείφουν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο ὅταν περνοῦν μῆσα ἀπὸ τὸν ἴδιο χῶρο τὴν ἴδια στιγμὴ), εἶναι ἐγκάρσια (τὸ ἐπίπεδο τῶν ταλαντώσεών τους εἶναι κάθετο πρὸς τὴν διεύθυνση διάδοσῆς τους) καὶ μποροῦν νὰ πολωθοῦν (οἱ ταλαντώσεις τους γίνονται σὲ ἓνα ὀρισμένο ἐπίπεδο).

- Τὸ λευκὸ φῶς μπορεῖ νὰ ἀναλυθεῖ σὲ διάφορα χρώματα ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ κύματα μὲ διαφορετικὸ μῆκος κύματος, δηλαδὴ σὲ κύματα μὲ διαφορετικὴ συχνότητα.

- Τὸ μονοχρωματικὸ φῶς εἶναι σύμφωνο (coherent) (δηλαδὴ ὑπάρχει μιὰ προβλεπόμενὴ συσχέτιση μεταξὺ τοῦ εὗρους καὶ τῆς

φάσης ἐνὸς σημείου τοῦ κύματος καὶ οἴου-δήποτε ἄλλου σημείου τοῦ κύματος).

Αὐτὰ καὶ ἄλλα πειραματικὰ δεδομένα ἐξηγοῦνται μὲ τὴν κυματικὴ θεώρηση τοῦ φωτός. Τί εἶδους, ὁμως, κύμα εἶναι τὸ φῶς; Πρῶτος ὁ James Maxwell ἀπέδειξε θεωρητικὰ ὅτι τὸ φῶς εἶναι ἠλεκτρομαγνητικὸ κύμα (ἓνας συνδυασμὸς μαγνητικοῦ καὶ ἠλεκτρικοῦ πεδίου) τὸ ὁποῖο μεταδίδεται μὲ μιὰ καθορισμένη ταχύτητα (c) ποὺ ἀργότερα μετρήθηκε καὶ βρέθηκε ἴση περίπου μὲ 300.000 χιλιόμετρα τὸ δευτερόλεπτο στὸ κενὸ καὶ πρῶτος ὁ Heinrich Hertz ἐπιβεβαίωσε πειραματικὰ τὴν ἠλεκτρομαγνητικὴ φύση τοῦ φωτός.

Ἡ ἠλεκτρομαγνητικὴ θεωρία τοῦ φωτός ἐρμηνεύει τὴ συμπεριφορὰ τοῦ φωτός ὑψηλῆς ἔντασης καὶ τὶς ἀντιδράσεις τοῦ φωτός μὲ τὴ μακροσκοπικὴ ὕλη καὶ περιγράφει ἱκανοποιητικὰ τὶς παρατηρήσεις, τὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ τὰ πειραματικὰ δεδομένα γιὰ τὶς συνθήκες αὐτῆς. Ώστόσο, ἡ κυματικὴ θεώρηση τοῦ φωτός δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐρμηνεύσει ὅλα τὰ φυσικὰ φαινόμενα ποὺ ἀφοροῦν στὸ φῶς, κυρίως τὶς ἀντιδράσεις τοῦ φωτός πολὺ μικρῆς ἔντασης μὲ μεμονωμένα ἄτομα καὶ μόρια (π.χ., τὶς ἀντιδράσεις τοῦ φωτός μὲ ἓνα ἄτομο ἢ ἓνα μόριο). Αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι ἡ κυματικὴ θεώρηση δὲν μπορεῖ νὰ ἐρμηνεύσει τὶς ιδιότητες τοῦ φωτός οἱ ὁποῖες ὀδήγησαν στὴ διατύπωση τῆς κβαντικῆς θεωρίας τοῦ φωτός ἀπὸ τὸν Max Planck καὶ τὸν Albert Einstein στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα.

Σύμφωνα μὲ τὴν κβαντικὴ θεωρία τοῦ φωτός, τὸ φῶς ἐκπέμπεται ἀπὸ τὴν πηγὴ του σὲ μικροσκοπικὲς διακεκριμένες ποσότητες ἐνέργειας, ποὺ λέγονται “κβάντα” ἢ φωτόνια (ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ λέξη φῶς). Τὸ φῶς σύμφωνα μὲ τὴν κβαντικὴ θεωρία τοῦ φωτός παράγεται καὶ διαδίδεται μὲ τὴ μορφή σωματιδίων, τὰ φωτόνια, τὰ ὁποῖα εὐθὺς ὡς παραχθοῦν μετακινοῦνται στὸν κενὸ χῶρο μὲ τὴν ἴδια μέγιστη δυνατὴ ταχύτητα ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει ἓνα σῶμα στὴ φύση, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἐνέργειά τους. Σύμφωνα, λοιπόν, μὲ τὴ φυσικὴ ἐπιστήμη, τὸ φῶς ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει χωρὶς νὰ κινεῖται. Τὸ φῶς

πάντοτε κινείται. 'Ακίνητα φωτόνια δὲν ὑπάρχουν. Τὰ σωματίδια τοῦ φωτός, εἶναι χωρὶς «μάζα ἠρεμίας», ἀλλὰ ἀποκοτῶν μάζα λόγω τῆς μεγάλης τους ταχύτητας καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἀντιδρῶν μὲ τὴν ὕλη σὰν ὕλικά σωματῖα.

Τὸ φῶς, λοιπόν, δὲν εἶναι μόνο ἓνα ἠλεκτρομαγνητικὸ κύμα τὸ ὁποῖον κινεῖται μὲ μιὰ καθορισμένη μέγιστη δυνατὴ ταχύτητα c καί, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐνέργειά του, μὲ μιὰ καθορισμένη συχνότητα (ν) καὶ ἓνα καθορισμένο μήκος κύματος (λ). Τὸ φῶς εἶναι ἐπίσης καὶ ἓνα σωματίδιο τὸ ὁποῖο, ἂν καὶ κινεῖται μὲ τὴν ἴδια μέγιστη δυνατὴ ταχύτητα c , ἔχει μιὰ καθορισμένη ἐνέργεια ($E = h\nu$, ὅπου h εἶναι ἡ σταθερὰ τοῦ Planck) καὶ μιὰ καθορισμένη ὁρμή ($p = E/c = h\nu/c$). Κλασσικὰ παραδείγματα ποὺ ἀποδεικνύουν τὴ σωματιδιακὴ θεώρηση τοῦ φωτός εἶναι ἐκεῖνα τοῦ φωτοηλεκτρικοῦ φαινομένου καὶ τοῦ φαινομένου Compton. Ἡ σύνδεση μεταξύ τῆς σωματιδιακῆς καὶ τῆς κυματικῆς θεώρησης συνίσταται στὸ βασικὸ ἀξίωμα (προϋπόθεση) τῆς κβαντικῆς θεωρίας ὅτι ἡ ἐνέργεια τῶν φωτονίων εἶναι κατ' εὐθείαν ἀνάλογη τῆς συχνότητας τοῦ ἠλεκτρομαγνητικοῦ κύματος. Τὰ διάφορα χρώματα τοῦ φωτός ἀντιπροσωπεύουν φωτόνια μὲ διαφορετικὲς ἐνέργειες.

Τὸ φῶς ὡς ἠλεκτρομαγνητικὸ κύμα ἀνακλάται, διαθλάται καὶ περιθλάται, ἀλλὰ τὸ φῶς ὡς σωματίδιο, ἐπίσης, ἀνταλλάσσεται, σκεδάζεται, καὶ ἐξαφανίζεται (ἀπορροφᾶται) στὶς ἀντιδράσεις του μὲ τὰ συστατικὰ τῆς ὕλης καὶ ἐμφανίζεται ὑπὸ ἄλλη μορφή ἐνέργειας ὅπως λ. χ. ὡς θερμικὴ ἢ χημικὴ ἐνέργεια. Τὸ πείραμα ἐπαληθεύει πλήρως αὐτὴν τὴ συμπληρωματικότητα σὲ ὅτι ἀφορᾶ τὶς ἀντιδράσεις τοῦ φωτός στὴ φύση.

Σύμφωνα, λοιπόν, μὲ τὴ σύγχρονη φυσικὴ, τὸ φῶς εἶναι ἠλεκτρομαγνητικὴ ἀκτινοβολία, ἀκτινοβόλος ἐνέργεια, καὶ ὁ ὅρος φῶς μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἐδῶ μὲ τὴν εὐρεία ἔννοια ὥστε νὰ συμπεριλάβει ἠλεκτρομαγνητικὴ ἐνέργεια σὲ ὅλα τὰ μήκη κύματος. Συνηθίζεται ὁ ὅρος φῶς νὰ συμπεριλαμβάνει

διάφορα εἶδη ἀόρατου φωτός ὅπως τὰ ραδιοκύματα, τὰ μικροκύματα, τὸ ὑπερύθρο φῶς, τὸ υπεριώδες φῶς, τὶς ἀκτίνες X, καὶ τὶς ἀκτίνες γ. Τὰ διάφορα εἶδη φωτός ἀντιστοιχοῦν σὲ διαφορετικὰ μήκη κύματος τῆς ἠλεκτρομαγνητικῆς ἀκτινοβολίας καὶ συνεπῶς σὲ φωτόνια μὲ διαφορετικὲς ἐνέργειες. Τὰ μήκη κύματος τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων (καὶ οἱ ἀντίστοιχες συχνότητες καὶ ἐνέργειες) καλύπτουν μιὰ τεράστια κλίμακα. Τὰ μήκη κύματος ἐκτείνονται ἀπὸ 10 ἑκατομμύρια μέτρα στὰ ἠλεκτρομαγνητικὰ κύματα ποὺ δημιουργοῦνται κατὰ τὴ μεταφορὰ ἐναλλασσόμενου ἠλεκτρικοῦ ρεύματος καὶ φτάνουν μέχρι μερικὰ χιλιοστὰ τοῦ τρισεκατομμυριοστοῦ τοῦ μέτρου (10^{-15} μέτρα) στὰ κύματα τῶν κοσμικῶν φωτονίων. Οἱ συχνότητες (ὁ ἀριθμὸς ταλαντώσεων τοῦ κύματος σὲ ἓνα δευτερόλεπτο) ἐκτείνονται ἀντιστοίχως ἀπὸ 60 Hz (60 ταλαντώσεις τὸ δευτερόλεπτο, 60 κύκλους) μέχρι 10^{23} Hz (μέχρι περίπου 1 τρισεκατομμύριο τρισεκατομμυρίων ταλαντώσεις τὸ δευτερόλεπτο). Τὰ μήκη κύματος (καὶ οἱ ἀντίστοιχες συχνότητες καὶ ἐνέργειες) τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων/φωτονίων μεταβάλλονται κατὰ ἓνα παράγοντα μεγαλύτερο ἀπὸ 10^{22} (μεγαλύτερο ἀπὸ 1 ἀκολουθοῦμενο ἀπὸ 22 μηδενικά). Σὲ αὐτὸ τὸ τεράστιο φάσμα τοῦ φωτός, τὸ τμήμα τοῦ φάσματος στὸ ὁποῖο ἀντιστοιχεῖ τὸ ὄρατο φῶς εἶναι μηδαμινὸ.

Τὰ διάφορα τμήματα τοῦ φάσματος τῆς ἠλεκτρομαγνητικῆς ἀκτινοβολίας ἀναφέρονται σὲ ἀκτινοβόλο ἐνέργεια ἢ ὅποια εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τὸ φῶς ἔχει παραχθεῖ στὴ συγκεκριμένη περιοχὴ. Ἐτσι, συνηθίζεται νὰ ὀνομάζεται τὸ φῶς ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτηριστικὸ τρόπο παραγωγῆς του (π.χ., μικροκύματα, θερμικὴ ἀκτινοβολία, κοσμικὲς ἀκτίνες), ἢ ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο διεγέρθηκε τὸ σύστημα (ἄτομο, μόριο, ἰόν, πυρήνας, κ.λ.π.) τὸ ὁποῖο ἐκπέμπει τὸ φῶς, ὅπως θὰ ἀναφέρω πιὸ κάτω.

- Φῶς παράγεται ὅταν ἠλεκτρόνια ἢ ἄλλα φορτισμένα σωματῖα ἐπιβραδύνονται. Ἠλε-

πτρικές γραμμές μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας παράγουν ηλεκτρομαγνητικά κύματα με συχνότητα ίση με εκείνη της γεννήτριας (συνήθως με συχνότητα 60 κύκλων). Λυχνίες κενού και άλλες ηλεκτρονικές συσκευές εκπέμπουν ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία μέχρι 10^{11} Hz (μέχρι 10^{11} ταλαντώσεις το δευτερόλεπτο). Η περιοχή συχνότητας $10^4 - 10^{11}$ Hz καλύπτει τις εφαρμογές της ραδιοφωνικής επικοινωνίας και του ραντάρ. Ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία με συχνότητα μεγαλύτερη από 10^{11} Hz παράγεται με φυσικούς τρόπους ως έκπομπη φωτονίων από την αποδιέγερση διεγερμένων μορίων, ατόμων, ιόντων, πυρήνων, κ.ο.κ. Οι ενέργειες των φωτονίων που εκπέμπονται όταν αποδιεγερθούν τα διεγερμένα αυτά σωματίδια της ύλης εξαρτώνται από το μέγεθος των σωματιδίων. Για παράδειγμα, οι διεγερμένοι πυρήνες εκπέμπουν μεγαλύτερης ενέργειας φωτόνια από τα διεγερμένα άτομα, και τα διεγερμένα άτομα εκπέμπουν κατά κανόνα μεγαλύτερης ενέργειας φωτόνια από τα διεγερμένα μόρια. Όσο πιο περιορισμένος είναι ο χώρος στον οποίο κινούνται τα διεγερμένα δέσμια ηλεκτρόνια των ατόμων ή των μορίων που εκπέμπουν το φως, τόσο μεγαλύτερη είναι η ενεργειακή διαφορά μεταξύ των κβαντικών καταστάσεών τους και επομένως τόσο μεγαλύτερη είναι η ενέργεια των φωτονίων που εκπέμπονται. Ανεξάρτητα από το πόσο μεγάλη είναι η ενέργεια των φωτονίων, μόνο σωματίδια που είναι διεγερμένα, που έχουν επί πλέον ενέργεια, και που είναι επομένως παροδικά, μπορούν να εκπέμψουν φως.

- Φως με μήκη κύματος από, περίπου, 25 μικρά (25 εκατομμυριοστά του μέτρου) μέχρι και το ερυθρό χρώμα του όρατου φάσματος γύρω στα 0,7 μικρά ονομάζεται υπέρυθρο φως και παράγεται κατά την ακτινοβολία αποδιέγερση σταθμών περιστροφής και ταλάντωσης των μορίων και είναι άορατο.

- Φως με μήκη κύματος από το ερυθρό όριο του υπέρυθρου γύρω στα 0,7 μικρά μέχρι, περίπου, 0,4 μικρά λέγεται όρατο φως. Φως με μήκη κύματος στην περιοχή του φά-

σματος από, περίπου, 0,4 μικρά μέχρι, περίπου, 0,2 μικρά λέγεται υπεριώδες. Και τα δύο αυτά είδη φωτός προέρχονται από τις ακτινοβόλες αποδιεγέρσεις των διεγερμένων ηλεκτρονίων που κινούνται στις εξωτερικές τροχιές των μορίων και μερικών ατόμων.

- Φως με μήκη κύματος μεταξύ, περίπου, 0,2 μικρά μέχρι, περίπου, 0,01 μικρά είναι γνωστό ως υπεριώδες στο κενό (vacuum ultraviolet) και εκπέμπεται από τις ακτινοβόλες αποδιεγέρσεις των ηλεκτρονίων που κινούνται στις εσωτερικές τροχιές των ατόμων και των μορίων. Το υπεριώδες στο κενό είναι άορατο φως. Άορατο είναι επίσης το φως που εκτείνεται σε μικρότερα μήκη κύματος.

- Φως που εκπέμπεται από την αποδιέγερση ηλεκτρονίων στους εσωτερικούς φλοιούς των ατόμων ονομάζεται χαρακτηριστική ακτινοβολία X.

- Φως που εκπέμπεται από την επιβράδυνση ελεύθερων ηλεκτρονίων ή άλλων φορτισμένων σωματιδίων με μήκη κύματος (μεταξύ 10^{-8} και 10^{-10} μέτρα λέγεται μπρεμστράλουνγκ (Bremsstrahlung) ή ακτινοβολία ακτίνων X με συνεχές φάσμα.

- Φως που γεννιέται από την αποδιέγερση διεγερμένων πυρήνων ή από ραδιενεργούς πυρήνες είναι γνωστό ως ακτίνες γ και η ενέργειά του είναι μεγάλη (τα αντίστοιχα μήκη κύματος μεταξύ 10^{-10} και 10^{-13} μέτρα).

- Φως που προέρχεται από το διαστρικό χώρο με πολύ υψηλές ενέργειες μέχρι 1000 εκατομμύρια ηλεκτρονιοβόλτ (GeV) (μήκη κύματος 10^{-15} μέτρα) ονομάζεται κοσμική ακτινοβολία.

- Φως που παράγεται από την εκμηδένιση, εξαύλωση (annihilation) ενός ηλεκτρονίου (e^-) και ενός ποζιτρονίου (e^+ , ηλεκτρόνιο με αντίθετο, θετικό, φορτίο) ($e^- + e^+ \rightarrow \text{φως}$) –και γενικότερα από την εξαύλωση ύλης και αντιύλης– είναι γνωστό ως ακτινοβολία εξαύλωσης (annihilation radiation).

- Φως που παράγεται κατά την ακτινοβόλο σύλληψη ηλεκτρονίων από άτομα (ακτινοβόλος σύλληψη, radiative attachment, $e^- + A \rightarrow A^- + h\nu$) είναι γνωστό ως συνεχές

φάσμα ακτινοβόλου σύλληψης (radiative attachment continuum) και φως που παράγεται κατά την επανασύνδεση θετικών και αρνητικών ιόντων ($A^+ + B^- \rightarrow AB + h\nu$) ή κατά την επανασύνδεση ηλεκτρονίων και θετικών ιόντων ($e^- + A^+ \rightarrow A + h\nu$) είναι γνωστό ως φως (φωταύγεια) επανασύνδεσης (recombination luminescence).

- Φως που παράγεται στα διάφορα υλικά όταν διεγερθούν από φως χαμηλής ενέργειας (μικρότερης από την ενέργεια ιονισμού του υλικού) είναι γνωστό ως φωταύγεια (luminescence), φθορισμός (fluorescence), φωσφορισμός (phosphorescence), κ.ο.κ., ανάλογα με τη φύση του συστήματος και την ηλεκτρονική στάθμη που εκπέμπει το φως.

- Φως που εκπέμπεται από υλικά που έχουν διεγερθεί μέσω χημικών αντιδράσεων, μέσω βιολογικών αντιδράσεων, με τριβή, με θερμότητα, και με εφαρμογή ηλεκτρικού πεδίου είναι γνωστό αντίστοιχως ως χημωφωταύγεια (chemiluminescence), βιοφωταύγεια (bioluminescence), τριβοφωταύγεια (triboluminescence), θερμοφωταύγεια (thermoluminescence) και ηλεκτροφωταύγεια (electroluminescence).

- Φως που εκπέμπουν γενικά όλα τα σώματα ανεξάρτητα από τη σύνθεσή τους και αποκλειστικά λόγω της θερμοκρασίας τους (δηλαδή φως το οποίο εκπέμπουν όλα τα σώματα με θερμοκρασία μεγαλύτερη από το απόλυτο μηδέν) ονομάζεται ακτινοβολία μελανού σώματος (blackbody radiation).

- Φως που προέρχεται από το διάστημα και που έχει εκπεμφθεί από το σύμπαν πριν δισεκατομμύρια χρόνια και αντιστοιχεί σε θερμοκρασία μελανού σώματος 2.7 βαθμών Kelvin ονομάζεται κοσμική ακτινοβολία περιβάλλοντος (cosmic background radiation).

Η σύγχρονη επιστήμη αποκάλυψε αυτούς και άλλους τρόπους παραγωγής φωτός και εφεύρε και τελειοποίησε τελευταία νέους ειδικούς τρόπους παραγωγής φωτός με ασυνήθιστες ιδιότητες. Δύο τέτοιοι νέοι τρόποι παραγωγής φωτός είναι το λέιζερ και η ακτινοβολία σύγχροτου (synchrotron radiation).

Ἡ ἔνταση, μονοχρωματικότητα (monochromaticity), και συμφωνία (coherence) τοῦ φωτός τοῦ λέιζερ και τὸ εὖρος και οἱ ὑψηλές ἐνέργειες τῆς ακτινοβολίας σύγχροτου ἀνοίξαν νέες δυνατότητες στὴ βασικὴ και στὴν ἐφαρμοσμένη ἔρευνα. Στὶς πηγές αὐτὲς τοῦ φωτός ὀφείλει ἡ ἐπιστῆμη και ἡ τεχνολογία ἓνα μεγάλο μέρος τῆς προόδου τῆς σήμερα. Καὶ οἱ δύο νέες αὐτὲς πηγές φωτός ἔκαμαν δυνατὲς πολλὲς ἐπαναστατικὲς ἐρευνες στὴν περιοχὴ τῶν ὑλικῶν, τῆς βιολογίας και τῆς ἰατρικῆς, μεταξύ ἄλλων.

Σήμερα ἔχουμε τὴ δυνατότητα νὰ παράγουμε παλμούς φωτός διάρκειας 10^{-15} δευτερολέπτων (διάρκειας 1 femtosecond, ἑνὸς χιλιοστοῦ τοῦ τρισεκατομμυριοστοῦ τοῦ δευτερολέπτου) και μποροῦμε ἐπομένως νὰ μελετήσουμε φυσικὰ φαινόμενα τὰ ὁποῖα λαμβάνουν χώρα σὲ αὐτὴ τὴ χρονικὴ κλίμακα. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἐρευνες ἀνοίγουν τὸ δρόμο γιὰ τὴ θεμελίωση τῆς γνώσης μας πάνω στα ἀρχικὰ στάδια τῶν ἀντιδράσεων ὕλης και ἐνέργειας και στὶς ἀντίστοιχες ἐφαρμογές.

***

Εἶδαμε ὅτι ὅλα τὰ σώματα, μικρὰ ἢ μεγάλα, σώματα τοῦ μικροκόσμου ἢ τοῦ μακροκόσμου, εκπέμπουν φως. Κατὰ ἀντίστροφο τρόπο, ὅλα τὰ σώματα, μικρὰ ἢ μεγάλα, ἀπορροφούν τὸ φως. Κατ' ἀρχὴν, κάθε φυσικὴ ἀντίδραση ποὺ παράγει φως μπορεῖ νὰ ἀντιστραφεῖ και νὰ ἀπορροφήσει τὸ φως.

- Φως μπορεῖ νὰ ἀπορροφηθεῖ ἀπὸ ἄτομα, μόρια, ἰόντα, πυρήνες, ἀπὸ τὴ μακροσκοπικὴ ὕλη και ἀπὸ κάθε ἄλλο ἀντικείμενο και νὰ ἐξαφανιστεῖ. Ὄταν, γιὰ παράδειγμα φωτόνια ἀπορροφούνται ἀπὸ τὰ μόρια, μπορεῖ νὰ διεγερθοῦν οἱ περιστροφικὲς κινήσεις τῶν πυρήνων τῶν ἀτόμων τους, οἱ ταλαντώσεις τῶν ἀτόμων τους, τὰ ἠλεκτρονία τους, ἓνα ἢ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἠλεκτρονία τους νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ μόριο, ἢ ἀκόμα τὸ μόριο μπορεῖ νὰ διασπασθεῖ σὲ σὺδέτερα ἢ φορτισμένα θραύσματα. Οἱ πιθανότητες μετὰ τὶς ὁποῖες διεγείρονται οἱ διάφορες στάθμες ἐνέργειας τῶν ἀτόμων και τῶν μορίων εἶναι

χαρακτηριστικές αυτών τούτων των ατόμων και μορίων, και ως εκ τούτου τα λεγόμενα οπτικά φάσματα των ατόμων και των μορίων, καθώς και των άλλων συστατικών της ύλης, συνιστούν τα «δακτυλικά τους αποτυπώματα». Αυτά τα χαρακτηριστικά οπτικά φάσματα αποτελούν τη βάση πολλών αναλυτικών μεθόδων για την αναγνώριση των διάφορων συστατικών της ύλης και την ανίχνευση χημικών ουσιών στο περιβάλλον.

- Όταν η ενέργεια των φωτονίων είναι μεγαλύτερη από μια ορισμένη τιμή (μεγαλύτερη από 2 φορές τη μάζα ήρεμίας του ηλεκτρονίου, ίση με $1,02 \text{ MeV} = 2 m_0 c^2$) τα φωτόνια μπορούν να εξαφανισθούν στο πεδίο των πυρήνων των ατόμων και στη θέση τους να εμφανισθεί ένα ζεύγος ηλεκτρονίων (ένα θετικό και ένα αρνητικό ηλεκτρόνιο). Αυτή η αντίδραση του φωτός έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί ενέργεια (το «αύλο» φωτόνιο) εξαφανίζεται και δημιουργείται στη θέση του ύλη. Υλοποιείται η ενέργεια όπως ακριβώς εξαυλώνεται η ύλη στην αντίστροφη αντίδραση, όπως ανέφερα ενωρίτερα.

- Είναι, επί πλέον, δυνατόν το φωτόνιο να εξαφανισθεί (να απορροφηθεί) στη σύγκρουσή του με άτομα και μόρια και στη θέση του να παραχθούν διάφορων ειδών θετικά και αρνητικά σωματίδια, όπως ζεύγη ηλεκτρονίων και θετικών ιόντων ($h\nu + A \rightarrow A^+ + e$), ή ζεύγη θετικών και αρνητικών ιόντων ($h\nu + AB \rightarrow A^+ + B^-$).

- Το φως αντιδρά με το φως, το φως αντιδρά με ηλεκτρικά πεδία, το φως αντιδρά με μαγνητικά πεδία.

- Το φως, ακόμα, απορροφάται από τη χλωροφύλλη και μετατρέπεται σε χημική ενέργεια. Μέσω της φωτοσύνθεσης τα φυτά μετατρέπουν ηλιακή ενέργεια σε χημική ενέργεια. Υπολογίζεται ότι με αυτόν τον μηχανισμό τα φυτά παράγουν κάθε χρόνο πάνω από 10 δισεκατομμύρια τόνους άνθρακα υπό μορφή υδατανθράκων.

***

Το φως, όπως όλοι καλά γνωρίζουμε,

αποτελεί τη βάση των σπουδαιότερων τεχνολογιών πάνω στις οποίες στηρίζεται ή σημερινή κοινωνία. Κλασσικά παραδείγματα τέτοιων εφαρμογών τα οποία άλλαξαν τη ζωή μας είναι εκείνα της ραδιοφωνίας, της τηλεόρασης, των μικροκυμάτων, του φωτισμού, της φωτογραφίας, της ακτινογραφίας και της ιατρικής θεραπείας. Άλλα και οι νεότερες εφαρμογές, όπως οι ηλεκτρομαγνητικές τηλεπικοινωνίες, η δορυφορική επικοινωνία, το διαδίκτυο, ή ταχύτατη μεταφορά πληροφοριών και το Παγκόσμιο Σύστημα Εντόπισης (Global Positioning System) είναι τεχνολογίες φωτός. Θα μπορούσαμε ακόμα να αναφερθούμε στη χρήση του λέιζερ στις τεχνολογίες αποθήκευσης και μετάδοσης δεδομένων, στην ιατρική, στα μικρο - και νάνο - ηλεκτρονικά. Πολύ μεγάλης ισχύος λέιζερ δυνατόν να επιτρέψουν την παραγωγή ενέργειας από πυρηνική σύντηξη με χρήση λέιζερ. Ταυτόχρονα, και αλόιμονο!, το φως του λέιζερ χρησιμοποιείται για να κατευθύνει τα φωνικά όπλα του σύγχρονου πολέμου.

Μπορούμε ίσως να ισχυρισθούμε ότι καταννοούμε επιστημονικά το φως της φύσης και τις αντιδράσεις του σε όλο το τεράστιο μήκος του ηλεκτρομαγνητικού φάσματος. Η συνοχή αυτής της γνώσης -- βασισμένη στις δύο συμπληρωματικές θεωρήσεις για το φως -- είναι όντως έντυπωσιακή και εξαιρετικά όμορφη. Παραμένει όμως δεδομένο της ανθρώπινης εμπειρίας, ότι από όλα τα μήκη κύματος του ηλεκτρομαγνητικού φάσματος, εκείνα τα οποία εκτείνονται στην ασήμαντη περιοχή των 0,7 - 0,4 μικρών τα οποία αντιστοιχούν στο όρατο φως είναι τα πιο όμορφα και τα πιο θαυμαστά. Σε αυτό κυρίως το φως, στο όρατο φως, ή όμορφα του φυσικού κόσμου γίνεται ορατή, αισθητή, και νοητή στον άνθρωπο.

***

Φως! Είναι όμορφο και υπέροχο το φως! Είναι ποθητό το φως στον άνθρωπο, σε κάθε εποχή και σε κάθε λαό.

Έτσι, το φως είχε και έχει πάντοτε μία

ξεχωριστή θέση στη ζωή μας, στην ποίηση, στην τέχνη και στη φιλοσοφία μας. Για παράδειγμα, στην 'Οδύσσεια, ο Όμηρος διηγείται ότι η μητέρα του Όδυσσέα Αντίκλεια διερωτάται γιατί ο γιός της άφησε το φῶς και ήλθε στο χώρο των νεκρών να τη συναντήσει... και τὸν προστάζει *νά τρέξει γρήγορα στο φῶς*. Ήξερε ο Όμηρος, ὅπως ἀργότερα και ἄλλοι, και στις μέρες μας ο Σεφέρης, πῶς *ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ζήσει μὲ τὸ φῶς*.

Πάνω ὅμως ἀπὸ ὅλες τις ξεχωριστὲς θέσεις πού ἔδωσε ὁ ἄνθρωπος στο φῶς πὺό μεγαλύτερης εἶναι ἡ θέση πού ἐπεφύλαξαν στο φῶς οἱ θρησκείες τοῦ ἀνθρώπου. Ἐδῶ τὸ φῶς χρησιμοποιεῖται μὲ πραγματικὸ ἢ ἀλληγορικὸ τρόπο νά περιγράψει τὴν παρουσία ἢ νά δώσει μιὰ ἀναλαμπὴ τῆς γνώσης τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ἢ μιὰς θρησκευτικῆς μορφῆς. Στὸ Βουδισμό, γιὰ παράδειγμα, τὸ φῶς εἶναι συμβολικὸ τῆς σοφίας και ὁ Βούδας θεωρεῖται ἡ πηγὴ τῶν ἀπειρῶν φῶτων.

Πολὺ πὺό ὑπέροχα μιλάει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη γιὰ τὸ φῶς. Μὲ τρόπο δραματικὸ διηγεῖται ἡ Γραφή πῶς ὄχι μόνο ὁ ἄνθρωπος ἀλλὰ και ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἔδωσε ἰδιαίτερη θέση στο φῶς. Στὴ Γένεση, διηγεῖται ἡ Γραφή, πρόσταξε ὁ Θεὸς νά γίνει τὸ φῶς, και ὅταν γεννήθηκε τὸ φῶς, ὅπως ὁ Θεὸς παράγγειλε, «εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ὅτι καλόν».

Τὴν πὺό ὑψηλὴ θέση ὅμως ἔδωσε στο φῶς ὁ Χριστιανισμὸς. Τόσο ψηλὰ ἔβαλε τὸ φῶς ὁ Χριστιανισμὸς και τόσο οὐσιώδη θέση ἔδωσε στο φῶς ὁ Χριστιανισμὸς, ὥστε νά ταυτίζεται, σύμφωνα μὲ πολλοὺς διανοητῆς τῆς ἐκκλησίας, ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ φῶς. Νομίζω, πῶς κανένα ἄλλο βιβλίο, δὲν μίλησε ποτὲ καλύτερα, ἢ ὠραιότερα, ἢ περισσότερο ὑπέροχα, γιὰ τὸ φῶς ὅσο ἡ Καινὴ Διαθήκη.

- Ἐδῶ, στὴν Καινὴ Διαθήκη, χρησιμοποιεῖται τὸ φῶς γιὰ νά χαρακτηρίσει τὸν Θεό: **«Ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ», «ὁ πατὴρ τῶν φῶτων».**

- Ἐδῶ, στὴν Καινὴ Διαθήκη, χρησιμοποιεῖται τὸ φῶς γιὰ νά χαρακτηρίσει τὸν Χριστό: **«Τὸ φῶς (ὁ Χριστὸς) ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον», Ὁ Χριστὸς «ἦν τὸ φῶς τὸ ἀλη-**

θινόν», «τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων». Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μᾶς ἀποκάλυψε: **«Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς».**

- Ἐδῶ, στὴν Καινὴ Διαθήκη, χρησιμοποιεῖται τὸ φῶς γιὰ νά χαρακτηρίσει τὸν Χριστιανό. Παραγγέλλει ὁ Κύριος: **«Ὡς τὸ φῶς ἔχετε πιστεῦτε εἰς τὸ φῶς», «υἱοὶ φωτὸς γένηθε», «ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε», «οὔτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν».** Ἐπιβεβαιώνει ὁ Κύριος: **«ὕμεις ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου».** Και κατηγορηματικὰ τονίζει ὁ Κύριος, **«ὁ ἀγαπῶν ἐν τῷ φωτὶ μένει».**

Και ἀκολουθεῖ τὰ Εὐαγγέλια μιὰ ὄντως ἐντυπωσιακὴ θεώρηση τοῦ φωτὸς τῆς πίστες ἀπὸ τοὺς πατέρες τῆς ἐκκλησίας, πού συνεχίζεται ὡς τις μέρες μας. Ὁ Θεὸς γνωρίζεται ὡς φῶς και ὁ Χριστὸς ὡς **«φῶς ἐκ φωτὸς».** Ἡ ἔλλειψη αὐτῆς τῆς γνώσης χαρακτηρίζεται ὡς σκότος. Τὸ σκότος, λέει ὁ Ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, γίνεται ἀόρατο στο φῶς. Και ὅμως, τονίζει ὁ Ἅγιος Διονύσιος ὅτι ἐνῶ τὸ ὑπερβατικὸ σκότος στο ὁποῖο ὁ Θεὸς καλύπτεται ἐξαφανίζεται στο φῶς, ἐπισκιάζει ὅλη τὴ γνώση. Σύμφωνα μ' αὐτὴν τὴν ἀντινομικὴ θεολογικὴ θεώρηση, τὸ θεῖο σκότος εἶναι τὸ ἀπρόσιτο φῶς στο ὁποῖο μένει ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι φῶς, οὔτε ὅμως και σκότος. Ὑπερβαίνει κάθε θέση και κάθε ἀρνηση. Σὲ ὅτι ἀφορᾶ στὴ θεϊκὴ οὐσία, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης τονίζει, ὅπως γράφει ὁ Lossky, ὅτι δὲν ὑπάρχει ὄραση, ἡ ἔνωση μὲ τὸ Θεὸ ὑπερβαίνει τὴν ὄραση, προχωρεῖ πέρα ἀπὸ τὴ νόηση, ἐκεῖ ὅπου ἡ γνώση γίνεται ἀγάπη.

Γίνεται ἔτσι μιὰ διάκριση ἀνάμεσα στις ἐνέργειες (τὸ φῶς) και στὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἐνέργειες (τὸ φῶς) ἐνεργοῦν τὴν πανταχοῦ παρουσία τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ παραμένει ἀπρόσιτη, ὑπερβατικὴ, καλυμμένη στο θεῖο σκότος. Τὸ φῶς πού εἶδαν οἱ ἀπόστολοι στο ὄρος Θαβῶρ, γράφει ὁ Lossky, ἀνήκει ἐκ φύσεως στο Θεό, εἶναι αἰώνιο, ἀπειρο, ἐκτὸς χρόνου και τόπου. Γιὰ νά δεῖ κανεὶς αὐτὸ τὸ θεῖο φῶς μὲ τὰ σωματικὰ

μάτια, ὅπως οἱ ἀπόστολοι στὸ ὄρος Θαβώρ, πρέπει νὰ γίνει μέτοχος αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ φωτὸς καὶ σὲ κάποιο βαθμὸ νὰ ἔχει μεταμορφωθεῖ ἀπὸ αὐτό.

Ὁ Θεός, λέει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, ἀποκαλεῖται φῶς ὄχι κατ' οὐσίαν ἀλλὰ κατ' ἐνέργεια. Καὶ μὲ τρόπο μεγαλοπρεπῆ συνδέει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς τὸ φῶς μὲ τὴ **Θεία Χάρη**. Ὡς τὸ φῶς τῆς θεότητος, ἡ Θεία Χάρη δὲν μπορεῖ νὰ παραμείνει κρυμμένη ἢ ἀπαρατήρητη.

Ἐτσι ἀνάλογα μὲ -καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης, περιγράφει ἡ Χριστιανικὴ θεολογία, κατὰ τρόπο συμπληρωματικό, τὴ θεολογία τοῦ φωτὸς. *Τὸ φῶς τῆς Θείας Χάρης πάντοτε συνοδεύει τὴν ἐπικοινωνία μας μὲ τὸ Θεό, ὅπως ἀκριδῶς τὸ φῶς τῆς φύσης πάντοτε συνοδεύει τὴν ἐπικοινωνία μας μὲ τὴ φύση.*

***

Θὰ μπορούσαμε ἴσως νὰ διακρίνουμε μερικές διαφορὲς καὶ μερικές ἀναλογίες ἀνάμεσα στὴ γνώση μας γιὰ τὸ φῶς τῆς φύσης καὶ στὴν ἀντίληψή μας γιὰ τὸ φῶς τῆς πίστεως. Γιὰ παράδειγμα, θὰ μπορούσαμε νὰ διατυπώσουμε τὴ σκέψη ὅτι:

- Ἐνῶ τὸ φῶς τῆς φύσης ἐκπέμπεται ἀπὸ τὴν πηγὴ του μὲ μιὰ περιορισμένη καὶ καθορισμένη ταχύτητα, τὸ φῶς τῆς πίστεως ἐκπέμπεται παντοῦ μὲ ἀπεριόριστη ταχύτητα καὶ γεμίζει τὰ πάντα στιγμιαία.

- Ὅπως στὴ φύση ἐξαυλῶνεται ἡ ὕλη καὶ ὑλοποιεῖται μὲ ἀντιστρεπτὸ τρόπο ἡ αἴλη ἐνέργεια ἔτσι κατὰ ἓνα ἀνάλογο τρόπο στὴν ἀνάληψη τοῦ Κυρίου ἔγινε ἀόρατο τὸ ὄρατο καὶ ὄρατο μέσα μας τὸ ἀόρατο Ἅγιο Πνεῦ-

μα (ἡ Θεία Χάρη).

- Ὅπως στὴ φύση τὸ ὄρατο φῶς εἶναι ἀπειροελάχιστο σὲ σύγκριση μὲ τὸ ἀόρατο φῶς (τὸ ὄρατο φῶς εἶναι λιγότερο ἀπὸ τὸ ἀόρατο φῶς κατὰ ἓνα παράγοντα μικρότερο ἀπὸ ἓνα διαιρούμενο ἀπὸ ἓνα ἀκολουθούμενο ἀπὸ 22 μηδενικά), ἔτσι καὶ στὴν πίστη εἶναι ἀπειροελάχιστο τὸ μεταφυσικό φῶς ποὺ μποροῦν νὰ δοῦν τὰ ἀνθρώπινα μάτια καὶ ἄπειρο τὸ μεταφυσικό φῶς ποὺ εἶναι ἀόρατο στὸν ἄνθρωπο. Κατανοεῖται ἔτσι, κατὰ ἓνα τρόπο, ἡ ἀντίληψη πολλῶν διανοητῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅτι ἂν καὶ ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ συνδέεται μὲ τὸ φῶς, ἡ οὐσία βρίσκεται, ἄπειρη, πέρα ἀπὸ τὸ ὄρατο φῶς.

- Ὅπως στὴ φύση τὸ ἀόρατο φῶς δρᾷ καὶ ἐπιδρᾷ μὲ πολλοὺς ἀόρατους καὶ ἀξιοθαύμαστους τρόπους, ἔτσι καὶ στὴν πίστη τὸ ἀόρατο ὑπερφυσικό φῶς τῆς Θείας Χάρης ἐνεργοποιεῖ καὶ θεοποιεῖ μὲ πολλοὺς καὶ ἀξιοθαύμαστους, ἀόρατους τρόπους. Τὸ φῶς τῆς φύσης στηρίζει τὴ φυσικὴ μας ὑπόσταση. Τὸ ὑπερφυσικό φῶς τῆς Θείας Χάρης στηρίζει τὴν πνευματικὴ μας ὑπόσταση.

***

Κυρίες καὶ κύριοι,

Μπορῶ, νομίζω, τελικά, νὰ καταλήξω στὸ συμπέρασμα, ὅτι *ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη μᾶς δείχνει πῶς ὑπάρχουν γύρω μας ἄπειρα φῶτα καὶ ἡ πίστη μᾶς διαβεβαιώνει πῶς ὑπάρχει παντοῦ καὶ μέσα μας πάντοτε, τὸ ἄπειρο ΦΩΣ τῆς Θείας Χάρης.*

Σᾶς εὐχαριστῶ.

ΛΟΥΚΑΣ Γ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ
Τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Ο ΘΡΑΚΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Β' Μέρος

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου τὸ 1881 μεταξὺ τῶν ἄλλων προέβλεπε τὴν δημιουργία αὐτονόμου κρατιδίου τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας (Βόρειος Θράκη) ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχία τοῦ Σουλτάνου. Ἡ ὁριοθέτηση αὐτὴ ἄφηνε στὴν Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία τὴν σημερινὴ Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ Θράκη καὶ ὅλη τὴν Μακεδονία. Τὸ κρατίδιον τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ὑπῆρξε θνησιγενές, καθ' ὅσον μετὰ παρέλευση ὀλίγων ἐτῶν (1906) οἱ Βούλγαροι τὸ προσήρτησαν στὸ κράτος των.

Μετὰ τὴν προσάρτηση οἱ Βούλγαροι ἐθνικιστὲς ἐγκαινίασαν μία μεθοδευμένη προσπάθεια ἐκβουλγαρισμοῦ τοῦ σλανοφώνου ἢ διγλώσσου στοιχείου καὶ ἐξοντώσεως τῶν Ἑλλήνων, πράγμα πού συνεχίσθηκε ἐπὶ μερικὲς δεκαετίες, γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ θέρος τοῦ 1906 μὲ τὸ ὄργανωμένο μέχρι τελευταίας λεπτομερείας τὸν Ἰούλιο μῆνα τοῦ ἔτους αὐτοῦ ἀπὸ τὴν Βουλγαρικὴ κυβέρνησις γενικὸ διωγμὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Ἔτσι ἡ παλαιὰ ἡμιαυτόνομη ἐπαρχία, ἀπογυμνωθέντα ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ πληθυσμὸ, ἐνῶ ἡ ἐπίσημος Ἑλλάδα δὲν μποροῦσε νὰ ἀντιδράσει, λόγῳ κυρίως τῆς ἀποστάσεως ἀλλὰ καὶ τοῦ γενικωτέρου κλίματος πού ἐπικρατοῦσε στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο. Παρὰ τοὺς διωγμοὺς τοῦ 1906 παρέμενε συμπαγὴς ἑλληνικὸς πληθυσμὸς στὴν Ἀνατολικὴ Ρωμυλία μέχρι τὴν λήξιν τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, ὅποτε στὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης στὸ Παρίσι ἐπικράτησε ἡ ἀποψη γιὰ τὴν ἀμοιβαία μετανάστευσις τῶν πληθυσμῶν Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας στὴς περιοχὰς Βορείου καὶ Δυτικῆς Θράκης. Ἡ κατὰ κάποιον τρόπον ἐθελουσία αὐτὴ ἀνταλλαγὴ, πού ἐγίνε μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Νεϊγῦ (1920) εἶχε ὡς συνέπεια τὴν δημιου-

ργία στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα νέων οἰκισμῶν μὲ κατοίκους προερχομένους ἀπὸ τὴν Βόρειο Θράκη μὲ τὴν προσθήκην νέα (Νέα Ἀγχίαλος, νέα Μεσημβρία, νέα Σωζόπολη) κ.λ.π. Οἱ πρόσφυγες τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μαζί με τοὺς ξεριζωμένους Μικρασιάτες καὶ Ποντίους δύθισαν νέες ρίζες στὴν προαιώνια μητρόπολη.

Μὲ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου τὸ καλοκαίρι τοῦ 1913 πού ἀκολούθησε μετὰ τὸν δεύτερο Βαλκανικὸ πόλεμο, κατὰ τὴν ὁποία δὲν μετεῖχε ἡ Τουρκία, ὁρίσθησαν τὰ σύνορα μεταξὺ τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν, σύμφωνα μὲ τὰ ὁποία ἡ ἑλληνικὴ ἐπικράτεια εἶχε ὡς ὄριο πρὸς ἀνατολὰς τὸν ποταμὸ Νέστο, ἐνῶ ἡ Δυτικὴ Θράκη περιήρχετο στὴν Βουλγαρία. Βάσει τῆς συνθήκης αὐτῆς οἱ ἑλληνικὲς στρατιωτικὲς δυνάμεις ἔπρεπε νὰ ἐκκενώσουν τὴν Δυτικὴ Θράκη, τὴν ὁποία εἶχαν ἐν τῷ μεταξὺ καταλάβει. Μόλις μαθεύτηκε τὸ περιεχόμενον τῆς Συνθήκης πολλοὶ Ἕλληνες τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἐγκατέλειψαν τὰ σπίτια τους καὶ κατέφυγαν στοὺς Τοξότες.

Μὲ μεταγενέστερη Τουρκοβουλγαρικὴ Συνθήκην Εἰρήνης πού ὑπεγράφη στὴν Κωνσταντινούπολη, κατὰ τὴν ὁποία ἡ Τουρκία διατηροῦσε τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη, ἡ τελευταία ἀναγνώριζε τὴν ἐκχώρησι τῆς Δυτικῆς Θράκης στὴν Βουλγαρία.

Στὴν ἀπόφασιν αὐτὴν γιὰ τὴν παραχώρησι τῆς Δυτικῆς Θράκης στοὺς Βουλγάρους ὑπῆρξε ἀντίδρασι τοῦ γηγενοῦς πληθυσμοῦ (Μουσουλμάνων, Ἀρμενίων, Ἰσραηλιτῶν καὶ Ἑλλήνων) πού ἐκήρυξαν τὴν περιοχὴ αὐτὴν ἀνεξάρτητο κράτος, τὴν λεγόμενὴ Δημοκρατία τῆς Κομοτηνῆς, τὸ ὁποῖον ὅμως ὑπῆρξε θνησιγενές. Καταλύθηκε μὲ τὴν κατάληψιν τῆς Δυτικῆς Θράκης ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους

τον Οκτώβριο του 1913. Μετά την σύναψη της Τουρκοβουλγαρικής συνθήκης Ειρήνης τα μέλη της αντιπροσωπείας των Μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης, τα όποια είχαν προστρέξει στην Πύλη και ζητούσαν υποστήριξη της αυτονομίας των από αυτήν επέστρεψαν στην πατρίδα τους και έκτελώντας διαταγές, έπεισαν τους όμοθρήσκους τους να άνεχθούν τους Βουλγάρους. Η αντίδραση της ελληνικής κυβερνήσεως περιορίσθηκε στη δήλωση ότι τηρούσε πιστά τις αποφάσεις της Συνθήκης του Βουκουρεστίου.

Τò τι έπληκολύθησε εις βάρος των Έλλήνων της Δυτικής Θράκης μετά την προσάρτηση της περιοχής αυτής στο βουλγαρικό κράτος δέν είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς. Η έξόντωση των Έλλήνων της Ανατολικής Ρωμυλίας πρό όλίγων ετών άποτελει δείγμα της βουλγαρικής τακτικής για την έξόντωση του ελληνικού στοιχείου ή τόν βίαιο έκβουλγαρισμό αυτού, τακτική ή όποια επαναλήφθηκε στην έπταετία της καταλήψεως της δυτικής Θράκης από τους Βουλγάρους. Την αυτήν μέθοδο έχρησιμοποίησαν και οι Τουρκοί στην Ανατολική Θράκη.

Οί Τουρκοί διατηρώντας την Ανατολική Θράκη δυνάμει της Τουρκοβουλγαρικής συνθήκης ειρήνης της Κωνσταντινουπόλεως της 13 Σεπτεμβρίου 1913 θέλησαν να εξασφαλίσουν σταθερή την κυριαρχία των έπ' αυτής. Πρός τούτο έκάλεσαν τόν γερμανό στρατηγό Λίμαν φόν Σάντερς, ό όποιος άφου περιηγήθηκε την Θράκη εισηγήθηκε στον ύπουργό των στρατιωτικών Έμβέρ Πασά την δημιουργία όμοιογενοϋς πληθυσμού από Κωνσταντινουπόλεως μέχρι Άδριανουπόλεως με την εκδίωξη όλων των μη μουσουλμανικών και διη ελληνικών πληθυσμών. Έτοι συστήθηκε στην Ραιδεστό τουρκικό κομιτάτο, τó όποιο σέ συνεργασία με έπιτελείο γερμανών έθεσε σέ έφαρμογή τó σχέδιο έξοντώσεως του ελληνισμού. Οί άπελάσεις ήσαν άμεσες και συγκεκαλυμμένες. Με έκφοβισμούς και έκδιασμούς εξανάγκαζαν τούς Έλληνες να εκποιοϋν την άκίνητη περιουσία των σέ έξευτελιστικές τιμές και να έκπατριζονται. Κυ-

κλοφορούσαν φυλλάδια για να έξάψουν τόν άνθελληνικό φανατισμό και να ύποθάλψουν τó έθνικιστικό σύνθημα: «Η Τουρκία στους Τούρκους». Τα κτήματα των Έλλήνων παραχωρήθηκαν σέ μουσουλμάνους έποίκους από Βοσνία, Έρζεγοβίνη, Άλβανία, Μακεδονία και Δυτική Θράκη. Μέχρι τα μέσα Άπριλίου 1914 λίγο πριν την έκρηξη του πρώτου παγκοσμίου πολέμου τó κομιτάτο επέτρεψε την παραμονή μόνον του άστικού ελληνισμού στις έστίες τους και στη συνέχεια με την κήρυξη του Μεγάλου Πολέμου ή εκδίωξη του ύπολοίπου άγροτικού ελληνικού πληθυσμού άνακόπηκε προσωρινά.

Στην διάρκεια του πολέμου αυτού ή Βουλγαρία και ή Όθωμανική Άυτοκρατορία κατέστησαν σύμμαχοι των Κεντρικών Άυτοκρατοριών, ένω ή Ελλάδα μετά από πολλές άμφιταλαντεύσεις προσεχώρησε στην συμμαχία της Entente Cordiale.

Κατά την διάρκεια αυτού οι Βούλγαροι με την ένίσχυση των γερμανών είχαν καταλάβει και την Ανατολική Μακεδονία, ή όποια είχε άποσπασθεί από αυτούς μετά την ήττα τους τó 1913 στον δεύτερο βαλκανικό πόλεμο και είχε άποδοθεί στην Ελλάδα με την συνθήκη του Βουκουρεστίου. Στο μακεδονικό μέτωπο, όπο είχαν άντιπαραταχθεί άφ' ένός οι Γερμανοί και οι Βούλγαροι και έφ' έτέρου Άγγλικό και Γαλλικό έκστρατευτικά σώματα με την συμμετοχή και του ελληνικού στρατού έγιναν έπικες μάχες (Σκρά ντι Λέγκεν), στις όποιες ήττήθηκαν οι Γερμανοί και οι Βούλγαροι. Συνέπεια της ήττας αυτής ήταν ή Βουλγαρία πρώτη από την συμμαχία των Κεντρικών Άυτοκρατοριών να ύπογράψει άνακωχή στην Θεσσαλονίκη στις 30 Σεπτεμβρίου 1918, πρό της καταρρεύσεως του Δυτικού Μετώπου. Στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων στις Βερσαλλίες για την ύπογραφή των συνθηκών ειρήνης μεταξύ των έμπολέμων έτέθη από τόν Άμερικανό Πρόεδρο W. Wilson ως βασική άρχη για την διαμόρφωση των νέων συνόρων στην Ευρώπη ή άρχη των έθνοτήτων. Ο Wilson όμως πού είχε και συγγενικούς δεσμούς με Βουλγάρους

ήταν ευμένως προδιαθετεμένοι για την παραμονή της Δυτικής Θράκης στην Βουλγαρία.

Στην διάρκεια αυτών των διαβουλεύσεων συνέβη το ακόλουθο περιστατικό. Ο μουσουλμάνος βουλευτής Ισμαήλ Χακκή εκπροσωπών και τους υπόλοιπους ένδεκα μουσουλμάνους βουλευτές στην Βουλγαρική Βουλή ήλθε σε επικοινωνία με τον Έλληνα συνταγματάρχη Κωνσταντίνο Μαζαράκη - Αινιάνα, ο οποίος υπηρετούσε στην διασυμμαχική επιτροπή στην Σόφια και εξέφρασε την επιθυμία του μουσουλμανικού στοιχείου της Δυτικής Θράκης, όπως η περιοχή των υπαχθει στην ελληνική επικράτεια, προκειμένου να απαλλαγούν από την Βουλγαρική διοίκηση.

Ο Μαζαράκης του υπέδειξε να σταλεί εκ μέρους των μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης υπόμνημα στον Πρόεδρο του Συνεδρίου της Ειρήνης στο Παρίσι, σχετικό με το άνωτέρω αίτημά τους, πράγμα το οποίο και έγινε. Το υπόμνημα αυτό απέτελεσε το κύριο έπιχειρημα του Έλευθερίου Βενιζέλου στο συνέδριο της Ειρήνης για την παραχώρηση της Δυτικής Θράκης στην Ελλάδα. Άξιον σημειώσεως είναι το γεγονός ότι ο Κεμάλ Μουσταφάς, ο οποίος τότε υπηρετούσε ως στρατιωτικός ακόλουθος της Τουρκίας στην Σόφια και ήταν γνώστης των κινήσεων αυτών των όμοιων του δεν αντέδρασε, με την πονηρά σκέψη ότι στο άπώτερο μέλλον θα είναι ευκολότερη η απόσπαση της περιοχής αυτής από τους Έλληνες, παρά από τους Βουλγάρους, προκειμένου να υπαχθεί και πάλι στην Τουρκία.

Με την συνθήκη του Neuilly (27 Νοεμβρίου 1919) η Βουλγαρία παρατήθηκε των κυριαρχικών δικαιωμάτων της επί της Δυτικής Θράκης. Μεσολάβησε μία ολιγόμηνος περίοδος, μέχρις ότου ρυθμισθεί η όριστική τύχη της περιοχής υπό διασυμμαχική διοίκηση. Η διασυμμαχική αυτή κατοχή διατηρήθηκε μέχρι τον Μάιο 1920, οπότε με νεότερη απόφαση της διασκεψεως του Σάν Ρέμο έπρεπε να αποσυρθούν οι διασυμμαχικές δυ-

νάμεις και να αντικατασταθούν από ελληνικές δυνάμεις κατοχής. Ειδικότερα η Ελλάδα έπεκτεινόταν σε όλη την Δυτική και Ανατολική Θράκη εκτός της περιοχής της Κωνσταντινουπόλεως. Οι απόφασεις της διασκεψεως του Σάν Ρέμο έπισημοποιήθηκαν με την συνθήκη των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920).

Με την άπελευθέρωση της Δυτικής Θράκης παλινόστησαν οι εκπατρισθέντες από τους Βουλγάρους 243.000 Έλληνες, κατά τα στατιστικά στοιχεία του Πατριαρχείου. Έτσι η έθνολογική σύνθεση άποκαταστάθηκε και οι περιοχές Καραγάτς, Σουφλίου, Διδυμοτείχου επανέκτησαν τον ελληνικό τους χαρακτήρα.

Έν τω μεταξύ στην Ανατολική Θράκη τουρκικές μονάδες στρατού με την ύποστήριξη Βουλγάρων κομιτατζήδων επανεστάτησαν κατά της σουλτανικής άρχης, η οποία ήταν διατεθειμένη να άποδεχθεί τους όρους της συνθήκης των Σεβρών, άνακηρύσσοντας την άυτονομία της Ανατολικής Θράκης.

Με άφορμή την άυτονομιστική αυτή πρωτοβουλία των τουρκών άξιωματικών έδόθη διαταγή στην ελληνική στρατιά της Θράκης να διαβεί τον Έβρο και να καταλάβει την Ανατολική Θράκη, πράγμα το οποίο έγινε και έτσι τα ελληνικά στρατεύματα έφθασαν μέχρι τα πρόθυρα της Κωνσταντινουπόλεως.

Ο Διοικητής της Στρατιάς της Θράκης με την έπικείμενη προέλαση πέραν του Έβρου έκοινοποίησε έμπνευσμένη ήμερησία διαταγή προς τις μονάδες του η οποία κατέληγε: «Προχωρήσατε μεθ' όρημης και γενναιοψυχίας εις την λεωφόρον της Μεγάλης Ελλάδος και ταχύνατε το βήμα προς το ιδανικό τέρμα, όπου σās άναμένουν πέντε αιώνων πόθοι και έλπίδες και άπαρασάλευτη έθνική πίστις».

Έτσι με τον νόμο 2492/20.9.1920 ένωματώθηκε στην Ελλάδα η κατεχόμενη στρατιωτικώς Δυτική και Ανατολική Θράκη και τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος. Άκολούθησε η διοικητική όργάνωση των νέων τούτων χωρών και η επάνδρωση τους με Έλληνες

υπαλλήλους. Στις πρώτες βουλευτικές εκλογές (1 Νοεμβρίου 1920) στην Θράκη επί 52 βουλευτικών εδρών εξελέγησαν 30 Έλληνες βουλευτές έναντι 20 μουσουλμάνων, 1 ισραηλίτου και 1 Αρμενίου, γεγονός που αποδεικνύει την πλειοψηφία του ελληνικού στοιχείου στην περιοχή αυτήν.

Η παρουσία του ελληνικού κράτους θα διατηρηθεί στην Ανατολική Θράκη μέχρι την έπομένη της μικρασιατικής καταστροφής. Παρ' ότι η Στρατιά της Θράκης την ώρα εκείνη ήταν ανέπαφος και αξιόμαχος και δεν εύρισκετο σε κατάσταση πίεσης από τον τουρκικό στρατό, εν τούτοις η διαγραφόμενη πρόθεση των Μεγάλων Δυνάμεων ήταν δυσμενής για την παραμονή της Ελλάδας στην Ανατολική Θράκη. Προς τούτο οι συμμαχικές Κυβερνήσεις απέστειλαν διακοίνωση προς την τουρκική κυβέρνηση δηλώνοντας ότι υποστηρίζουν τον υπ' αυτής εκφραζόμενον πόθον περί καταλήψεως υπ' αυτής του τμήματος της Θράκης μέχρι του ποταμού Έβρου και Αδριανουπόλεως. Ακολούθησε σύγκληση διασκέψεως στα Μουδανιά για την υπογραφή ανακωχής. Οι εκπρόσωποι των τριών συμμαχικών δυνάμεων Μεγάλης Βρετανίας, Γαλλίας, Ιταλίας ήσαν σαφώς διατεθειμένοι για την εγκατάλειψη της Ανατολικής Θράκης από τους Έλληνες και την επιστροφή των Τούρκων. Κατά το στάδιο των διαβουλεύσεων αυτών στα Μουδανιά το ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών έστειλε τηλεγράφημα στην ελληνική αντιπροσωπεία ενημερώνοντας τα μέλη της ότι στα Τουρκοβουλγαρικά σύνορα υπάρχουν Τούρκοι και Βούλγαροι κομιτατζήδες έτοιμοι να επιπέσουν κατά του ελληνικού στοιχείου της Ανατολικής Θράκης μόλις αποχωρήσει ο ελληνικός στρατός. Ο Άρχηγός της Ελληνικής αντιπροσωπείας στρατηγός Αλέξανδρος Μασζαράκης Αϊνιάν έπέσυρε την προσοχή των συμμάχων στρατηγών στο γεγονός αυτό και υπέβαλε σχετικές παρατηρήσεις στο κείμενο της Συνθήκης. Όταν στην συνέχεια διεπίστωσε ότι καμμία από τις παρατηρήσεις του δεν ελήφθη υπ' όψη, εδήλωσε εγγράφως ότι δεν θεω-

ρεί τον εαυτό του εξουσιοδοτημένο να υπογράψει το κείμενο της Συνθήκης.

Έτσι με την μονομερή αυτή Συνθήκη και υπό την πίεση των συμμαχικών δυνάμεων έγινε το άποχώρηση του ελληνικού στρατού από την ανατολική Θράκη, ακολουθούμενο από τους Έλληνικούς πληθυσμούς στην προσφυγιά και την αναζήτηση μιᾶς νέας πατρίδας.

Οι πρόσφυγες της Ανατολικής Θράκης εγκατεστάθηκαν σε συνοικισμούς οι όποιοι όλοι σχεδόν θύμιζαν την πατρίδα που άφηναν πίσω, όπως νέα Ραιδεστός, Νέος Σκοπός, Νέος Επιβάτης, Νέα Καλλικράτεια, Νέα Μάλγαρα, Νέα Όρεσιάδα. Οι νέοι αυτοί συνοικισμοί κατά το πλείστον δημιουργήθηκαν σε τοποθεσίες που θύμιζαν τις απολεσθείσες πατρίδες. Κατόπιν των γεγονότων αυτών η Κυβέρνηση των Αθηνών μετά από σύντομη διαδικασία αποδέχθηκε τους όρους της ανακωχής των Μουδανιών και την άμεση αποχώρηση του στρατού από την Ανατολική Θράκη.

Ακολούθησε η σύναψη της Συνθήκης της Λωζάννης (24 Ιουλίου 1923) ή οποία θεωρήθηκε ότι έρρυθμιζε τις διαφορές και τις σχέσεις των δύο κρατών Ελλάδας και Τουρκίας. Σύμφωνα με αυτήν, μεταξύ των άλλων, κατοχυρώνεται η ελληνική κυριαρχία στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και την Δυτική Θράκη και αντίστοιχα η κυριαρχία της Τουρκίας στην Ίμβρο και την Τένεδο και έσυμφωνείτο η αναγκαστική ανταλλαγή των πληθυσμών.

Έξαιριση στο ζήτημα της ανταλλαγής των πληθυσμών απέτέλεσε η παραμονή ελληνικών πληθυσμών στην Κωνσταντινούπολη, στην Ίμβρο και στην Τένεδο, ενώ ισάριθμοι περίπου μουσουλμάνοι θα παρέμεναν στην Δυτική Θράκη και συγκεκριμένα στους νομούς Ξάνθης και Ροδόπης.

Εξ άλλου με την συνθήκη αυτή παραχωρήθηκε στην περιοχή του Έβρου το τρίγωνο Κάραγατς στην Τουρκία αντί πολεμικών αποζημιώσεων, ως νικήτρια Χώρα.

Μεσολαβεί το διάστημα του μεσοπολέ-

μου, ως περίοδος άνασυντάξεως τής χώρας από τις συνέπειες τής μικρασιατικής καταστροφής. Άκολουθεί τὸ 1939 ἡ ἔκρηξη τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ὁπότε νέες περιπέτειες ἀνέμεναν τὸν θρακικὸ ἑλληνισμό. Οἱ Βούλγαροι παρὰ τις ἡττες τους στὸν δεῦτερο βαλκανικὸ πόλεμο (1913) καὶ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο (1918) δὲν παρετήθησαν ἀπὸ τὴν ἰδέα τής ἐξόδου στὸ Αἰγαῖο. Προκαλεῖ ἀκόμη ἐκπληξη τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὴν διάρκεια τῶν διαπραγματεύσεων γιὰ τὴν σύναψη τής συνθήκης τής Λωζάνης, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἀνήκαν στὴν κατηγορία τῶν ἡττημένων, ὁ ἔκπρόσωπός των ζήτησε νὰ προσαρτηθεῖ ὁ νομὸς Ἐβρου καὶ ἡ Ἄλεξανδρούπολη στὸ κράτος τους.

Ἐξ ἄλλου στὴν διάρκεια τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου μετὰ τὴν ἐπίθεση τῶν Ἰταλῶν ἐναντίον τής Ἑλλάδας τὴν 28 Ὀκτωβρίου 1940 καὶ τὴν ἐγκατάσταση βρετανικῶν ἀεροπορικῶν βάσεων στὴν χώρα μας, τὸ γερμανικὸ ἐπιτελεῖο ἀνησύχησε γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν πετρελαιοπηγῶν τής Ρουμανίας, τῶν μόνων πού εἶχε στὴν διάθεσή της ἡ Γερμανικὴ πολεμικὴ μηχανή, ἀπὸ ἀεροπορικῆς ἐπίδρομῆς τής R.A.F. ἀπὸ τις βάσεις της στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπεφάσισε ὁ Χίτλερ ἐκστρατεία κατὰ τής Ἑλλάδας. Ἡ Βουλγαρικὴ κυβέρνησις ὑπῆρξε πρόθυμη νὰ διευκολύνει τὴν διέλευση τής στρατιᾶς τοῦ Φὸν Λίστ μέσω τοῦ βουλγαρικοῦ ἐδάφους, με ἀντάλλαγμα τὴν προσάρτηση τής Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ τής Δυτικῆς Θράκης στὴν χώρα των. Ἐτοί τὴν 1 Μαρτίου 1941 τὰ γερμανικὰ στρατεύματα διέσχισαν τὸ βουλγαρικὸ ἔδαφος καὶ ἐγκαθίσταντο ἐπὶ τής ἑλληνοβουλγαρικῆς μεθορίου.

Μὲ τὴν κατάληψη τής Ἑλλάδας ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1941 οἱ τελευταῖοι παρέδωσαν στὶς 5 Μαΐου τὴν στρατιωτικὴ διοίκηση τῶν ἑλληνικῶν ἐδαφῶν ἀνατολικά τοῦ Στρυμῶνα ποταμοῦ στοὺς Βουλγάρους. Δημιουργεῖται ἔτσι ἡ βουλγαρικὴ Γενικὴ Διοίκηση Αἰγαίου με ἔδρα τὴν Ξάνθη. Γιὰ τὴν ἐδραίωση των προσπάθησαν νὰ ξεριζώσουν με κάθε τρόπο τὸν ἑλληνισμό.

Κατέλαβαν τοὺς ναοὺς καὶ ἐξεδίωξαν τὸν ἑλληνικὸν κλῆρο στὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα, ὅπως καὶ ὅλες τις ἑλληνικῆς ἀρχῆς. Ἀπαγόρευσαν τὴν τέλεση τής θείας λατρείας στὰ ἑλληνικά. Ἀντικατέστησαν τις ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς καὶ εἰκόνες στοὺς ναοὺς με βουλγαρικῆς. Μετέφεραν καὶ ἐγκατέστησαν βουλγάρους στὰ χωριά. Ἐστειλαν σὲ στρατόπεδα συγκεντρώσεως τοὺς Ἕλληνες προύχοντες. Διήρπασαν καὶ ἐλεηλάτησαν τις ἑλληνικῆς περιουσίε. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1941 ἐξαπέλυσαν γενικὴ σφαγὴ κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ ἔμποροι καὶ οἱ βιοτέχνες ὑποχρεώθηκαν νὰ δεχθοῦν βούλγαρο συνεταιρὸ στὶς ἐπιχειρήσεις των. Ἐπεδλήθησαν φόροι στὴν ἀκίνητη περιουσία καὶ ἐπὶ τῶν εἰδῶν τής γεωργικῆς παραγωγῆς.

Ἐδημοσίευσαν νόμο σύμφωνα με τὸν ὁποῖο ὅσοι ἐκ τῶν κατοίκων δηλώσουν βουλγαρικὴ ὑπηκοότητα ἢ παρέλειπαν νὰ ὑποβάλουν δήλωσι ἐθεωροῦντο βούλγαροι πολῖτες. Ὅσοι ἐδήλωναν ὅτι διατηροῦσαν τὴν ἑλληνικὴ ἰθαγένεια ὑποχρεώνονταν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πατρίδα των. Κατόπιν προσωπικοῦ διαδήματος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Δαμασκηνοῦ στὸν πληρεξούσιο τοῦ Γ' Ράιχ Ἄλτενμπουργκ, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου περὶ ἐπιλογῆς ἰθαγένειας στὴν Δυτικὴ Θράκη ἀνεστάλη ἐπ' ἀόριστον. Σὲ βουλγαρικὴ ἐφημερίδα τής ἐποχῆς ἐκείνης ἀναγράφεται ὅτι: «Οἱ Ἕλληνες ἐξεδιώχθησαν τώρα διὰ παντός ἀπὸ τις βουλγαρικῆς αὐτῆς περιοχῆς καὶ οἱ ἀδελφοί μας τής Θράκης ἐπανέρχονται ἀθρόοι στὶς ἐστίε τους. Μέσω τοῦ ἐποικισμοῦ τῶν περιοχῶν αὐτῶν με Βουλγάρους, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζετα σὲ μεγάλη κλίμακα καὶ διὰ τής Βουλγαροποιήσεως τής δυτικῆς Θράκης τὰ ἐδάφη τής νοτίου Βουλγαρίας ἐποικίζονται διὰ τετάρτην φοράν». Οἱ Βούλγαροι εἶχαν πιστέψει ὅτι ὁ τέταρτος αὐτὸς ἐποικισμὸς των στὴν Δυτικὴ Θράκη ἦταν ὀριστικός, γιατί ὅπως ἐπίστευαν καὶ ἐγραφαν στὶς ἐφημερίδες των (7.3.1944) «ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ Βουλγαρία διαθέτοντας στρατὸ ἀνέπαφο, θὰ μπορέσει νὰ κρατήσῃ τὰ νέα ἐδάφη πού ἀπέκτη-

σε, διότι ἡ Ἑλλάδα δὲν διαθέτει στρατὸ νὰ ἀντισταθεῖ κατὰ τῆς Βουλγαρίας».

Οἱ ἐξελίξεις στὰ πολεμικὰ μέτωπα κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ 1944 εἶχαν ὡς συνέπεια τὴν ἀποχώρηση τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ κατοχῆς ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα τὸ φθινόπωρο τοῦ ἔτους αὐτοῦ, ἐνὼ ταυτόχρονα ἡ προέλαση τοῦ Ἐρυθροῦ Στρατοῦ στὰ Βαλκάνια ἀνέτρεπε τὰ παλαιὰ καθεστῶτα στὴν Ρουμανία καὶ Βουλγαρία καὶ ἔφερε τὴν ἐγκατάσταση στὶς χώρες αὐτὲς φιλορωσικῶν κυβερνήσεων.

Μετὰ ἀπὸ ἐπανελημμένες διαβουλεύσεις ὑπεγράφη μεταξὺ τῶν συμμάχων καὶ τῆς Βουλγαρίας ἀνακωχή, στὴν ὁποία περιελαμβάνετο καὶ ὁ ὅρος περὶ ἀποσύρσεως τῶν βουλγαρικῶν στρατευμάτων στὰ σύνορα τῆς 1.4.1941. Μετὰ τὴν περιπέτεια τοῦ Δεκεμβριανοῦ κινήματος τοῦ 1944, τὸν Μάρτιο τοῦ 1945 ἔφθασε στὴν Δυτικὴ Θράκη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐθνοφυλακὴ καὶ ἀποκατέστησε τὸ νόμιμο κράτος.

Στὸ συνέδριο τῆς Εἰρήνης τὸ 1946 στὸ Παρίσι ἡ Βουλγαρία διεξεδίχθη τὴν Δυτικὴ Θράκη, ἀνεπιτυχῶς βέβαια, ὡς διέξοδο πρὸς τὸ Αἰγαῖο. Ὁ Βούλγαρος κορυφαῖος κομμουνιστὴς ἡγέτης Γκεόργκε Δημητρώφ ἐδήλωσε στὶς 29 Νοεμβρίου 1946: «Ἡ κυβέρνηση θὰ ἐπιμείνει στὴν πραγματοποίηση τοῦ ἀναμφισβήτητου δικαιώματος τῆς Βουλγαρίας ἐπὶ τῆς Δυτικῆς Θράκης, μὲ τὴν ὁποία θὰ ἐξασφαλισθεῖ φυσικὴ διέξοδος στὸ Αἰγαῖο».

Βέβαια τὸ Βουλγαρικὸ αἶτημα αὐτὸ δὲν ἐγένετο δεκτὸ ἀπὸ τὸ Συνέδριο τῆς Εἰρήνης καὶ στὴν συνέχεια μὲ τὴν συνθήκη τῶν Παρισίων τῆς 10ης Φεβρουαρίου 1947 ἡ Δυτικὴ Θράκη ἀπεδόθη ὀριστικὰ στὴν Ἑλλάδα. Δυστυχῶς τὸ Συνέδριο ἀπέφυγε νὰ ἀποφανθεῖ ἐπὶ τῶν δικαίων διεκδικήσεων τῆς Ἑλλάδας γιὰ τὴν διαρρύθμιση τῶν βορείων συνόρων τῆς Θράκης μὲ τὴν Βουλγαρία κατὰ τὸν ἔγγυῶμενον τὴν ἑδαφικὴ τῆς ἀσφάλεια.

Ἡ Θράκη ἀποτελεῖ γιὰ τὴν Ἑλλάδα τὸ πλέον ἀκριτικὸ ἀλλὰ καὶ εὐαίσθητο διαμέρισμα αὐτῆς, τὸ ὁποῖο ἔχει κοινὰ σύνορα μὲ δύο λαοὺς μὲ τοὺς ὁποίους στὴν διάρκεια τῶν

αἰῶνων γιὰ μικρὲς περιόδους ὑπῆρξε ἡρεμία καὶ καλὴ γειτονία. Παρουσιάζει μάλιστα καὶ τὴν ἰδιαιτερότητα μέσα στὸ σύνολο τῶν κατοίκων τῆς νὰ περιλαμβάνει τὴν μόνη ἀξιόλογη σὲ ἀριθμὸ συμπαγῆ ἀλλοεθνὴ καὶ ἀλλοθρησκομειονότητα. Καὶ εἶναι καὶ αὐτὸς ἓνας ἐπὶ πλέον λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον ἀφ' ἐνὸς χρειάζεται ἐπαγρύπνηση καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐιδικὴ μέριμνα τόσο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιωτικούς φορεῖς ὅσοι ἐξ αὐτῶν εὐαίσθητοποιοῦνται σὲ ἐθνικὰ θέματα. Ἐκεῖνο ποὺ προέχει γιὰ τὴν ἑλληνικὴ Θράκη εἶναι ἡ συγκράτηση τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἰδιαίτερα τῶν παραγωγικῶν ἡλικιῶν στὶς πατρίδες τους καὶ παράλληλα ἡ αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων στὶς χριστιανικὲς οἰογένειες οὕτως ὥστε ἡ ἀνάλογια τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ μουσουλμανικοῦ στοιχείου νὰ μὴ μεταβληθεῖ δυσμενῶς εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο βέβαια συνδέεται μὲ τὴν Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς περιοχῆς, προϋπόθεση δὲ γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ τοῦτο εἶναι ἡ καλὴ συνεργασία τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου τομέα. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι πρὸς τοῦτο ἔχουν γίνει ἀρκετὰ καλὰ βήματα. Ἐπίσης θὰ πρέπει νὰ γίνει κατανοητὴ ἡ ἐπ'ἀνδρῶν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν τῆς διοικήσεως στὴν Θράκη μὲ φιλοπόνους ὑπαλλήλους συνεργασίμους καὶ διαθέτοντας ἐθνικὸ ζήλο καὶ πνεῦμα ἀποστολῆς.

Ἡ πρὸ ἑκατὸν περίπου ἐτῶν ρήση τοῦ Ἰωάννου Δραγοῦμη πὼς «ἐὰν τρέξουμε νὰ σώσουμε τὴν Μακεδονία, ἐμεῖς θὰ σωθοῦμε» ἰσχύει καὶ σήμερα γιὰ τὴν Θράκη. Ἡ θετικὴ ἀπάντηση στὴν πρόκληση αὐτὴν θὰ ἀποτελεῖ δείγμα ὑγείας καὶ ζωτικότητας τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων.

ΒΑΣΙΛ. Κ ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Νικ. Π. Σοῦλεντάκη: Ἱστορία τοῦ θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀθήνα 1996.
2. Ἀπ. Π. Εὐθυμιάδη: Ἡ συμβολὴ τῆς Θράκης στοὺς ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνες τοῦ ἔθνους. Ἀλεξανδρούπολη 2001.

100 χρόνια από τη γέννησή του και 30 απ' τη θανά του

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

Ἅ ὁ ὕμνητῆς τῶν ἐλευθέρων ψυχῶν

«Πολύ χρειάζεται τὴν Τέχνη ἢ ἐποχὴ μας!» ἔγραφε δυὸ χρόνια πρὶν τὴν ἐκδημία του ὁ Στέφανος Μπολέτσης. Ἦταν ὁ τελευταῖος στίχος στὸ πρῶτο ποίημα, μὲ τίτλο «1971», μὲ τὸ ὁποῖο ἀνοίγει τὴν ποιητικὴ συλλογὴ του «Ποίηση ἢ μία», πού κυκλοφόρησ' ἐκεῖνη τῆ χρονιά (1971).

Πῶς νὰ μὴν ἐπιμένει, ὁ Μπολέτσης, στὴ θέση του ὅτι «πολύ χρειάζεται τὴν Τέχνη ἢ ἐποχὴ μας»; Ὁ ἴδιος ἦταν γεννημένος ποιητῆς κι ὁ ἐσωτερικὸς του κόσμος ἦταν γνήσια καλλιτεχνικὸς. Εἶχε σπουδάσει θέατρο σὲ Δραματικὴ Σχολὴ καὶ παράλληλα παρακολούθησε μουσικὴ καὶ τὶς ἄλλες καλὲς τέχνες¹. Βέβαια ἡ σωματικὴ του ἀναπηρία (ὑπέφερε ἀπὸ κώφωση) δὲν τοῦ ἐπέτρεψε νὰ σταδιοδρομήσει στὸ θέατρο, ὅμως τοῦ χάρισε τὶς ἐσωτερικὲς φωνές, ἀπ' τὶς ὁποῖες ἔχουν ἀνάγκη οἱ γνήσιοι καλλιτέχνες, κυριότατα οἱ ποιητές.

Αὐτὲς οἱ ἐσωτερικὲς φωνές ἦταν τὰ πνευματικὰ πετάγματα τοῦ Μπολέτση στὸ φῶς τὸ ἀνέσπερο τὸ μεγάλο, ὅπως θὰ γράψει στὶς «Θύρες Αἰώνων», τὴν ποιητικὴ συλλογὴ πού κυκλοφόρησε τὸ 1952 ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός». Ἄλλωστε ὁ Μπετόβεν, πού ἔπασχε ἀπὸ τὴν ἴδια ἀρρώστια, εἶχε ἐκτιναχθεῖ στὰ ὕψη τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας κι ἔγινε μοναδικὸς κι ἀνεπανάληπτος χάρις στὶς ἐσωτερικὲς φωνές, πού τὸν καθοδηγοῦσαν.

Ἴσως στοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους, στοὺς ποιητὲς καὶ τοὺς καλλιτέχνες, καὶ γενικότερα στοὺς γνήσιους πνευματικὸς δημιουργοὺς ἀλλὰ καὶ στοὺς ἐπαναστάτες, ὁ σκόλοψ τῆ σαρκὸς νὰ μετουσιώνεται σὲ

κινητήρια δύναμη, πού τὰ πάντα ἰσχύει², ὅπως μᾶς θεβαιώνει ὁ μεγάλος ἐπαναστάτης τῶν αἰώνων, ὁ ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν, ὁ Παῦλος!

Ἅ Μπολέτσης δὲν μαράζωσε ἀπ' αὐτὸν τὸν σκόλοπα, τὸ σαράκι πού κατατυρανοῦσε τὴ σάρκα του, ἀλλ' ὑπερβαίνοντας τὴν ἀναπηρία του ἀνέβηκε εὐθυτενής, μὲ ψηλὰ τὸ κεφάλι, τὰ σκαλοπάτια τῆς Τέχνης γιὰ νὰ μᾶς δώσει στίχους ἐξαισίους, ἀριστοτεχνικὰ σμιλεμένους μὲ τὴν πύρινη σμίλη τοῦ πνεύματος, γεμάτους λάμψη, ἀρμονία καὶ φῶς! Ἦξερε καὶ τὸ πιστεύει, πῶς:

*Πάν' ἀπ' τὰ πρόσκαιρα λαμπροὶ
δρόμοι ἀτέρμοι σὲ πλάτη - μήκη...*

Νικημένη μόνο μὰ σκιὰ

*κι ἡ ψυχὴ πανάλαφρη πετάει στὴ
Νίκη!...*

Ἄλλωστε ὁ ἴδιος εἶχε πεῖ τὸν πόνου «κουρνιαστὴ χορδῶν» καὶ εἶχε τραγουδήσει:

*Ἅ πόνος, κουρνιαστὴς χορδῶν
σφίγγει τὶς χορδές τῆς καρδιάς μου,
πού πᾶν νὰ σπάσουν.*

Χέρι βαρὺ.

Πονῶ.

*Μὰ ὅσο πιὸ πολὺ πονῶ τόσο καὶ πιὸ
μελωδικὰ σημαίνει
ἡ καρδιά μου³.*

Φαίνεται, τὸ καμίνι τοῦ πόνου ἔκαψε ἐντὸς του τὶς ὅποιες ἀνθρώπινες ἀδυναμίες, τὸν λευτέρωσε ἀπὸ τὴν αὐταρέσκεια τοῦ «Ἐγὼ» πού πάσχουν οἱ πιὸ πολλοὶ ἐργάτες τοῦ πνεύματος καὶ τῆς Τέχνης, τὸν ἀπάλλαξε ἀπὸ τὸν φοβερὸ ἐγωϊσμὸ τῆς «ἀγιότητας» πού κάποτε ὑποβόσκει στὰ ἐσωτε-

ρα τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου - ἀκόμα καί τῶν ἀσκητῶν, καί τοῦ χαλύβδωσε τὴν ἐσωτερικὴ ἐλευθερία.

Ἀντίθετα μὲ τὸν Καζαντζάκη⁶, ὁ Μπολέτσης, δὲν δέχθηκε τὸ νοῦ ἀπόλυτο μονάρχῃ καὶ ἐξουσιαστή του, ἀλλὰ τὴν ἀγάπη καὶ σ' αὐτὴν ὑπόταξε τὸν ἀνθρώπινο νοῦ, καὶ μέσα στ' αὐστηρὰ δικά της σύνορα δούλευε ἀκατάπαυστα!

Κι ἀκόμη, ὁ Μπολέτσης, ἐλπιστικὸς καὶ σῶφρων, εἶχε κάμει τὴν ἐλπιδοφόρα ἐξοδο ἀπὸ τὰ φαινόμενα καὶ τὰ σύνορα τοῦ κόσμου! Κι ἡ μόνη ἀγωνία του ἦταν νὰ σμίξουν οἱ καρδιὲς λεύτερες καὶ νὰ δώσουνε τὸ νόημα τῆς Ἀγάπης στὸν ὑπερανθρώπινο ἀγῶνα⁷ τους.

Μὰ πάν' ἀπ' ὅλα, ὁ Μπολέτσης, δὲν δέχθηκε τὴν ἐλπίδα *σὰν τὸν πιὸ μεγάλο πειρασμό*⁸, ἀλλὰ σὰν φωτισμὸ τοῦ ἐπέκεινα καὶ γνώση τῆς Ἀλήθειας⁹, πὺν λευτερώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὸ τίποτα καὶ τὴ χίμαιρα. Γνώριζε καὶ τὸ πίστευε ὅτι αὐτὴ ἡ ἐλπίδα δὲν ντροπιάζει καὶ δὲν ἀπογοητεύει, γιατί ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ξεχύνεται ποτάμι στὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου¹⁰.

Ἔτσι, λεύτερος ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ νοῦ καὶ τὸ φόβο τῆς καρδιάς, μὲ μοναδικὸ ὄραμα τὴν Ἀγάπη ἔγινε ὁ τραγουδιστὴς τῶν ἐλευθέρων ψυχῶν. Ὀλόκληρη ἡ ποίηση τοῦ Στέφανου Μπολέτση δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ ἓνα τραγούδι, ἓνας ὕμνος στὴς ἐλεύθερες ψυχές, μιὰ ραψωδία στὴν Ἀγάπη καὶ στὴ Λευτεριά!

Αὐτὸς «ὁ ὑψηλόκορμος κι εὐγενικὸς - ποιητὴς καὶ ἄνθρωπος- Στέφανος Μπολέτσης»¹¹, πὺν φέτος συμπληρώνονται 100 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννησή του καὶ 30 ἀπὸ τὴ θανά του, εἶχε γεννηθεῖ «στὴν Κέρκυρα στὴς 26 Ἰουλίου 1903 ἀπὸ πατέρα Ἑλληνα - Κορφαίτη καὶ μητέρα Ἰταλο - Αὐστριακὴ, ἀπ' τὴν Τεργεστή»¹². Καὶ κοιμήθηκε στὴν Ἀθήνα, στὴς 11 Αὐγούστου 1973, ἔτσι ὅπως τὸ ἔχε τραγουδήσει:

*Αὐγοῦλα θᾶναι
κι ἡ ψυχὴ μ' ἑωθινὸ
τραγούδι στὴς πατρίδες τοῦ Χριστοῦ*

θ' ἀποδημήσει.

«Κύκνειο»¹³

Κοιμήθηκε μὲ τὴ βεβαιότητα τοῦ πνευματικοῦ παποῦ του, τοῦ Διονύσιου Σολωμοῦ, ὅτι «*θὰ ξυπνήσει τὴν ὕστατὴ μέρα*»¹⁴ ν' ἀπολαύσει τὸ φῶς τῆς Τρισηλίου Θεότητος, ὅπως τὸν εἶχε βεβαιώσει ὁ Γενάρης τοῦ χριστιανικοῦ ποιητικοῦ λόγου, ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός:

... θὰ ἴδω τῆς Τριάδος

τὸ σέλας τὸ οὐράνιο εἰς ἓν συνερχομένης,

ὅταν τὸ μέρος τοῦ Θεοῦ τὸ συμμιχθὲν μὲ σάρκα,

*Εἰκὼν ἢ πρώτη μου, μιχθεῖ μετὰ τῶν οὐρανίων*¹⁵.

Ἄ! Πολὺ τὸν ἀγαποῦσε τοῦτον τὸν Γενάρη ὁ ποιητὴς, γι' αὐτὸ ἀνοίγει τὴς «*Θύρες Αἰώνων*» μὲ τὰ δικά του λόγια¹⁶.

Ὁ Μπολέτσης ἤρθε στὴν Ἀθήνα σὲ μικρὴ ἡλικία, μαζί μὲ τοὺς γονεῖς του, ὅπου ἔμεινε ὡς τὸ τέλος τοῦ βίου του. Μετὰ τὴς ἐγκύκλιες σπουδῆς του ἐργάστηκε ὡς ὑπάλληλος γιὰ 30 συνεχῆ χρόνια, σὲ μιὰ μεγάλη ἐταιρεία κοινῆς ὠφέλειας, τὴν τότε Ἡλεκτρικὴ Ἐταιρεία, ἀπ' τὴν ὁποῖαν ἀποχώρησε λόγω τῆς κωφώσεως, πὺν τοῦ εἶχε προκαλέσει ἐπώδυνη σωματικὴ ἀναπηρία, χωρὶς νὰ τὸν λυγίσει.

Ὁ ποιητὴς ἔμεινε ὡς τὸ τέλος τὸ «ψηλόλιγνο κυπαρίσσι»¹⁷ μὲ τὴν «ἀβρὴ καὶ ἀσκητικὴ φυσιογνωμία», τὰ μεγάλα κι ἐκφραστικὰ μάτια, τὸ «πλατὺ καὶ φωτεινὸ μέτωπο», πὺν τὸν τύλιγε «ἕνας ἀγέρας λεπτῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἀνθρώπινης εὐγένειας», ὅπως εὐστοχα σημειώνει ὁ Π. Β. Πάσχος¹⁸. Καὶ βέβαια ὑπῆρξε «Ὀλύμπιος στὴ σεμνότητά του», γι' αὐτὸ καὶ ἀναδείχθηκε «ὁ ποιητὴς τῆς ἀξιοπρέπειας», κατὰ τὸν δίκαιο ἐγκωμιαστικὸ λόγο τοῦ Ν. Β. Τυπάλδου¹⁹.

***

Ὁ Στέφανος Μπολέτσης γεννήθηκε καὶ ἔζησε σὲ μιὰ ταραγμένη ἐποχὴ, κυρίως γιὰ τὰ πνευματικὰ πράγματα τοῦ τόπου μας.

Ήταν ή εποχή πού στήν Έλλάδα κυριαρχούσε ό ύλισμός και έκανε θραύση ό Δαρβίνος, μέ τή θεωρία τής εξέλιξης. Ή επίσημη είχε θεοποιηθεί και ό Θεός είχε περιφρονηθεί σέ βαθμό πού κάποιοι νά μιλάνε γιά τò θάνατό του!...

Αυτόσ ό άποπνικτικός λίδας φυσούσε και στόν άνθόκηπο τής έλληνικής λογοτεχνίας. Κι άφυδάτωνε τόν όποιο ποιητικό λόγο, πού ήθελε νά τρέφεται από τις ρίζες του Έθνους. Έκεινες, πού πηγαινούν βαθιά στην ουσία του άρχαίου έλληνικού λόγου, πού εισχωρούν στην καρδιά τής ευαγγελικής αλήθειας και του Χριστιανισμού.

Σέ ήλικία 25 ετών, ό Μπολέτσης, δημοσιεύει τὰ πρῶτα ποιήματά του στο παράρτημα τής «Μεγάλης Έλληνικής Έγκυκλοπαιδείας» του «Πυρσοῦ» και δέκα χρόνια άργότερα, τò 1938, τήν πρώτη ποιητική συλλογή του, τὰ «Βραδυνά Φῶτα».

Στήν πρώτη εκείνη περίοδο τής ποιητικής δημιουργίας του, ό Μπολέτσης, γράφει λυρικά και σατιρικά ποιήματα, όπου ή άπαισιοδοξία κονταροχτυπιέται μέ τήν κατάφαση τής ζωής, ό άπελιτισμός μέ τήν αισιοδοξία, τò σκοτάδι μέ τò φῶς!...

Στὰ «Βραδυνά Φῶτα» συναντᾶμε στίχους μέ Λαπαθιώτικο άπελιτισμό, όπως: «Τρίλλιες άκούγονται στ' άπέναντι δέντρα / μὰ ή ψυχή μου είναι τόσο μακρὰ!...» Ή: «... Νά, είναι ή ζωή μὰ έρημιά / χειμῶνα - καλοκαίρι / τίποτε πιά νά μὴν προσμένεις!».

Άλλά και στίχους γεμάτους άυτογνωσία, μεταφυσική βεβαιότητα και παράπονο γιά τις έκκωφαντικές ποιητικές φωνές του καιροῦ του, πού τρέχουν ξωπίσω από τήν άρνηση ή τόν άπελιτισμό και τò θάνατο, όπως:

*Παραφωνία
στοῦ σύμπαντος τήν άρμονία
ή χοροδή μου
Στῶν άλλων μέσα τούς θριαμβικούς
παιᾶνες
ή φωνή μου
ψιθυρισμός:
Πνίγεται δίχως ν' άκουσεί.*

“Όμως έν' άγιο φῶς φωτίζει στην ψυχή μου

*-Κόσμος ωραίους,
τέτοιους,*

πὸν δέν μπορεῖ κανείς νά φανταστεί.

Φαίνεται, τò άγιο φῶς, γιά τò όποιο μιλάει στοῦς παραπάνω στίχους, κάποτε λαμπάδιασε έντός του, έκαψε τούς δισταγμούς και καταύγασε τούς ωραίους κόσμους πού ύπήρχαν μέσα του.

Ό Αιμίλιος Χουρμούζιος, αυτόσ ό άυστηρός άλλ' όξυδερκής κριτικός τής νεοελληνικής λογοτεχνίας είχε προσέξει αυτό τò άγιο φῶς και είχε έπισημάνει από τότε ότι ή ποιητική συλλογή «Βραδυνά Φῶτα» του Στέφανου Μπολέτση «προαναγγέλλει κατά κάποιο τρόπο τò φτερουγίσμα του Μπολέτση πρὸς τò έπέκεινα». Πρόκειται -κατά τή γνώμη μας- γιά μιὰ σημαντική διαπίστωση, γιατί γίνεται σέ μιὰ εποχή πού ή ύλοκρατία αποκλείει τέτοια φτερουγίσματα και ή κυριαρχούσα αντίληψη στην έπιστήμη και τή λογοτεχνία θεωρεί τή θέαση «πρὸς τò έπέκεινα» μάλλον πράξη άφελή, άν όχι κατακριτέα.

“Όμως ό Αιμίλιος Χουρμούζιος, δέν έπese έξω. Ό Μπολέτσης θεᾶται μέ όλη τή δύναμη τής ψυχής του τò άγιο φῶς! Και ή καρδιά και ό νοῦς του φτερουγίζουν όριστικά στοῦς ωραίους κόσμους, πού προσφέρει ή άπροκατάληπτη θέαση του μυστηρίου τής ζωής και του άνθρώπου! Τò ύπαρξιακό «είναι» του ποιητῆ δέν δέχεται τò σκοτάδι, τò μηδέν, ως άρχή του παντός και ως κατάληξη τής ζωής, πού είχε επιβάλλει ή τότε κοσμοαντίληψη. Έπαναστατεῖ και περνάει όριστικά στο Φῶς!

Πότε έγινε αυτό τò φτερουγίσμα, δέν μπορούμε νά ξερούμε. Ό ίδιος ό Μπολέτσης τò είχε περιγράψει σ' ένα ποίημά του μέ τίτλο «Πρὸ τής Δαμασκοῦ», πού τò δημοσίευσε τò 1946 στο περιοδικό «Ακτίνες» (σ. 233) και τò συμπεριέλαβε στην ποιητική συλλογή «Έπιστροφή» (Αθήνα 1948, σ. 25, έκδοση του ποιητῆ). “Όπως όμως θά πει πολὺ άργότερα στο ποίημά του «Ή

ἄπειρη στιγμή», πού βρίσκεται στήν ποιητική συλλογή του «Ποίηση ἢ μία» (Ἀθήνα 1971, σ. 69, ἔκδοση τοῦ ποιητῆ), τέτοια ὀριστικά φτερουγίσματα κάνει ὁ ἄνθρωπος σέ μιὰ στιγμή σημαδιακή γιά τή ζωή του. Καί ἡ μεγάλη ἀλλαγὴ ἐρχεται ἔτσι ἀναπάντεχα. Αὐτὴ ἡ στιγμή εἶναι «ἡ μεγάλη, ἡ ἄπειρη στιγμή / πιὸ δυνατὴ ἀπὸ τὸ θάνατο / πιὸ φοβερὴ κι ἀπὸ μιὰ ὀλόκληρη ζωὴ!» Καί τότε ὅλα ἀλλάζουν!...

Μόνο πού αὐτὴ «ἡ μεγάλη, ἡ ἄπειρη στιγμή» δὲν ἐρχεται μὲ φανφάρες καὶ τυμπανοκρουσίες. Οἱ ἄλλοι οὔτε πού τὴν υποψιάζονται. Κι ὅπως λέει ὁ ποιητής:

Κανεῖς δὲν ὑποψιάστηκε,
κανεῖς δὲν εἶδε τὸν μεγάλο μ' ἐπισκέπτη,

τὸ νεῦμα Του...

Κανεῖς δὲν ἄκουσε τὴν προσταγή.

- Διὸ λόγια μόνο εἶχα πεῖ, δυὸ λόγια μόνο εἶχα προφέρει:

«Θεέ μου» εἶχα πεῖ.

Λόγια σὰν ἐκ βαθέων, λυγμὸ.

Κανεῖς δὲν τὰ 'κουσε,

κανεῖς δὲν ξέρε¹⁹...

Κανεῖς λοιπὸν δὲν ἄκουσε τὸν ἐκ βαθέων λυγμὸ τοῦ ποιητῆ καὶ κανεῖς δὲν ξέρεῖ πότε πρόφερε ἐκεῖνο τὸ λυτρωτικὸ «Θεέ μου»! Μόνο ὁ ἴδιος τὸ γνωρίζει κι Ἐκεῖνος πού τὸν ἄκουσε.

***

Ὅπως γίνεται πάντοτε μὲ τὶς πάσχουσες γιὰ τὴν Ἀλήθεια καὶ τὴν Ἀγάπη ψυχές, πού τὸ ἅγιο φῶς φωτίζει στὰ δάθη τους κόσμους ωραίους, ἔτσι ἐγινε καὶ μὲ τὸν Μπολέτση. Πρὶν μπεῖ στὴ Δαμασκό, πρὶν ἡ πλάστιγγα γύρει ὀριστικά στὴν ποίηση τῆς ἀρνησῆς ἢ τῆς ἀδιαφορίας γιὰ τὸ ἐπέκεινα, ἄκουσε τὴ Φωνὴ ἐκείνη πού τὴν πορεία του ἀλλάξε, μάλαξε τὴν καρδιά του κι ὅλα τ' ἀλλάξε ἐντὸς του.

Θά μᾶς πεῖ στὸ ποίημα τῆς μεταλλαγῆς:

«Στέφανε, Στέφανε...» ἄκουσα μιὰ φωνὴ βαθειὰ μου.

«Στέφανε».

Πόσο γλυκὰ φώναξε τ' ὄνομά μου, πόσο γλυκὰ!

Καὶ ὅλα τ' ἀλλάξε ἐδῶ πέρα, ὅλα τ' ἀλλάξε:

Τὸ χάλυθα καὶ τὸ γρανίτη μάλαξε
μπάλσαμο καλωσύνης στάλαξε
μέσ' τὴν καρδιά μου²⁰.

Ἀπὸ τότε ὁ Μπολέτσης ἀλλάζει ρότα καὶ τραβάει, ὅπως τὰ πουλιὰ:

Παν' ἀπὸ φράχτες,

θάλασσες, βουνὰ καὶ τείχη - σύνορα
χωρῶν -

στῶν οὐρανῶν τὴν ἀπεραντοσύνη,
στῶν οὐρανῶν τὴν πλέρια ἐλευθερία²¹...

Τοῦ ἄρεσι νὰ πηγαίνει «στὸν κάμπο
Του, τὸν κάμπο τὸν πλατύ», ὅπως θὰ μᾶς πεῖ στὸ ποίημά του «Ἐλα στὸν κάμπο» καὶ προσκαλεῖ ὅλους, λέγοντας στὸν καθένα:

Ἐλα στὸν κάμπο Του, τὸν κάμπο τὸν
πλατύ,

νὰ δώσουμε σπορά.

Τοῦ μόχθου νὰ γευτοῦμε τὴ χαρὰ.

Νὰ δοῦμε τὸν ἰδρωτὰ μας νὰ λάμπει, νὰ
γίνεται καρπός.

Κι ὅταν ὁ ἥλιος πέφτει πρὸς τὴ Δύση
θὰ γύρουμε ν' ἀναπαυτοῦμε,
γεμάτοι εὐτυχία ἂν ἡ σπορά μας
ἔστω σέ μιὰ μόνη καρδιά θὰ 'χει ἀνθίσει²².

Γιὰ πολικὸ ἀστέρι στὴν πορεία του ἔχει, ὁ Μπολέτσης, τὸ ὑπέρλαμπρο φῶς τῆς Ἀγάπης καὶ τῆς Ἐλευθερίας. Ἀγαπάει «τὸν ἄνεμο, τὰ κύματα, τὸ φῶς τὸ ἀσύνορο», θὰ μᾶς βεβαιώσει στὸ ποίημά του «Ἦλα πιὰ ἔχουν περάσει τώρα»²³. Ἀγαπάει ν' ἀνοίγει τὰ φτερά του πάνω ἀπὸ τὴ μέλλουσα πόλη καὶ νὰ ὀνειρευτεῖται ἕναν καλύτερο κόσμο «σ' αὐτὴ, ἐδῶ τὴ γῆ» ὅταν θ' ἀποκτήσουμε «ἕνα χαμόγελο στὰ χεῖλη»! Ὡ! τότε:

... ὡς ἀστρῶν κόσμους

τὸ τραγοῦδι μας θὰ φτάνει,

τὸ τραγοῦδι τῶν ἐλεύθερων ψυχῶν,

τονισμένο μὲ κασμά, σκαπάνη

καὶ δρεπάνι²⁴.

Κι ὅταν ἡ προφητεία τοῦ Ἡσαΐα (6. 4)

γίνει πραγματικότητα και τὰ μαχαίρια γίνονται ἀλέτρια και οἱ λόγχοι δρεπάνια κι ὁ Κάϊν σταματῆσει νὰ κυκλοφορεῖ στις φλέβες μας κι ἐμεῖς ἀγαπήσουμε τὸν ἄνθρωπο ὅπως τὸν ἑαυτὸ μας, ὦ! τότε:

Λευκὲς θὰ λάμπουν οἱ νέες πολιτεῖες.

*Κι οὐράνια τόξα θὰ ὑψώνονται
παν' ἀπὸ δρόμους
και πλατεῖες.*

*Κι ὅλοι οἱ λαοὶ θὰ 'ναι καθὼς
χαρᾶς μελισσόλογια
μέσ' στὸ αἰῶνο Φῶς.*

.....
*Λευκὲς θ' ἀπλώνονται
οἱ νέες*

Πολιτεῖες τοῦ Χριστοῦ²⁵.

Εἶναι φανερό ὅτι ὁ Μπολέτσης πίστευε στὸ ἀναγεννητικὸ κίνημα τοῦ κοινωνικοῦ χριστιανισμοῦ και εἰδικότερα σ' ἕνα χριστιανικὸ πολιτισμὸ, γιὰ τὸν ὁποῖον, κείνη τὴν ἐποχὴ, ἀγωνιζόταν ὁ Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης μὲ μιὰ ὁμάδα ἐκλεκτῶν συνεργατῶν του, μέσα ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ περιοδικοῦ «*Ἀκτίνες*».

***

Ὁ Μπολέτσης, τὸ 1946, ἐντάσσεται στὴν λαμπρὴ ἐκείνη προσπάθεια κι ἀρχίζει τὴ σοφορὰ τοῦ καλοῦ γεννήματος. Τὴν ἴδια χρονιά συνυπογράφει μὲ ἄλλους 181 «εργάτες τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας και τῶν γραμμάτων στὴν Ἑλλάδα» μιὰ σημαντικὴ «Δήλωση», ποὺ δημοσιεύεται πρωτοσέλιδη στὶς «*Ἀκτίνες*» (στὸ τεῦχος Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 1946), ὅπου οἱ ὑπογράφωντες διακηρύσσουν δημόσια τὴν πεποιθήσή τους γιὰ τὴν κατεύθυνση ποὺ πρέπει ν' ἀκολουθήσει ὁ ἑλληνικὸς λαὸς στὰ μεγάλα βασικά προβλήματα τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ υπερνικήσει τὶς δυσχέρειες τῶν καιρῶν και νὰ πετύχει τὴν πνευματικὴ ἀλλά και τὴν ὕλικὴ ἀναδημιουργία τοῦ Ἑθνους.

Σύμφωνα μὲ τὴ «Δήλωση», τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος ἀλλὰ και τῆς χώρας μας εἰδικότερα ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτο λόγο ἀπὸ τὴν ὀρθὴ και ἀκλόνητη πνευματικὴ θεμε-

λίωση τῆς ζωῆς τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, μὲ τὴν ὁποία και μόνο μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ἀληθινὸς πολιτισμὸς. Τέτοια θεμελίωση εἶναι μπορετὴ μόνο ἂν ὁ ἄνθρωπος χρησιμοποῖήσει τὸ θησαυρὸ τῶν ἀξιών ποὺ τοῦ προσφέρει ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ χριστιανικὴ Πίστη και ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ. Ἀντίθετα, ἡ ἀπομάκρυνση ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀξίες εἶναι ἀπομάκρυνση ἀπὸ κάθε βάσιμη ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα θὰ μπορέσει νὰ οἰκοδομήσει καλύτερο μέλλον.

Στὴν ἴδια ἐκείνη «Δήλωση» τονιζόταν μὲ ἐμφαση, ὅτι *ἡ ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς Τέχνης, τῆς καλλιτεχνικῆς ἐν γένει δημιουργίας, ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸν χριστιανικὸ ὑπογραμμὸ, ὄχι μόνο δὲν ὑπαγορεύεται ἀπὸ ὅποιαδῆποτε ἀνάγκη ἢ σκοπιμότητα γνήσιας καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, ἀλλ' ἀντίθετα ἀποτελεῖ πλῆγμα βαρὺ γιὰ τὴν τέχνη και τὴν ἐκτοπίζει ἀπὸ τὴν ἡγετικὴ θέση ποὺ τῆς ἀρμόζει μέσα σ' ἕνα γνήσιο πολιτισμὸ.*

Δυστυχῶς, στὰ χρόνια ποὺ ἀκολούθησαν, νέες «ἀξίες» γιὰ τὴν Τέχνη πρόβαλαν και ἡ Ἐλευθερία στὴν Τέχνη, γιὰ τὴν ὁποία εἶχε μιλήσει στὸ ἀξεπέραστο ἄρθρο του «Χριστιανισμὸς και Τέχνη» ὁ Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης, μεταβλήθηκε σὲ ἀσυδοσία. Καὶ πῶς νὰ μὴν μεταβληθεῖ ὅταν ὁ φραγμὸς τῆς Ἀγάπης ἐξοστρακίσθηκε ἀπὸ τοὺς Ἴανούς και ἀλαζόνες;

Ἡ «Δήλωση» ἐνσωματώθηκε στὴ «Διακήρυξη» τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, ποὺ κυκλοφόρησε τὴν ἴδια χρονιά σὲ 100.000 ἀντίτυπα και ἐπανατυπώθηκε σχεδὸν ἀμέσως σὲ ἄλλες 100.000 ἀντίτυπα, μ' ἐξαιρετικὴ ἀπήχηση στὴν Ἑλλάδα και στὸ ἐξωτερικὸ και τάρaxε τὰ λιμνάζοντα ὕδατα. Κυρίως ἀναστάτωσε τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ ὕλισμοῦ και εἰδικότερα τοῦ μαρξιστικοῦ ὕλισμοῦ, σὲ σημεῖο μάλιστα ποὺ, σὲ πρωτοσέλιδο τριστήλο ἄρθρο του στὸ *Ριζοσπάστη* ὁ τότε γενικὸς γραμματέας τοῦ Κ. Κ. Ε. Νίκος Ζαχαριάδης, ἀποκάλεσε *μωρὲς παρθένες* τοὺς διανοούμενους κομμουνιστῆς, ποὺ ἄφησαν νὰ κυκλοφορή-

σει ένα τέτοιο κείμενο.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι τὴ «Δήλωση» ὑπογράψανε, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πανεπιστημιακοὺς δασκάλους καὶ γενικότερα τοὺς ἐργάτες τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρευνας, καὶ οἱ λογοτέχνες: Γ. Ἀμπάτης, Ἰ. Ἀλκης Γιαννόπουλος, Ἀστέρης Κοβδατζῆς, Παῦλος Κριναῖος, Φάνης Μιχαλόπουλος, Στέφανος Μπολέτης, Μελῆς Νικολαΐδης, Τάκης Παπατσώνης, Σωτήρης Σκίπης, ἡ Μελισσάνθη, Γιώργος Σταμπολῆς, Ἀθηνᾶ Ταρσοῦλη, Ἰ. Ἀγγελος Τερζάκης, Π. Φλώρος καὶ Πέτρος Χάρης.

Ὁ Μπολέτης γίνεται ὁ συνειδητὸς ἐκφραστής αὐτοῦ τοῦ ὄραματος γιὰ ἓνα καλύτερο κόσμο. Καὶ πιστεύει πὼς τ' ὄραμα θὰ γίνει πραγματικότητα ἂν οἱ ἄνθρωποι μπορέσουν νὰ μιλήσουν τὴν ἴδια γλῶσσα καὶ δεχτοῦν ἓνα Νομοθέτη:

*Γλῶσσα μία: Τῆς Ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ
καὶ Νομοθέτης μας Ἐκεῖνος μόνον.*

Θὰ πεῖ στὸ ποίημά του «*Πατρίδες σ' ὅλη τὴ γῆ*».

Καὶ τότε, ὦ! χαρά! «*Λευκὲς θ' ἀπλώνονται / οἱ νέες / Πολιτεῖες τοῦ Χριστοῦ!*»

Ἀλήθεια, πρόκειται γιὰ ἓνα ὄραμα ἢ γιὰ μιὰ χίμαιρα; Καὶ μὲ ποιά δεδομένα ὁ Μπολέτης πιστεύει στὴν πραγμάτωση τοῦ ὄραματός του; Ὅτι «*τ' ὄραμα θάν' ἀλήθεια τῶρα*», ὅπως γράφει στὸ ἴδιο ποίημα;

Γιὰ νὰ βροῦμε τὴν ἀπάντηση, πρέπει νὰ γυρίσουμε πίσω σὲ κείνη τὴν ἐποχὴ καὶ νὰ διερευνήσουμε τὴ διεθνή ἱστορική καὶ πνευματικὴ πραγματικότητα. Θ' ἀναφερθοῦμε σ' ἓνα σημαντικό, κατὰ τὴ γνώμη μας, πνευματικὸ γεγονός. Πρόκειται γιὰ τὴ στάση τῶν διανοουμένων καὶ εἰδικότερα τῶν λογοτεχνῶν στὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἀγγλία, ὅπου ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ μεσοπολέμου παρατηρεῖται ἓνας σταθερὸς προσανατολισμὸς στὶς αἰώνες ἀξίες, ὅπως αὐτὲς φωτίστηκαν καὶ μετουσιώθηκαν σὲ λάμπουσα πραγματικότητα ἀπὸ τὸ Χριστιανισμό, κυρίως στὴν Εὐρώπη, κι ἐνσωματώθηκαν στὸν Εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ.

Ὁ Τόμας Στέρνς Ἐλιοτ, ὁ μεγάλος αὐ-

τὸς Ἀγγλος «ποιητῆς, στοχαστῆς καὶ δοκιμογράφος, ἀπὸ τοὺς πιὸ ὀξυδερκεῖς τῶν ἀγγλικῶν γραμμάτων», ὅπως σημειώνει ὁ Ε. Ν. Μόσχος²⁶, μετὰ ἀπὸ τὴν πολὺκροτη ποιητικὴ σύνθεσή του μὲ τίτλο «*Ἐρημὴ Χώρα*» (1922), ποὺ «ἀποτελεῖ ἓναν ἀντικαθρεφτισμὸ τῆς Εὐρώπης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης²⁷» μὲ τὴν «ἠθικὴ καὶ ὕλικὴ ἐρημίᾶ» τῆς²⁸, ποὺ τῆς κληροδότησε ὁ Πρῶτος Παγκόσμιος Πόλεμος, προβληματίζεται γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἐρημῆς αὐτῆς χώρας καὶ τ' ἀδιέξοδα τῆς ἠθικῆς ἐρημιᾶς τῆς ποὺ ὀδηγοῦν στὸ μηδενισμὸ καὶ στὰ κλειστὰ παράθυρα. Καρπὸς αὐτοῦ τοῦ προβληματισμοῦ εἶναι τὸ ξεπέραςμα τοῦ ἀδιεξόδου μὲ τὸν προσανατολισμὸ τοῦ Ἐλιοτ στὶς αἰώνιες ἀξίες καὶ κυρίως στὴν Χριστιανικὴ Ἰδέα.

Αὐτὴ ἡ ὑπέρβαση τοῦ Ἐλιοτ σημειώνεται σταθερὰ στὶς ἐπόμενες ποιητικὲς δημιουργίες του ὅπως «*ἡ Τετάρτη τῶν Τεφρῶν*» (1930), τὰ «*Χορικά τοῦ Βράχου*» (1934) καὶ τὰ «*Τέσσερα Κουαρτέτα*» (1935 - 1942), ὅπως καὶ στὴν ἐξαίσια ποιητικὴ δημιουργία του «*Φονικὸ στὴν Ἐκκλησίαν*»²⁹.

Ἐπίσης, ὁ Ἐλιοτ, γράφει τὸ 1939 λίγο πρὶν ξεσπάσει ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, ἓνα σημαντικό δοκίμιό μὲ τίτλο «Ἡ ἰδέα μιᾶς Χριστιανικῆς Κοινωνίας», ἐνῶ τὸ 1945 δημοσιεύει στὴν «Ἀγγλοελληνικὴ Ἐπιθεώρηση» (Μάϊος 1945, σ. 3) ἓνα ἐξίσου σπουδαῖο δοκίμιό μὲ τίτλο «Οἱ εὐθύνες τοῦ λογοτέχνη». Ἀκόμη, μετὰ τὸ τέλος τοῦ Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, γράφει τρεῖς σημαντικὲς ὁμιλίες³⁰ γιὰ τὴν ἐνότητα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τίς ὁποῖες μεταδίδει ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τοῦ Λονδίνου.

Μ' ὅλα τοῦτα ὁ Ἐλιοτ, ἀπορρίπτει «τὴ μηχανιστικὴ - μαρξιστικὴ θεώρηση γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῶν πολιτισμῶν, τονίζοντας ἰδιαίτερα τίς κοινὲς πολιτιστικὲς καταβολὲς τῆς Εὐρώπης», ὅπως παρατηρεῖ ὁ Ε. Ν. Μόσχος³¹. «Καὶ δὲ διστάζει νὰ παραδεχθεῖ ὅτι τὸ μέλλον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ μέλον τῆς Χριστιανικῆς Πίστης καὶ Ἐλπίδας»³¹. Μάλιστα στὴν Τρί-

τη όμιλία του διατυπώνει την άποψη ότι «άν ο Χριστιανισμός εξαφανισθεϊ μιá μέρα, τότε όλόκληρος ό πολιτισμός μας θα εξαφανισθεϊ»³².

Είναί φανερό ότι για τόν Έλιοτ ή ιδέα της Χριστιανικής Κοινωνίας δέν είναι μιá χίμαιρα άλλ' ένα όραμα. Σ' αυτό τό όραμα πιστεύει και ό Στέφανος Μπολέτσης! Και γι' αυτό τό όραμα μιλάει στο ποίημά του «*Πατρίδες σ' όλη τή γή*» αλλά και σ' όλα τά ποιήματα που άπαρτίζουν τό τέταρτο μέρος της «*Ραψωδίας*», τή Διεθνή της 'Αγάπης.

Μέ τό όραμα μιáς Χριστιανικής Κοινωνίας, ό Στέφανος Μπολέτσης, κάνει πίστη του τά όσα αναφέρονταν και υπέγραψε σέ κείνη τή «Δήλωση» για τήν Τέχνη, ότι δηλαδή ή άπομάκρυνση της καλλιτεχνικής δημιουργίας από τόν χριστιανικό ύπογραμμό τήν έκτοπίζει από τήν ήγετική θέση που της άρμόζει μέσα σ' ένα γνήσιο πολιτισμό. Έτσι, γίνεται ό πιό τακτικός και στενός συνεργάτης του περιοδικού «*Ακτίνες*» ίσαμε τό 1960.

***

Έκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία για τήν ποιητική πορεία του Στέφανου Μπολέτση είναι ότι «ή επιστροφή του Μπολέτση στον Χριστιανισμό εσήμανε για τόν ποιητή τήν ανανέωση της έμπνεύσεως και τό άνοιγμα των όριζόντων της τέχνης του. Η άλλαγή της πορείας άνακαίνισε ριζικά τόν ποιητή των «*Βραδυνών Φώτων*» και ανέπτυξε όλα τά λεπτά χαρίσματα που σάν λυρικός τραγουδιστής είχε από τόν καιρό των πρώτων του ποιητικών χρόνων», όπως εύστοχα παρατηρούσε ό κριτικός Σ. Καλησπέρης³³. Γιá νά συμπληρώσει: *ό άνθρωπος που χίμαιρες κνηγούσε στο φεγγάρι γίνεται τώρα άγωνιστής Κυρίου ήλιόκαστος!*

Όμως, τό πιό σημαντικό είναι ότι, ό Μπολέτσης, μένει άμετακίνητος στο βασικό του «πιστεύω», ότι δηλαδή «*πολύ χρειάζεται τήν Τέχνη ή εποχή μας*»! Γι' αυτό κι

έπιμένει στην ποιητική τελειότητα. Δέν άποδέχεται «σοπιμότητες» στην Τέχνη, πέρα από τό άρτιο αισθητικό άποτέλεσμα για τό όποιο και πασχίζει σέ όλη τήν ποιητική του πορεία.

Άν «ό Μπολέτσης είναι κι αυτός ένας από τους πρώτους που, τήν εποχή του μεσοπολέμου ανανέωσαν μορφικά τό στίχο ή μάλλον άπ' εκείνους που γεφύρωσαν τό χάσμα ανάμεσα στην παλιά και δεσμευτική στιχουργική και τήν άσύδοτη ποιητική τεχνοτροπία (...) που ή άσυδοσία αυτής έφερε, στους καιρούς μας γλωσσικήν και στιχουργικήν άναρχία»³⁴, στην μεταπολεμική εποχή, μετά τήν επιστροφή του έδωσε άλλη διάσταση στην ποίησή του και νέους προσανατολισμούς στην Τέχνη. Ένώνει άριστοτεχνικά τή μορφή με τήν ουσία, σέ μιάν άρμονική σύζευξη, κυριολεκτικά άξιοζήλευτη! Στίχοι, όπως εκείνοι της «*Ραψωδίας*» για τά «*Νέφη πολέμου*», για τόν «*Μάρτη 1941*», για «*Τό τραγούδι των έπαρχιών μας του Βορρά*», για τους «*Ραγιάδες*» ή τήν «*Πείνα*», για τήν «*Επιστροφή*» ή τις «*Πατρίδες σ' όλη τή γή*», είναι άνεπανάληπτοι!

Έτέτοιους στίχους, μορφικά άρτιους, με μεταφυσικό υπόδαθρο έξίσαιο και φιλοσοφική δομή άξιοζήλευτη, συναντάμε σέ όλόκληρο τό ποιητικό έργο του Μπολέτση, που βρίσκεται σέ δέκα ποιητικές συλλογές, που κυκλοφόρησαν ως τώρα³⁵ -πέντε όσο ζούσε και πέντε μετά τό θάνατό του- και στα διάσπαρτα σέ περιοδικά, κυρίως στις «*Ακτίνες*», ποιήματά του.

Πέρα από τό «πιστεύω» του Μπολέτση για τήν αξία της Τέχνης, που έχουμε κιόλας ύπογραμμίσει, στη συλλογή του «*Ποίηση ή μία*» παρουσιάζεται πιό ειλικρινής στην άλήθεια και πιό άληθινός στον έαυτό του. Δέν κρύβει τήν άλήθεια από τους άλλους μήτε κάνει τόν εύσεβή και τόν άφοβο, αλλά κοιτάζει κατάματα τόν κόσμο:

Άκούμα στο προβάζι και κύττα τόν κόσμο.

Πολλά έχεις νά μάθεις κυττώντας τόν κόσμο.

Κι ὅτι δεῖς, ὅτι μάθεις πλατεῖα νὰ τὸ πεις.

Μὴ τὰ λόγια κρατᾶς στὸ κελλὶ τῆς σιωπῆς³⁶.

Κι ὁ Μπολέτσης δὲν κρατᾶει τὰ λόγια του στὸ κελλὶ τῆς σιωπῆς!...

Ὅποιος διαβάσει μὲ προσοχὴ τὰ ποιήματα πού κλείνονται στὴ συλλογὴ «*Ποίηση ἢ μία*», θ' ἀνακαλύψει ἕναν ἄλλο Μπολέτση καὶ κυρίως μὴν ἐξομολογητικὴ ποίηση, πού τὴν ἔχει ὠριμάσει ὁ προσωπικὸς πόνος κι ὁ στεναγμὸς γιὰ τὸ ξεμάκρυμα τοῦ Ὁράματος νὰ χτιστεῖ *ἕνας καλύτερος κόσμος*, ὅπως τὸν εἶχε ὄνειρευτεῖ στὸ ὁμώνυμο ποίημά του, πού δημοσίευσε στὴ «*Ραψωδία*». Ἐδῶ ἡ αὐτογνωσία καὶ ὁ πόνος παίρνουν ἄλλες διαστάσεις. Κι ὁ στεναγμὸς γίνεται αἰμάτινος θρόμβος, ὄχι ὅμως ἀπελπισμὸς. Μπορεῖ νὰ θλίβεται γιὰ τὴν καθήλωσή του στὸν σκοτεινὸ σταθμὸ, ἀπ' ὅπου «*τὰ τραῖνα σὰν ἄνεμοι περνᾶνε, δὲ σταματᾶνε*» καὶ γιὰ τὸ ξεμάκρυμα τοῦ μεγάλου Ὁράματος, ὅμως ποτὲ δὲν ἀμφιβάλλει γιὰ τὸ Ὁραμα, οὔτε ποτὲ πίστεψε πῶς αὐτὸ τὸ Ὁραμα ἦταν μιὰ χίμαιρα. Χωρὶς περιστροφὲς θὰ μᾶς πεῖ «*στὴν πολυάνθρωπη ἔρημο*»:

Ίσως, μ' ἕνα βαθὺ ἀναστέναγμα, μ' ἕνα λυγμὸ,

νὰ ριχνες τὸ μεγάλο τὸν «φραγμὸ»

καὶ νὰ ὀλέπες, νὰ μάθαινες

ὅτι ἡ θυσία δὲν εἶναι μωρία.

Ἡ ἔρημος καὶ ὁ σταυρὸς δὲν εἶναι τιμωρία.

Ὅταν ὁ Μπολέτσης σταμάτησε τὴν τακτικὴ συνεργασία του μὲ τὶς «*Ακτῖνες*», τὸ 1960, ἀποτραβήχτηκε στὸ σπίτι του, στὴν ὁδὸ Δροσοπούλου 5, στὴν Ἀθήνα. Τὴν ἴδια χρονιά δημιουργεῖ μιὰ ποιητικὴ συντροφιά ἀπὸ φίλους καὶ ὁμοτέχνους του, πού θὰ λειτουργήσῃ ὡς ποιητικὸ ἐργαστήρι ἴσαμε τὸ 1965. Αὐτὴν τὴν ποιητικὴ συντροφιά τὴν ἀποτελέσανε, μὲ σειρά προσκλήσεώς τους, οἱ Ν. Β. Καμύσης, Ν. Β. Τυπάλδος, Γιάννης Κορίδης (δὲν ἔμεινε γιὰ πολὺ), Νίκος Ἀρβανίτης, Γ. Δ. Καχριμάνης, Π. Α. Σινό-

πουλος καὶ Π. Β. Πάσχος. Ἐπίσης, μὲ πρόκληση τοῦ Μπολέτση, παρακολουθοῦσαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν οἰκοδέσποινά Κικὴ Μπολέτση, καὶ οἱ κυρίες Βάσω Ἀρβανίτου καὶ Εὐαγγελίτσα Σινοπούλου. Μετὰ τὴν ἀντικειμενικὴ ἀδυναμία (λόγοι ὑγείας) τοῦ Στέφανου Μπολέτση νὰ συνεχίσει νὰ ἡγεῖται τῆς εὐλογημένης ἐκείνης ποιητικῆς συντροφιάς, οἱ ὑπόλοιποι συνέχισαν, πλὴν τοῦ Π. Β. Πάσχου, πού εἶχε φύγει γιὰ μεταπτυχιακὲς σπουδές. Στὴ συντροφιά προστέθηκαν ὁ Ἀντώνης Ζαχαρόπουλος (πού εἶχε τὴν ἰδέα νὰ γραφοῦν καὶ νὰ ἐκδοθοῦν τὸ 1970 οἱ «*Σφραγίδες*»), ὁ Διονύσιος Πόθος (Πέτρος Κλωνάρης), ὁ Σῶτος Χονδρόπουλος κ. ἄ. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ προέκταση ἐκείνης τῆς ἀρχικῆς συντροφιάς ἦταν ἡ Χριστιανικὴ Λογοτεχνικὴ Συντροφιά πού μετεξελίχτηκε στὴ σημερινὴ Ἑλληνικὴ Ἑταιρεία Χριστιανικῶν Γραμμάτων.

***

Πρὶν κλείσουμε τὴ σύντομη αὐτὴ ἀναφορά μας στὸν ποιητὴ Στέφανο Μπολέτση, ἴσως θὰ ἔταν χρήσιμο γιὰ τὸ μελετητὴ τοῦ ἔργου του νὰ σημειώσουμε σὲ πόσες καὶ σὲ ποιὲς περιόδους χωρίζει τὴν ποιητικὴ δημιουργία του ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς ἴσαμε τὸ 1964. Σ' ἕνα ιδιόχειρο ἀνθολόγιο³⁶ πού μᾶς παρέδωσε, ὁ ποιητὴς, τὸ 1965, χωρίζει τὴν ποίησή του σὲ πέντε περιόδους: 1927 - 1930, 1937 - 1940, 1941 - 1944, 1945 - 1960 καὶ 1961 - 1965.

Γιὰ τὴν πρώτη περίοδο (1927 - 1930) ἀνθολογεῖ τρία ποιήματα: «*Δεῖλι*, «*Παιδικὸ ὄνειρο*» καὶ «*Ἡ λευκὴ πολιτεία*». Καὶ στὰ τρία αὐτὰ ποιήματα ἐνυπάρχει τὸ Φῶς καὶ ὑποβόσκει τὸ Ὁραμα του ἐπέκεινα, κυρίως στὸ τρίτο ποίημα, ὅπου ἡ *Λευκὴ Πολιτεία* δὲν εἶναι μιὰ χίμαιρα, ἀλλὰ μιὰ ζωντανὴ πραγματικότητα! Ἀξίζει νὰ τὸ παραθέσουμε:

Εἶναι κάπου μιὰ λευκὴ πολιτεία

χτισμένη μὲ ἄνθη καὶ φῶς.

Ἄκου τὰ σήμαντρα τῆς λευκῆς πολιτείας...

Θρὸς δὲν ταράσσει τὰ δάση κεῖ πέρα

μήτε νέφους σκιά τὸ γαλάζιο τοῦ αἰθέ-
ρα.

Πάνω στὰ φύλλα τὰ ἔντομα γράφουν
στίχους ἑαρινοῦς...

- Εἶναι κάπου μιὰ λευκὴ πολιτεία
χτισμένη μὲ ἄνθη καὶ φῶς.

Ἄκου τὰ σήμαντρα τῆς λευκῆς πολι-
τείας.

ὦ! Ἡ Ἄνω Ἐδὲμ δὲν εἶναι μιὰ χίμαι-
ρα, δὲν εἶναι ἓνα ὠραῖο παραμῦθι! Naί, εἶ-
ναι μιὰ λευκὴ πολιτεία χτισμένη μὲ ἄνθη
καὶ φῶς!...

Γιὰ τὴν δευτέρη περίοδο (1937 - 1940)
ὁ Μπολέτσης ἀνθολογεῖ τέσσερα ποιήμα-
τα: «Τὸ βιολοντζέλο», «Θάρθει κι ἡ βαρυ-
χειμωνιά», «Ἀκρογιαλία νεκρά» καὶ «Νο-
σταλγία», ὅπου κυριαρχεῖ ἡ μελαγχολία ποῦ
φέρνουν τὰ φθινοπωρινὰ φύλλα καὶ οἱ
ἴσκιοι τῶν καρδιῶν «ποῦ χάνονται στὰ
βάθη ἐνὸς πελάγους»!...

Πέντε ποιήματα ἀνθολογεῖ, ὁ Μπολέ-
τσης, ἀπὸ τὴν τρίτη περίοδο (1941 - 1944)
τῆς ποιητικῆς του δημιουργίας. Εἶναι τὰ
ποιήματα μὲ τοὺς τίτλους: «Πλήξη», «Τό-
πος γαλήνης», «Ἄνοιξιάτικο», «Ἴηρες»
καὶ «Στὴν ἐρημιὰ τῶν ἀστρων», ἐνῶ ἀπὸ
τὴν τετάρτη (1945 - 1960) ἑννέα: «Πρὸ τῆς
Δαμασκῶ³⁷», «Ἐλα στὸ κάμπο³⁸», «Στὴν
πολύβουη πλατεία», «Σημαία πολεμικῆ»,
«Ἡρωϊκὸ ἔλεγεῖο», «Μήνυμα στὴν Κύ-
προ», «Στὴν σκιά τῆς κρεμάλας», «Τραγοῦ-
δι λεβεντιάς» καὶ «Ἐνας γέρος ποιητῆς».

Γιὰ τὴν πέμπτη περίοδο (1961 0- 1964)
ἐπιλέγει ἑπτὰ ποιήματα: «Τὸ ἄνθος τῆς
τρίτης πανσελήνου», «Ἀσάλευτος», «Ἐγὼ
δὲν φεύγω», «Παραμονὴ πρωτοχρονιάς»,
«Εἶναι πολὺς ὁ πόνος στὸν κόσμο», «Πέρ-
σα αὐτὴ ἡ ἄγνωστη ἀγία» καὶ «Διχασμός».

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ Στέφανος
Μπολέτσης ἐπιμένει στὴν βασικὴ του θέση
γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῆς Τέχνης. Δὲν ξεχνάει
τὸ γεγονὸς ὅτι «πολὺ χρειάζεται τὴν Τέχνη
ἢ ἐποχὴ μας». Καὶ διορθώνει τὰ ποιήματά
του, ὥσπου νὰ τοὺς δώσει τὴν τελικὴ μορ-
φή. Κάποτε τοὺς ἀλλάζει τίτλους καὶ κά-
ποιες φορὲς χρησιμοποιεῖ τοὺς τίτλους, ποῦ

ἐγκαταλείπει, σὲ καινούρια ποιήματα,
ὅπως λογουχάρη οἱ τίτλοι «Διχασμός» καὶ
«Παραμονὴ πρωτοχρονιάς», ποῦ περιλαμ-
βάνονται στὴ συλλογὴ τοῦ «Ποίηση ἢ μία».
Αὐτὸ δείχνει τὴ συνεχὴ μέριμνα τοῦ ποιητῆ
γιὰ τὰ πνευματικὰ του παιδιὰ καὶ τὴν ἀγω-
νία του γιὰ τὴν Τέχνη καὶ τὸν ἀρτιο στίχο.
Ἄφοβα μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι εἶναι ἀπὸ
τοὺς πιὸ γνήσιους τεχνίτες τοῦ ποιητικοῦ
λόγου, εὐσυνείδητος ἐργάτης τῆς Τέχνης
καὶ παράδειγμα γιὰ τοὺς νεώτερους. Κυ-
ρίως ὅμως, ὁ Μπολέτσης, πιστεῦει στὴν
ποίηση ποῦ συντελεῖ στὴν οἰκοδόμησι τοῦ
πνευματικοῦ πολιτισμοῦ.

Κλείνοντας τὴ σύντομη αὐτὴ ἀναφορὰ
μας στὴν ποίηση τοῦ Στέφανου Μπολέτση,
θεωροῦμε ἀναγκαῖο νὰ ὑπογραμμίσουμε,
γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ, ὅτι ὀλάκερη ἡ ποιητικὴ
του δημιουργία εἶναι ἓνα τραγούδι στὶς
ἐλεύθερες ψυχές, μιὰ ραψωδία στὴν Ἀγά-
πη καὶ στὴν Ἐλευθερία. Μόνο οἱ λεύτερες
ψυχές μποροῦν νὰ ἀκούσουν τὸ τραγούδι
τοῦ Μπολέτση μελωδικὸ καὶ καθαροστά-
λακτο, ὅπως δγαίνει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρ-
διάς του, μὲ τὰ πλούσια διώματα καὶ τὶς
λεπτές συναισθηματικὲς ἀποχρώσεις. Ἐκεῖ-
νες οἱ καρδιές ποῦ ἔχουν λυτρωθεῖ ἀπὸ τὰ
πάθη καὶ τὶς χίμαιρες τοῦ νοῦ, ποῦ δὲν πι-
στεύουν στὸ τίποτα, δὲν φοβοῦνται τὸν
θάνατο, ἔχουν ἀνηφορίσει γιὰ τὴν κορφή
τοῦ Θαβώρ, εἶναι λεύτερες. Μὲ κείνη τὴν
ἐλευθερία ποῦ τὶς λευτέρωσε ὁ Μεγάλος
Ἐλευθερωτῆς!

Αὐτὴ τὴν ἐλευθερία ζήτησε καὶ ἔζησε ὁ
Στέφανος Μπολέτσης.

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Παραπομπές - Ὑποσημειώσεις:

1. Βλ. Π. Β. Πάσχος «Ὁ ποιητὴς Στέφανος Μπολέ-
τσης» (20 χρόνια μετὰ τὴν κοίμησή του), «Ἀκτι-
νες», Ἰουλ. 1993, σ. 209 - 215 καὶ Νίκος Β. Τυ-
πάλδος «Ὁ ποιητὴς Στέφανος Μπολέτσης», «Νέα
Ἔστια», 15.4.1993, τ. 1579, σ. 499 - 509.
2. Β' Κορινθίους ιβ', 7.
3. Φιλιππίσιος δ', 13.
4. Στέφ. Μπολέτσης «Θύρες Αἰώνων», Ἐκδόσεις «Ἡ
Δαμασκός», 1952, Ἀθήνα 1989, σ. 29.
5. Στέφ. Μπολέτσης «Μυστικὸς Βίος», Ἐκδόσεις «Ἡ

- Δαμασκός», Ἀθήνα 1989, σ. 29.
6. Ν. Καζαντζάκης «Ἀσκητική», Ἀθήνα 1966, σ. 13 - 14.
  7. Ν. Καζαντζάκης ὁ. π., σ. 20.
  8. Ν. Καζαντζάκης ὁ. π., σ. 21.
  9. Ἰωάννου ἰθ', 32.
  10. Ρωμαίους ε', 5.
  11. Εὐστοχος χαρακτηρισμὸς τοῦ Π. Β. Πάσχου στὸ πρῶτο πλῆθος τοῦ, σμ. 1.
  12. «Ποίηση ἢ μία» ὁ. π., σ. 79.
  13. Στέφ. Μπολέτης «Ἐπιστροφή», Ἀθήνα 1948, σ. 57.
  14. Βλ. Δ. Σολωμοῦ «Ἡ Φαρμακωμένη».
  15. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ τοῦ Θεολόγου «Ποιήματα», σὲ ἔμμετρον νεοελληνικὴ ἀπόδοση Ἀλέξανδρου Μωραϊτίδου, ἐκδ. Ι. Ν. Σιδέρης, Ἀθήνα 1926, σ. 95.
  16. Στις «Θύρες Αἰώνων» προτάσσει τοῦτα τὰ λόγια τοῦ Ναζιανζηνοῦ «Ἡθέλησα τοῖς νέοις / Ὡσπερ τί τερπνὸν τοῦτο δοῦναι φάρμακον / Τίς οὖν βλάβη σοι τοῖς νέοις δι' ἡδονῆς / Σεμνῆς ἀγεσθαὶ πρὸς Θεοῦ κοινωνίαν;»
  17. Ν. Β. Τυπάλδος ὁ. π., σ. 509.
  18. Π. Β. Πάσχος ὁ. π., σ. 209.
  19. Ν. Β. Τυπάλδος ὁ. π., σ. 509.
  20. Τὸ ποίημα τὸ πρωτοδημοσιεύει στὸ περιοδικὸ «Ἀκτίνες» τὸν Ἰούνιο τοῦ 1946 (τ. 58, σ. 233). Τὸ ἀπόσπασμα ποὺ παραθέτουμε εἶναι διορθωμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο, ὅπως μᾶς τὸ παρέδωσε τὸ 1965. Στὸ ἴδιο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ δημοσιεύεται «κοινὴ διακήρυξις» 15 διακεκριμένων ἀλλοδαπῶν ἐκπροσώπων τῶν θετικῶν κυρίως ἐπιστημῶν, διεθνῶς κύρους καὶ ἀντινοβολίας, ὅπου ἐκφράζουν τὴ θεατιὰ τους λύπη «ὅτι εἰς προσφάτους συζητήσεις παρετηρήθη ἡ τάσις νὰ παρουσιασθῶν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ θρησκεία ὡς ἀσυμβίβαστα καὶ ἀνταγωνιζόμενα πεδία τῆς σκέψεως. Εἰς τὴν πραγματικότητά τεραπεύουν χωριστὰς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας καὶ εἰς τὴν ὁλοκληρωσίν τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς συμπληρώνονται ἀμοιβαίως, δὲν ἐκτοπίζονται οὐδὲ ἀντιτίθενται ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλη» (Ἀκτίνες 1946, τ. 58, σ. 217).
  21. «Τὰ πουλιὰ» στὴ συλλογὴ «Ἐπιστροφή» ὁ. π., σ. 58.
  22. Τὸ παραθέτουμε διορθωμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο.
  23. Στέφ. Μπολέτης «Διαδρομή», Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός», Ἀθήνα 1989, σ. 26.
  24. «Ἐνας καλύτερος κόσμος, στὴ συλλογὴ «Ραψωδία 1940 - 1946», Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός», Ἀθήνα 1989, σ. 68.
  25. «Πατρίδες σ' ὅλη τὴ γῆ», βλ. «Ραψωδία» ὁ. π. σ. 69.
  26. Τ. Σ. Ἐλιοτ «Ἡ Ἐνότητα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ», Ἐκδόσεις Ἰκαρος, Ἀθήνα 1990, σ. 13.
  27. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ε. Ν. Μόσχου, ὁ. π., σ. 14.
  28. Ὁ. π., σ. 18.
  29. Τὸ ἔργο πρωτοκυκλοφόρησε στὴν Ἑλλάδα τὸ 1949 ἀπὸ τὴς Ἐκδόσεις «Δαμασκός» σὲ μετάφραση Ἀντῶνη Ζαχαρόπουλου μὲ τίτλο «Φόνος στὴ Μητρόπολη» καὶ τὸ 1965 ἀπὸ τὴς Ἐκδόσεις «Ἰκαρος» σὲ μετάφραση Γιώργου Σεφέρη μὲ τίτλο «Φονικὸ στὴν Ἐκκλησιά».
  30. Οἱ ὁμιλίαι αὐτές, μεταφρασμένες ἀπὸ τὸν Ε. Ν. Μόσχο, περιλαμβάνονται στὸ διβλίο «Ἡ Ἐνότητα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ» ποὺ κυκλοφόρησε ἀπὸ τὴς Ἐκδόσεις «Ἰκαρος» τὸ 1990.
  31. Ὁ. π., σ. 29.
  32. Ὁ. π., σ. 68.
  33. Φιλολογικὸ ψευδώνυμο τοῦ Σοφοκλῆ Χατζιδάκη, βλ. «Ἀκτίνες» 1948, σ. 148.
  34. «Ποίηση ἢ μία» ὁ. π., σ. 79.
  35. Ὁ Μπολέτης, ὅσο ζοῦσε, κυκλοφόρησε πέντε ποιητικὲς συλλογὲς μὲ τοὺς ἐξῆς τίτλους: «Βραδυνὰ Φῶτα» 1938, «Ραψωδία 1940 - 1946» - Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός», α' ἔκδοση 1946 καὶ β' ἔκδοση 1989, «Ἐπιστροφή» 1948, «Θύρες Αἰώνων», Ἐκδόσεις «Δαμασκός» 1952 καὶ «Ποίηση ἢ μία» 1971, ἐνῶ μετὰ τὸ θάνατό του ἐκδόθηκαν ἄλλες πέντε ποιητικὲς συλλογὲς, ποὺ εἶναι μέρος ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτα ποιήματα ποὺ ἄφησε: «Μικροὶ ἄστροφοὶ κόσμοι τοῦ παιδιοῦ» ποιήματα γιὰ παιδιά, Ἀθήνα 1974, «Ραψωδία Β' 1947 - 1949» α' ἔκδοση 1989 καὶ β' 1993, «Μυστικὸς βίος» - Ἐκδόσεις «Δαμασκός» 1989, «Διαδρομή», Ἐκδόσεις «Δαμασκός» 1989 καὶ «Ραψωδία Γ' - Κύπρος» - Ἐκδόσεις «Δαμασκός» 1993.
  36. «Κύττα τὸν κόσμον» στὴ συλλογὴ «Ποίηση ἢ μία» σ. 49.
  37. Σκοπὸς τοῦ «Ἀνθολογίου» ἦταν νὰ χρησιμοποιηθεῖ σὲ κάποια διάλεξη - ἐκδήλωση γιὰ τὸ ἔργο του, ποὺ ὅμως δὲν ἐγίνε ὅσο ζοῦσε ὁ ποιητής.
  38. Τὸ εἶχε πρωτοδημοσιεύσει στὴ σ. 25 τῆς ποιητικῆς συλλογῆς του «Ἐπιστροφή», ἐδῶ τὸ παραθετεῖ διορθωμένο ὡς πρὸς τὴ διάταξη καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν στίχων.
  39. Πρωτοδημοσιεύθηκε στις «Ἀκτίνες» τὸ 1946, σ. 19. Κι αὐτὸ τὸ ἀνθολογεῖ διορθωμένο ὡς πρὸς τὴ διάταξη καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν στίχων, ἀλλὰ καὶ μὲ δυὸ λεκτικὲς διορθώσεις, ὅπως ἄλλωστε κάνει σὲ ὅλα τὰ ποιήματα ποὺ ἀνθολογεῖ.
  40. Τὸ ποίημα αὐτὸ τὸ περιέλαβε στὴ συλλογὴ του «Ποίηση ἢ μία» (σ. 21) μὲ τίτλο «Πᾶρε τὴ σκιά σου» καὶ ἀρκετὲς διορθώσεις, ὅπως καὶ τὰ ποιήματα «Τὸ ἄνθος τῆς τρίτης πανσελήνου» (σ. 33) καὶ «Ἡ Ἁγία Πέσσα» (σ. 55).

ΓΙΑ ΝΑ ΘΥΜΟΜΑΣΤΕ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΑΣ

Ἡ μαρτυρία τοῦ Ντανιέλ Ρόψ (Daniel-Rops)
γιὰ τὴν «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ὁ Ντανιέλ Ρόψ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες μορφές τῆς Γαλλικῆς ἐπιστήμης καὶ λογοτεχνίας. Πλατεῖα διάνοια μὲ πολύμορφο συγγραφικὸ ἔργο. Μυθιστοριογράφος, διηγηματογράφος, δοκιμιογράφος, ἱστορικός τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, Καθηγητὴς καὶ Ἀκαδημαϊκός. Ἡ συνεχὴς συγγραφικὴ του δημιουργία, «ἐργασία συστηματικὴ, πλούσια σὲ ἐπιστήμη, βαθειὰ σὲ νοήματα καὶ ἀριστουργηματικὴ στὴ μορφή, ἐργασία γνησίως Χριστιανικὴ, ἀναγνωρίσθηκε πανηγυρικὰ καὶ ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία καὶ ἀπὸ τὸν κόσμον ὁλόκληρον».

Πρόσφερε τὴ ζωὴ του καὶ τὸ πολύμορφο ταλέντο του στὴν ὑπηρεσία τοῦ Χριστιανικοῦ μηνύματος. Ἀγωνίσθηκε νὰ διατηρηθοῦν «οἱ ἀρχές, οἱ ὁποῖες κάνουν ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ εἶναι Ἀνθρωπος... καὶ νὰ δημιουργηθεῖ ἕνας πιὸ ἀνθρώπινος πολιτισμός...». Ὑπεράσπισε μὲ ὅλη τὴ δύναμή του τὸ «πρωτεῖο τοῦ πνεύματος».

Ὁ Ντανιέλ Ρόψ συνέβαλε ἀποφασιστικὰ στὴν ἄνθηση τῶν Γαλλικῶν Γραμμάτων. Ἀπέκτησε παγκόσμια φήμη.

Ἰδιαίτερη τιμὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ντανιέλ Ρόψ ἦταν θερμὸς φιλέλληνας, ἀληθινὸς φίλος τῆς Ἑλλάδος.

Σημαντικὰ ἦταν τὰ δημοσιεύματα τοῦ Ντανιέλ Ρόψ στὸ Γαλλικὸ τύπον γιὰ τὴν Χριστιανικὴ Ἑλλάδα. Στις 15 - 10 - 1948 ἐδημοσίευσε σὲ περίοπτη θέση, στὴν Γαλλικὴ ἐφημερίδα «La France Catholique» ἕνα πολὺ δυνατὸ ἄρθρον μὲ τίτλον: «Ἐνα μάθημα στὸν κόσμον». (Une leçon au

monde). Θέμα τοῦ ἄρθρου εἶναι ἕνα μάθημα, τὸ ὁποῖο ἡ Ἑλλάδα, ἡ σημερινὴ Χριστιανικὴ Ἑλλάδα δίδει στὸ σύγχρονον κόσμο. Ἀναδημοσιεύθηκε στὶς «Ἀκτίνες».

Ὁ Ντανιέλ Ρόψ ἐξαίρει τὸ κίνημα πρωταρχικῆς σπουδαιότητος ποῦ ξεκίνησε τὸ 1937 στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν ἰδρυση τῆς Χ.Ε.Ε. (Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων). Οἱ ἰδρυτὲς ἦσαν ἐπιστήμονες, κατὰ τὸ πλεῖστον στὸ Πανεπιστήμιον καὶ στὸ Πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν. Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἦταν ἡ ἔνωση ὅλων τῶν πιστῶν ἐπιστημόνων καὶ ἡ διακήρυξις τῆς ἁρμονίας τῶν σχέσεων ποῦ ὑφίστανται μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν ἀξιών καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Σήμερα, αὐτὴ ἡ Ἐνωσις ἀριθμεῖ ὄχι λιγότερον ἀπὸ χίλια μέλη -ἀριθμὸς τεράστιος γιὰ μιὰ τόσο μικρὴ χώρα- καὶ ἐμπνέεται ἀπὸ ἐπιστήμονες παγκόσμιας φήμης.

Τὸ περιοδικὸ «Ἀκτίνες» στὸ τεῦχος Ἰανουαρίου 1948 ἐδημοσίευσε μιὰ «Δήλωση» ποῦ ὑπέγραψαν διακόσιοι περίπου καθηγητὲς, ἱατροί, Ἑλληνες συγγραφεῖς, πρὸς τοὺς ὁποῖους ἐνώθηκαν, σαράντα διεθνεῖς προσωπικότητες, πέρα ἀπὸ κάθε ἐθνικὴ ἢ δογματικὴ ἄποψη, ἀπὸ τὸν Μίλλικαν, τὸν μεγάλο φυσικόν, ἕως τὸν Μωρουὰ καὶ τὸν Κλωντέλ.

Ὁ Ντανιέλ Ρόψ εὔχεται τὸ κείμενον αὐτὸ νὰ τὸ εἶχε ὑπ' ὄψην τὸ κοινὸ ὅλων τῶν χωρῶν. Παραθέτει ὠριαμένα ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ «Δήλωση»: «Τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτον λόγον ἀπὸ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀκλόνητον πνευματικὴν θεμελίωσιν τῆς ζωῆς τοῦ σύγχρο-

νου ανθρώπου, με την όποια είναι δυνατόν να υπάρξει αληθινός πολιτισμός».

«Τοιαύτη θεμελίωσις δὲν εἶναι δυνατόν, ἂν ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος δὲν χρησιμοποιήσει τὸν θησαυρὸν τῶν ἀξιών, τὰς ὁποίας τοῦ προσφέρει ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ χριστιανικὴ πίστις, ἡ Χριστιανικὴ ἠθικὴ. Ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὰς ἀξίας αὐτὰς εἶναι ἀπομάκρυνσις ἀπὸ κάθε θάσιμον ἐλπίδα ὅτι ἡ ἀνθρωπότης θὰ δυνηθεῖ νὰ οἰκοδομήσει μέλλον καλύτερον ἀπὸ τὸ παρὸν...».

«... Αἱ Χριστιανικαὶ ἀρχαὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀληθείας, τῆς ἀδελφουσύνης, ποὺ εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεως μας ὅλοι μας αἰσθανόμεθα ὅτι μόναι αὐταὶ ἔμπορουν νὰ ἐγκαθιδρῦσουν τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, δὲν εὐρίσκονται, ὅπως ἰσχυρίζονται μερικοί, εἰς καμμίαν ἀντίθεσιν πρὸς τὰς πολυκρότους προόδους τῆς ἐπιστήμης. Ἀντιθέτως αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ εὐρίσκονται εἰς πλήρη συμφωνίαν πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν καὶ εἶναι τὰ μόναι μέσα ποὺ ἔχομεν διὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ συμφιλίωσις τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ μὴν κρημνίσαι ἡ πρόοδος τὸν κόσμον εἰς τὴν ἄβυσσον.

Δὲν γνωρίζω καμμίαν ἄλλην χώραν τῆς γῆς, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ἐλήφθη πρωτοβουλία τόσον μεγάλης σημασίας. Εἶναι ἀκριβῶς ὅπως, ὅταν ὁ, τι ἐκλεκτὸ ὑπάρχει στὴ χώρα μας ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστήμης καὶ διανοήσεως ἀπὸ τὸν De Broglie ἕως τὸν Docteur L'Hermitte καὶ ἀπὸ τὸν Maurice Blondel ἕως τὸν Gabriel Marcel, ἐδεδβαίωναν ἐν ὀνόματι τῆς εἰδικότητός τους καὶ τῆς μεθόδου τους, ὅτι θεωροῦν πῶς ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ διακηρύξουν ὅτι μόναι αἱ ἀρχαὶ τοῦ Εὐαγγελίου ἔμπορουν νὰ χρησιμοποιήσουν ὡς βάση γιὰ τὴν κοινωνία μας ποὺ ἀπειλεῖται ἀπὸ τὸ χάος».

Γράφει ἀκόμη ὁ συγγραφέας ὅτι αὐτὴ ἡ κίνησις ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἐξαπλώνεται, καὶ εἰς τὸν ἀριθμ. 14 τῆς ὁδοῦ Καρύτση καταφθάνει μὴν τεράστια ἀλληλογραφία.

Ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» διετύπωσε ἤδη ἓνα σημαντικώτατο κείμενο, ποὺ ἀποτελεῖ «ἓνα ἀληθινὸ κατὰστατικὸ Χάρτη τοῦ Πολιτισμοῦ, σύμφωνα με τὰ Χριστιανικὰ δεδομένα».

Ἄγνοεῖ ἂν οἱ κύριοι τοῦ ΟΗΕ γνωρίζουν τὶς διακηρύξεις τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων. «Ὅσονδήποτε καὶ ἂν τοὺς συνιστῶμεν νὰ τὶς μελετήσουν, δὲν θὰ ἦτο ἀρκετό. Ἀσφαλῶς δὲν θὰ προφεροῦν κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τοῦ μεγάρου Σαγιά*, μέσα σὲ τρεῖς μῆνες λόγων λόγια σοφώτερα καὶ οὐσιωδέστερα ἀπὸ αὐτὸ τὸ σοβαρὸ καὶ ἀπλὸ μάθημα, ποὺ γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ἡ αἰωνία Ἑλλάδα ἔδωσε στὸν κόσμον».

Σημαντικὴ ἦταν ἡ συμβολὴ τοῦ Ντανιέλ Ρόπς γιὰ τὴ «Δήλωση» τῆς ΧΕΕ, ὅπως δείχνει ἡ ἀπάντησή του στὸ μήνυμα τῆς ΧΕΕ, ποὺ τόνισε τὴν ἀνάγκη ἐπανασυνδέσεώς μας με τὶς Αἰώνιες Πηγές.

«Βαθεῖα καὶ πλήρως συμφωνοῦς με τὸ περιεχόμενον τοῦ θαυμασιοῦ Μηνύματός σας, σὰς παρακαλῶ νὰ διαβιδάσετε στὴ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων Ἑλλάδος», τὰ ἀδελφικά μου αἰσθήματα «ἐν τῇ ἀγάπῃ» τοῦ μόνου Σωτῆρος. Δὲν ὑπάρχει ἄλλο φάρμακο γιὰ τὰ δεινά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑποφέρει ὁ κόσμος, παρὰ μόνον ἡ ἐπιστροφή στὶς Ἀληθείαις, ποὺ ἐπεσφράγισε ἡ θυσία τοῦ «ζῶντος» Θεοῦ. Καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἑλλάς, γῆ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, χώρα τοῦ ὄρους Ἄθωνος, γνωρίζει τόσο καλὰ τὴν ἔννοια τούτων τῶν ἀληθειῶν, ὥστε ἡ φωνὴ τῆς δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἀκουσθεῖ. Ἐνας φίλος τῆς Ἑλλάδος σὰς λέει ὅτι εἶναι ὀλοψύχως μαζί σας».

Ὁ Ντάνιελ Ρόπς ἔχει δημοσιεύσει καὶ ἄλλα σημαντικώτατα ἄρθρα στὶς «Ἀκτίνες» με τίτλο: «Τί διδάσκει ἡ Ἱστορία;». «Τὸ μέλλον τοῦ Χριστιανισμοῦ». «Ἡ ἁμαρτία ἀποτελεῖ ἀναχρονισμὸν;». «Γιὰ τί πιστεύω στὸ Θεό;» κ. ἄ.

* Ὅπου τότε συνεδρίαζε ὁ ΟΗΕ.

DANIEL - ROPS

Γάλλος λογτέχνης.

Από τους μεγαλύτερους της μετά τον πόλεμο παγκόσμιον κλέμας γενιάς. Έιδιαλώς συγχρονισμένος εις την τεχνικήν, είναι άκωμνητή με πολλά φιλολογικά βραβεία. Έργα του έχουν μεταφρασθή εις πολλές γλώσσας. Τα χαρακτηριστικότερα είναι: «Effort, où est ta victoire?», «Le monde sans âme», «Féguy» κλπ.

Βαθέως και πλήρως σύμφωνος με το περιεχόμενον τοῦ θαυμασίου Μηνόματός σας, σάς παρακαλώ νά διαββάσετε εις τήν «Χριστιανικήν Ένωσιν Έπιστημόνων Έλλάδος» τά άδελφικά μου αισθήματα έν τή άγάπη τοῦ μόνου Σωτήρος. Δέν υπάρχει άλλο φάρμακον διά τά δεινά άπό τά όποια όποφέρει ό κόσμος παρά μόνον ή έπιστροφή εις τάς άληθείας τάς όποιας έπισφράγισεν ή θυσία τοῦ ζώντος Θεοῦ. Καί ή χριστιανική Έλλάς, γή τοῦ Μ. Βασιλείου, χώρα τοῦ Όρουσ Αθωνος, γνωρίζει τόσο καλά τήν έννοιαν τών άληθειών τούτων ώστε ή φωνή σας δέν δύναται νά μη άκουσθή. Ένας φίλος της Έλλάδος σας λέγει, έβώ, ότι είναι όλοψόχος μαζί σας.

Revenons et totalement à l'œuvre
sur le carreau de votre chère maison. Je
vous prie de transmettre à l'Union catholique de
Grèce et aux autres symposiums fraternels
dans l'union de tout l'Europe. Et à vos amis aussi
après une ^{bonne} lecture de votre lettre et surtout de
la lettre que vous m'avez écrite et que j'ai
bien lue. Et la grâce de votre lettre de s. Basile
vous de tout amour. Je suis sûr que vous
en serez plus que satisfait. Et vous de
me dire si vous en êtes satisfait. Et vous de
me dire si vous en êtes satisfait.

Daniel - Rops

Η έπιστολή του Daniel - Rops όπως δημοσιεύθηκε στις "AKTINES" (Ιανουάριος, 1948, σελ. 11).

Γι' αυτό θεωρείται άπό τή χριστιανική κίνηση «ένας έξαιρετικός, πολύτιμος και άγαπητός συνεργάτης και συμμαχητής».

Οί άναμνήσεις ξεθωριάζουν με τόν καιρό και λησμονούνται πολλές φορές. Η ιστορική μνήμη μένει ζωντανή και παραδίδεται άπό γενιά σέ γενιά. Η μνήμη τής Ιστορίας τής Χ.Ε.Ε., άς μένει ζωντανή στις καρδιές μας, για νά μάς δείχνει το

δρόμο του χρέους, νά μάς έμπνέει και νά μάς καθοδηγεί.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ - ΡΟΥΠΙΝΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. «Ακτίνες», τεύχος Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου, 1948.
2. «Ο Κόσμος τής Έλληνίδος», τεύχος Φεβρουαρίου - Μαρτίου, 2003.

ΟΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

Πριν από λίγα χρόνια, στα τέλη του 20ού αιώνα, αλλά και στις αρχές του 21ου πολλοί έκαναν και κάνουν ακόμη προβλέψεις για ένα εύτυχο μέλλον του ανθρώπου στον 21ο αιώνα. Την αισιοδοξία τους αυτή τη στηρίζουν στις προόδους της επιστήμης και της τεχνολογίας. Άλλοι όμως είναι άπαισιόδοχοι για το μέλλον του ανθρώπου και του πολιτισμού, παρατηρώντας την πνευματική κατάπτωση και την κρίση της εποχής μας. Θα κάνουμε κριτική στις προβαλλόμενες προβλέψεις, χωρίς να συμεριζόμαστε ούτε την υπεραισιοδοξία μερικών, ούτε την άπαισιόδοξία άλλων. Θα κάνουμε μία αντικειμενική θεώρηση των πραγμάτων, για να σχηματίσουμε μια σωστή γνώμη και να δούμε με ποιο τρόπο μπορεί ο άνθρωπος να κάνει καλύτερο το μέλλον του.

1. Πολλοί υποστηρίζουν ότι η **πρόοδος της επιστήμης και της τεχνικής**, θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη της οικονομίας, θ' αύξησουν την παραγωγή των υλικών αγαθών, ώστε να περιορισθεί η πείνα και η ανέχεια πολλών χωρών. Οί άνθρωποι θα έχουν άφθονα υλικά αγαθά. Άλλά και σήμερα η τεχνολογία έχει αύξησει σημαντικά την παραγωγή υλικών αγαθών, χωρίς να λύσει τὰ κοινωνικά προβλήματα και να κάνει όλους εύτυχοις. Πολλοί λαοί πεινούν, ένώ άλλοι έχουν άφθονα υλικά αγαθά. Έπειτα η άνεργία δημιουργεί πολλά προβλήματα σε πολλές χώρες, κυρίως οικονομικά, αλλά και πολιτικά προβλήματα. Επίσης η υπερβολική έκμετάλλευση της φύσεως έγκυμονεί

πολλούς κινδύνους για τὸ μέλλον. Γιαυτό δέν πρέπει να άπολυτοποιούμε την έπιστημονική και τεχνολογική πρόοδο ούτε να κάνουμε κατάχρηση στην κατανάλωση υλικών αγαθών, γιατί όλα αυτά έχουν επικίνδυνες παρενέργειες, τις οποίες έχουν τονίσει πολλοί οικολόγοι και άλλοι έπιστήμονες.

2. Άλλοι λένε ότι η **πρόοδος της Ίατρικής και της Βιολογίας** θα εξαλείψει πολλές ασθένειες, ακόμη και μερικές θεωρούμενες ως άνιάτες, και έτσι θα παραταθεί ο μέσος όρος της ζωής του ανθρώπου. Μερικοί φθάνουν να πούν ότι η έπιστήμη θα νικήσει στο τέλος και τὸ θάνατο! Ό άνθρωπος, όπως λέει ο Σοφοκλής στην Άντιγόνη (στο χορικό που αρχίζει με τή φράση «Πολλά τὰ δεινά κ' ούδέν άνθρώπου δεινότερον πέλει» βρήκε πολλά φάρμακα, με τὰ όποια θεραπεύει πολλές άρρώστιες, ποτέ όμως δέν θα νικήσει τὸ θάνατο: «Νόσων άμηχάνων φυγὰς Ξυμπέφρασαι, Άιδα μόνον φεύξιν ούκ έπάξεται». Μερικοί λένε ότι με την κλωνοποίηση θα εξασφαλίσουμε τή συνέχεια και τήν άθανασία του άτόμου. Άλλά τὸ κλωνοποιημένο όν, δέν ταυτίζεται με τούς γονείς του, έχει μόνο μερικές έξωτερικές όμοιότητες με αυτούς. Άλλοι κάνουν λόγο για τις παρενέργειες της προόδου της Ίατρικής και της Βιολογίας. Δέν θα έπεκταθούμε σ' αυτές.

3. Πολλοί στηρίζονται **στις προόδους της πληροφορικής** και υποστηρίζουν ότι αυτή θα συντελέσει στην εύρεία διάδοση των γνώσεων και στην πρόοδο του πολιτισμού όλων των

χωρών. Ἄλλὰ ἡ διάδοση τῶν πληροφοριῶν μὲ τοὺς Η/Υ καὶ τὸ Internet δὲν θὰ κάμει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους σοφοὺς. Μόνον ὅσοι ἔχουν τὴν κατάλληλη παιδεία, θὰ μπορέσουν νὰ ἀξιοποιήσουν τὶς πληροφορίες αὐτές, νὰ τὶς ἐπεξεργασθοῦν καὶ νὰ τὶς μεταβάλλουν σὲ χρήσιμες γνώσεις. Οἱ ἄλλοι θὰ χαθοῦν στὸ πέλαιος τῶν πληροφοριῶν, θὰ πάθουν σύγχυση, θὰ χάσουν ἴσως τὸν πνευματικὸ τους προσανατολισμό. Μόνο ὅσους κάνουν σωστὴ χρῆση τῶν μέσων τῆς πληροφορικῆς θὰ ὠφελήσει, τοὺς ἄλλους μπορεῖ νὰ τοὺς βλάψει.

4. Ἄλλοι λένε ὅτι **μὲ τὴν πρόοδο τῆς Ἀστροφυσικῆς καὶ τῆς Ἀστροναυτικῆς** θὰ μπορέσουμε νὰ πᾶμε σὲ ἄλλους πλανῆτες, νὰ κάνουμε διαπλανητικὰ ταξίδια, νὰ φτιάξουμε οἰκισμοὺς στὴ σελήνη, στὸν Ἄρη καὶ σ' ἄλλα ἀστέρια. Καὶ ὅταν θὰ ἐξαπληθιοῦν οἱ φυσικοὶ πόροι τῆς γῆς θὰ τὴν ἐγκαταλείψουμε ὅλοι καὶ θὰ πᾶμε σὲ ἄλλον πλανήτη! Αὐτὰ εἶναι οὐτοπίες καὶ μῦθοι ἐπιστημονικῆς φαντασίας. Δὲν μποροῦν νὰ γίνουν μὲ τὰ δεδομένα ποὺ ἔχουμε σήμερα. Μερικοὶ προχωροῦν πιὸ πέρα καὶ ὑποστηρίζουν ὅτι μὲ τὴν ἐξερεύνηση τοῦ διαστήματος θὰ λύσουμε ὅλα τὰ κοσμολογικὰ καὶ μεταφυσικὰ, ἀκόμη καὶ τὰ ἠθικὰ μας προβλήματα! Γιατὶ θὰ ἐξακριβώσουμε πῶς ἔγινε ὁ κόσμος καὶ ἡ ζωὴ. Θὰ φτιάξουμε μία νέα κοσμοθεωρία ἢ θρησκεία, μία νέα ἠθικὴ, στηριγμένα ὅλα στὴν ἐπιστήμη. Ἄλλὰ ἡ ἐπιστήμη ἐρευνᾷ τὸν ἐμπειρικὸ κόσμο, δὲν μπορεῖ νὰ δώσει ἀπαντήσεις σὲ ἠθικὰ καὶ μεταφυσικὰ προβλήματα, γιατί εἶναι πέραν ἀπὸ τὰ ὄριά της. Ὅσοι προόδους καὶ ἂν κάνει, δὲν θὰ μπορέσει νὰ λύσει τὰ μεταφυσικὰ προβλήματα οὔτε μπόρεσε μέχρι τώρα, παρὰ τὶς πολλὰς προόδους, ποὺ ἔχει ἤδη ἐπιτύχει.

5. Ἄλλοι λένε ὅτι **ἡ Τεχνολογία** θὰ δημιουργήσει (καὶ ἔχει δημιουργήσει) σκεπτόμενες μηχανές, ποὺ θὰ ἐργάζονται καὶ θὰ κάνουν ὅλες τὶς ἐργασίες τοῦ ἀνθρώπου, τὰ λεγόμενα ρομπότ. Ἔτσι ὁ ἀνθρώπος θὰ ἔχει ἐλεύθερο χρόνο γιὰ ψυχαγωγία καὶ μόρφωση, δὲν θὰ χρειάζεται νὰ ἐργάζεται! Ἄλλὰ τὰ ρομπότ, ποὺ θὰ ἀντικαταστήσουν τὰ ἐργατικὰ χέρια, θὰ δημιουργήσουν ἄλλα προβλήματα (ἀνεργία, συγκέντρωση τοῦ πλούτου στὰ χέρια ὀλίγων κ.λ.π.). Ἐπειτα πολλοὶ δὲν θὰ ξέρουν πῶς νὰ ἀξιοποιήσουν τὸν ἐλεύθερο χρόνο τους καὶ θὰ πλήττουν. Ἡ ἐργασία δὲν εἶναι κατάρα, εἶναι εὐλογία, δίνει νόημα ζωῆς στὸν ἀνθρώπο, τοῦ δίνει τὴ χαρὰ τῆς δημιουργίας. Τὰ τεχνικὰ μέσα χρειάζονται, γιὰ νὰ κάνουν πιὸ εὐκόλη τὴν ἐργασία καὶ τὴ ζωὴ μας, ὄχι γιὰ νὰ ἀντικαταστήσουν τελείως τὴν ἐργασία. Αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι ἀδύνατο.

6. Ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι **μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς Τεχνολογίας** θὰ διαδοθεῖ παντοῦ ἡ εὐμάρεια καὶ θὰ ἐπικρατήσει ἡ εἰρήνη, ἡ δημοκρατία, ἡ ἀρμονικὴ συνεργασία τῶν λαῶν μὲ τὸ ἐμπόριο. Θὰ σταματήσουν οἱ πόλεμοι, γιατί θὰ εἶναι ἀσύμφοροι. Οἱ διεθνεῖς διαφορὲς θὰ ἐπιλύονται μὲ διαιτησίες. Ἡ πείρα τῶν τελευταίων αἰῶνων διαψεύδει δυστυχῶς τὰ ὄνειρα αὐτά. Σήμερα π.χ. παρὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶσων διεθνῶν ὀργανισμῶν (ΟΗΕ, Ε.Ε., ΝΑΤΟ κ.λ.π.) ὑπάρχουν πολλὰς ἐστῆς πολέμου σὲ πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου. Τελευταῖα ἔχουμε καὶ τὸ φαινόμενο τῆς τρομοκρατίας, ποὺ ἐσπείρει παντοῦ τὸ φόβο καὶ τὴν ἀνασφάλεια καὶ ἀνάγκασε τὶς κυβερνήσεις, νὰ λάβουν αὐστηρὰ ἀστυνομικὰ μέτρα. Ἐπειτα ὅλα τὰ κράτη ἐξοπλίζονται μὲ ταχεῖς ρυθμοὺς, ξοδεύουν πολλὰ χρήματα γιὰ πολεμικὰς δαπάνες. Ὅλα αὐτὰ δὲν προοιωνίζουν μιὰ αἰώνια εἰρήνη, ἀλλὰ

μιά άπειλή πολέμου, πού θά είναι πολύ καταστρεπτικός. Γιαυτό πολλοί αγωνίζονται νά τόν άποτρέψουν μέ κάθε μέσο, γιατί ένας άτομικός πόλεμος άπειλεϊ νά καταστρέψει τελείως τόν ανθρώπινο πολιτισμό και νά άφανίσει κάθε ίχνος ζωής στη γή. Για νά έδραιωθεί ή εϊρήνη στόν κόσμο χρειάζεται νά επικρατήσει ή αγάπη και ή δικαιοσύνη, πού διδάσκει ή χριστιανική θρησκεία. Η πολιτική έχει άποτύχει νά στερεώσει την εϊρήνη, γιατί άποβλέπει σέ στενά ύλικά και άλλα συμφέροντα, και συχνά παραγνωρίζει τις άρχές της αγάπης και της δικαιοσύνης, και έτσι δημιουργεί άφορμές συγκρούσεων, εντάσεων και πολέμων. Μόνο ή χριστιανική πίστη μπορεί νά συμβάλει στη συναδέλφωση τών λαών μέ τις άρχές της αγάπης, της φιλανθρωπίας, της άλληλεγγύης και της δικαιοσύνης. Τις άρχές αυτές πρέπει νά προβάλουν και νά εφαρμόσουν πρώτοι οϊ χριστιανικοί λαοί, πού είναι και πιό πολιτισμένοι, αν θέλουν νά έδραιώσουν την παγκόσμια εϊρήνη και την άρμονική συνύπαρξη και συνεργασία τών λαών.

7. **Οϊ πολιτικοί** σήμερα επιδιώκουν μονομερώς **τήν οικονομική ανάπτυξη τών χωρών τους**, παραμελώντας τις ήθικες και πνευματικές άξεις. Νομίζουν ότι θά λύσουν αυτοί όλα τά προβλήματα του κόσμου, ότι θά εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον για την ανθρωπότητα μόνο μέ πολιτικά μέσα και κυβερνητικά μέτρα. Άλλοι πιστεύουν ότι θά δημιουργήσουν μία νέα κοινωνία χωρίς προβλήματα, μέ την εφαρμογή κάποιου πολιτικού συστήματος, ή κάποιας πολιτικής ή φιλοσοφικής ιδεολογίας. Όλα αυτά όμως έχουν διαψευσθεί από την πείρα του πρόσφατου παρελθόντος, από την

έφαρμογή π.χ. του κομμουνισμού στα κράτη της Άνατολικής Εύρώπης και της Άσίας. Η άλήθεια είναι ότι οϊ πολιτικοί συχνά άεροβατούν, υπόσχονται πολλά και πραγματοποιούν ελάχιστα, γιαυτό συχνά άπογοητεύουν τόν κόσμο. Οϊ κοινωνικές και πολιτικές άλλαγές, πού υπόσχονται οϊ πολιτικοί, δέν είναι πανάκεια, δέν ξέρουμε πάντοτε τι άποτελέσματα θά έχουν. Συχνά καταλήγουν σέ άπρόβλεπτα άποτελέσματα, λόγω της παρεμβολής διαφόρων παραγόντων. Αυτό όμως δέν σημαίνει ότι δέν πρέπει νά γίνονται μεταρρυθμίσεις και άλλαγές, για εκσυγχρονισμό τών θεσμών και της κοινωνίας. Πρέπει όμως όλες οϊ μεταρρυθμίσεις, νά μελετώνται, νά σχεδιάζονται καλώς και νά εφαρμόζονται σωστά. Οϊ κοινωνικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις πρέπει νά μñν άποβλέπουν μόνο σέ έξωτερικές - τεχνικές άλλαγές, αλλά κυρίως στην ήθική και πνευματική εξύψωση τών ανθρώπων, στο καλό όλης της κοινωνίας. Άλλιώς μπορεί νά βλάψουν.

Οϊ προβλέψεις για τις προόδους, πού θά γίνουν στόν 21ο αϊώνα είναι πολλές, και στηρίζονται κυρίως στην ανάπτυξη της έπιστήμης και της τεχνικής. Οϊ πρόοδοι αυτές όμως δέν θά κάνουν πιό εύτυχιμένο τόν άνθρωπο, δέν θά λύσουν όλα τά προβλήματα του ανθρώπου και της κοινωνίας, αν δέν στηριχθούν σέ πνευματικά θεμέλια, αν δέν άποβλέψουν όχι μόνο στην οικονομική πρόοδο, αλλά και στην πνευματική και ήθική τελειοποίηση τών ανθρώπων. Για νά επιτύχουν αυτό πρέπει νά στηριχθούν στις άξεις της χριστιανικής θρησκείας και του αρχαίου έλληνικού πολιτισμού, νά θέσουν στέρεα πνευματικά θεμέλια.

ΒΑΣ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ

2003: Έτος Αναπήρων Ευρώπης

« Β Η Θ Ε Σ Δ Α »

*«Πολλὰ πράγματα ὀφείλει ἡ ἀνθρω-
πότητα σὲ ἄτομα ποῦ ἔπασχαν σωματικά»*

Alexis Carrel

Ἄρκετὰ μέλη τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώ-
σεως Ἐπιστημόνων (Χ.Ε.Ε.) ὑλοποιοῦν τὴν
ἐντολὴ τῆς ἀγάπης, ποῦ μᾶς ἐδίδαξε ὁ Κύ-
ριος, συμμετέχοντες στὶς δραστηριότητες
τοῦ Σωματείου «Βηθεσά», Μέρμνα γιὰ
τὸν Ἀνάπηρο.

Ἄλλὰ τί εἶναι ἡ Βηθεσά;

Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ δίδει ἀπάντηση ἓνα
γράμμα ποῦ ἐστάλη στὶς 25 Σεπτεμβρίου
1967, ὅταν ξεκίνησε ἄτυπα ἡ προσπάθεια
τῆς Βηθεσά καὶ τὸ ὅποιο παραθέτουμε
αὐτούσιο:

«Ἀγαπητοὶ συνασθενεῖς,

Ἀπὸ τὴν πολυετῆ πείρα μας γνωρίζου-
με ὅτι, ἡ μακροχρόνια ἀρρώστια, τὸ κλεί-
σιμο στὸ σπῆτι, ἡ καθήλωσις στὸ κρεβάτι
δημιουργεῖ στὴν ψυχὴ μας διάφορες ἀνά-
γκες.

Μιὰ ἀπὸ αὐτὲς εἶναι καὶ ἡ καλὴ συντρο-
φιὰ, ἡ συμπαράστασις, ἓνας ἄνθρωπος ποῦ
νὰ μᾶς νοιώθῃ καὶ ποῦ τὸν χρειάζεται ἡ
ψυχὴ μας. Ἔνας ἢ καὶ περισσότεροι ποῦ
θὰ μᾶς καταλαβαίνουν γιὰ νὰ μποροῦμε κι
ἐμεῖς νὰ τοὺς ποῦμε δυὸ λόγια τῆς καρδιάς
μας, μιὰ δυσκολία μας, μιὰ ἀνάγκη μας.

Ἐπειτα πολλὲς φορὲς λαχταρᾷ ἡ ψυχὴ
μας νὰ παρακολουθήσωμε μιὰ θεία Λει-
τουργία, νὰ βρεθοῦμε γιὰ λίγο σὲ μιὰ ἐξοχὴ
γιὰ ν' ἀπολαύσωμε τὸν ἥλιο, τὸν καθαρὸ
ἄερα, τὰ λουλούδια, τὰ πουλιά. Ἡ ἄλλοτε
νὰ βρεθοῦμε κοντὰ στὴ θάλασσα ν' ἀναπνεύ-
σωμε τὸ ἰώδιο τῆς. Ἡ νὰ ἀπολαύσωμε μιὰ
καλὴ γιορτῆ, μιὰ ἀγνὴ ψυχαγωγία.

Οἱ σκέψεις μας αὐτὲς καὶ ἡ παρότρυν-
σις ἐνὸς καλοῦ ἱερέως μᾶς ὀδήγησαν νὰ
κάνουμε τὴν πρώτη συζήτησι, χθὲς Κυρια-
κῆ, μετὰ τῆ Θ. Λειτουργία σ' ἓνα ἐξοχικὸ
Ἐκκλησιάκι, ὅπου καὶ ἀπεφασίσαμε τὴν
δημιουργία αὐτῆς τῆς χριστιανικῆς συντρο-
φιᾶς τῶν συνασθενῶν μας, τὴ *Βηθεσά*,
ὅπως ὀνομάσθηκε ἀπὸ τὸν καλὸ αὐτὸ ἱε-
ρέα.

Σκεφθήκαμε ἀρχικὸς σκοπὸς τῆς συ-
ντροφιᾶς μας νὰ εἶναι μιὰ πνευματικὴ ἐπι-
κοινωνία μεταξὺ μας, διὰ παντὸς μέσου (τη-
λέφωνον, ἐπιστολή, ἐπίσκεψις, κ.τ.λ.). Γιὰ
νὰ ἐπιτευχθῇ ὅμως αὐτὸς ὁ σκοπὸς χρειά-
ζονται καὶ οἱ φίλοι μας, Οἱ ΦΙΛΟΙ ΤΗΣ
ΒΗΘΕΣΔΑ, οἱ ὅποιοι θὰ μᾶς συμπαραστέ-
κωνται, θὰ μᾶς συνοδεύουν, θὰ μᾶς βοη-
θοῦν. Δὲν εἶχαμε τελειώσει τὴν κουβέντα
μας καὶ ἓνας ἀξιωματικὸς τῆς ἀεροπορίας
δήλωσε, ὅτι θέτει τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸ αὐ-
τοκίνητό του στὴ διάθεσί μας. Γίνεται ὁ
πρῶτος φίλος μας. Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο καὶ
δεύτερο αὐτοκίνητο καὶ ἓνα λεωφορεῖο
ἀκόμη (!) ἐτέθη στὴν ἐξυπηρέτησί μας. Καὶ
τρεῖς ἱερεῖς πῆραν τὸν πρῶτο κατάλογο τῆς
συντροφιᾶς μας, γιὰ νὰ μᾶς θυμοῦνται στὴ
Θεῖα Λειτουργία.

Ἐμεῖς, λοιπόν, οἱ τρεῖς ὁμοιοπαθεῖς σας,
ποῦ κάναμε τὴν πρώτη συζήτησι πάνω στὸ
θέμα αὐτό, ποῦ εἶναι κοινὸς πόθος ὄλων
μας, Πάνος Στυλιανόπουλος (Ἄσυλο Ἀνιά-
των), Σταῦρος Καλκαντιῆς, ἀνώτερος ἀξιω-
ματικὸς ἀεροπορίας (ΚΑΠΑΨ) καὶ Κλή-

μης Στεφανίδης, χημικός μηχανικός του Πολυτεχνείου, (Αγία Παρασκευή), σās γράφουμε τις πληροφορίες αυτές, και σās παρακαλοῦμε νὰ μās γράψετε πῶς βλέπετε τις σκέψεις μας, τι ἔχετε νὰ παρατηρήσετε, νὰ προσθέσετε ἢ νὰ ἀφαιρέσετε, γιὰ νὰ γίνῃ μιὰ χαρούμενη πραγματικότης ἢ συντροφιά μας. Ἐπίσης νὰ μās γράψετε τὸ ὀνοματεπώνυμον, τὴν διεύθυνσι καὶ τὸ τηλέφωνο ἄλλων τυχόν ὁμοιοπαθῶν, πού γνωρίζετε καὶ δὲν συμπεριλαμβάνονται εἰς τὸν συνημμένο πίνακα.

Ἀκόμη νὰ μās γράψετε καὶ τὸ τηλέφωνο ἀπ' τὸ ὁποῖο ἐξυπηρετήσετε.

Ὁ Θεὸς μαζί σας!

Διὰ τὴν συντροφιά ΒΗΘΕΣΔΑ

Π. Στυλιανόπουλος

Στ. Καλκαντῆς

Κλ. Στεφανίδης»

Ἔτσι ξεκίνησε ἄτυπα ἡ Βηθεσδὰ. Ἐπίσημα τὸ Σωματεῖο συνεστήθη τὸ 1978 καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἰδρυτικά μέλη εἶναι μέλη τῆς Χ. Ε. Ε. Πρῶτος πρόεδρος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου διετέλεσε ὁ ἀείμνηστος Γεώργιος Φυτίλης.

Μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἡ Βηθεσδὰ συνεχίζει ἀθόρυθα, ἡσυχᾶ, χωρὶς διαφήμιση καὶ τυμπανοκρουσίες, τὴν δραστηριότητά της.

Ὅπως ὅλοι ξέρουμε, ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς συνανθρώπων μας ἀντιμετωπίζει σοβαρὸς ἀναπηρίας καὶ σηκώνει βαρὺ σταυρὸ.

Εἶναι δυνατὸ οἱ Χριστιανοὶ νὰ μένουμε ἀδιάφοροι;

Βέβαια δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ συμπαρασταθοῦμε σὲ ὅλους. Ἀλλά, πάντως, ὑπάρχει ἓνας ἀριθμὸς, περίπου 100, ἀναπήρων, πού ἀποτελεῖ κύκλο τῆς Βηθεσδὰ.

Ἡ προσπάθεια εἶναι νὰ νοιώθουν τὴν ἀγάπην μας καὶ αὐτὸ γίνεται μὲ τὴν διοργάνωση τακτικῶν ἐκδηλώσεων, ἐκκλησιαστικῶν, περιπάτων, ψυχαγωγικῶν εὐκαιριῶν,

ιδίως τὶς γιορτὲς Χριστοῦγεννα - Πάσχα.

Μὲ τὴν οικονομικὴ ἐνίσχυση τοῦ Ἰδρύματος Λεμοῦ ἤδη ἡ Βηθεσδὰ ἔχει ἀποκτήσει κτίριο ἐπὶ οἰκοπέδου πού προσέφερε ὁ ἀείμνηστος Πέτρος Μοσχόπουλος στὴν Κάντζα.

Πολλὲς ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ Συλλόγου γίνονται στὴν αἴθουσα τοῦ ιδιόκτητου κτιρίου, πού βρίσκεται δίπλα στὴν ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ συνήθως συνδυάζονται μὲ ἐκκλησιασμό.

Τὸ καλοκαίρι ἓνας ἀριθμὸς ἀναπήρων φιλοξενοῦνται στὰ εἰδικὰ δωμάτια πού διαθέτει τὸ ἐν λόγω κτίριο.

Βεβαίως ὑπάρχουν καὶ ὑλικὲς ἀνάγκες καὶ οικονομικὰ προβλήματα ἀλλὰ τὸ κυριώτερο εἶναι ἡ ψυχικὴ ἐπικοινωνία μὲ βάση τὴν χριστιανικὴ ἀγάπην. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ τῆς Βηθεσδὰ, ἀπὸ ἄλλες παρεμφερεῖς προσπάθειες.

Καὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια γίνονται πολλὲς προσπάθειες καὶ ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ ἀπὸ ἄλλους φορεῖς γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῶν ἀτόμων μὲ εἰδικὲς ἀνάγκες. Φέτος δέ, εἶναι τὸ ἔτος ἀφιερωμένο στὰ ἄτομα μὲ εἰδικὲς ἀνάγκες, σὲ ὅλη τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση.

Ἀλλὰ εἶναι τόσο πολλὰ τὰ προβλήματα καὶ οἱ ἀνάγκες, πού ὅσες προσπάθειες καὶ εἴαν γίνουν, εἶναι λίγες. Καὶ πάντως, σὲ καμιά περίπτωση δὲν ἐξαιρεῖται ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ δὲν ἀπαλλάσσεται κανένας χριστιανὸς ἀπὸ τὸ καθῆκον τῆς ἀγάπης ἐναντι τῶν ἀδελφῶν μας, τῶν Ἀναπήρων.

Οἱ ἰδρυταὶ τῆς Βηθεσδὰ, ὁ Κλήμης Στεφανίδης, ὁ Παν. Στυλιανόπουλος καὶ ὁ Σταῦρος Καλκαντῆς βρίσκονται ἤδη στὴν θριαμβεύουσα ἐκκλησία.

Ἐλπίζουμε, ὅτι οἱ νεώτεροι θὰ πλαισιώσουν αὐτὴ τὴν προσπάθεια γιὰ τὴν συμπάραση τῶν ἀδελφῶν μας Ἀναπήρων, πρὸς Δόξαν Θεοῦ.

ΤΑΚΗΣ ΜΠΟΛΑΣ

ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Βρέθηκα σ' ένα μικρό νησί για λίγες μέρες. Ἀφορμὴ ἓνα μνημόσυνο τῶν εὐεργετῶν τῆς παιδείας ποὺ γίνεται κάθε χρόνο για τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχτισαν στὸν τόπο σχολεῖα για νὰ μαθαίνουν τὰ παιδιὰ γράμματα, χωρὶς νὰ ξενητεύονται ἀπὸ τὴν ἐφηβικὴ ἡλικία. Καὶ ὄχι μόνο ἔχτισαν σχολεῖα, ἀλλὰ καὶ τὰ βοηθοῦν οικονομικὰ καὶ ἐκπληρώνουν τὸν σκοπὸ τους.

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ σκέφθηκα: Τί εἶναι ἡ παιδεία; Οἱ παιδαγωγοὶ θὰ μᾶς ποῦν ὅτι παιδεία εἶναι ἡ ἐκπαίδευσις τῶν παιδιῶν, ἡ ἀγωγή. Ἀλλὰ καὶ ἡ μόρφωσις, γενικώτερα, τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄν θελήσωμε νὰ διευρύνωμε λίγο τὸ θέμα, θὰ δοῦμε ὅτι διὰ τῆς παιδείας μεταδίδει κανεὶς στὰ παιδιὰ τὸ ἀγαθὸν τῆς γνώσεως. Ἀναπτύσσει τὶς ἱκανότητές τους. Κάνει τὸν ἄνθρωπο κοινωνικὸν ὄν. Καὶ ὅταν λέμε «παιδεία», ἐννοοῦμε φυσικὰ, καὶ τὴν θρησκευτικὴν παιδεία. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἐκ τῶν πρώτων ποὺ ἐδίδασκαν τοὺς νέους ἦταν ἡ εὐσέβεια πρὸς τοὺς Θεούς. Καὶ αὐτὴ ἡ παιδεία ἀνέδειξε τὰ μεγάλα πνεύματα τῆς ἀρχαιότητος.

Κατὰ μείζονα λόγον, στὴν παιδεία τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς διδάσκεται ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ὅλα τὰ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέοντα. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Ἡ τιμὴ καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς γονεῖς. Ἡ δικαιοσύνη. Αὐτὸ ποὺ ὁ Σωκράτης διετύπωσε μὲ τὰ λόγια: «Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ διαλέξω μεταξὺ τοῦ νὰ ἀδικῶ ἢ νὰ ἀδικοῦμαι, θὰ προτιμοῦσα νὰ ἀδικοῦμαι».

Σ' αὐτὸ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς ἀνεβάσει τὸν ἄνθρωπον ἡ παιδεία, ἡ ὁποία εἶναι τὸ περιβόλι τῶν ἀρετῶν. Γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι, ἐκεῖνοι, οἱ ἀπλοὶ κατὰ κόσμον καὶ σοφοὶ κατὰ Θεόν, ἐσκέφθησαν νὰ δώσουν στὰ παιδιὰ τοῦ τόπου τους σχολεῖα. Νὰ τοὺς προσφέρουν παιδεία. Νὰ τὰ ἀνεβάσουν εἰς ὕψος ἀρετῆς. Νὰ τὰ κάνουν, ὅπως λέει ὁ λαὸς μας, Ἀνθρώπους.

Τὰ σχολεῖα ὅμως εἶναι τὰ ἐργαλεῖα τῆς παιδείας. Ἀλλὰ μόνο τους εἶναι ἀχρηστα. Χρειάζεται νὰ τὰ πάρη στὰ χέρια τοῦ ἄνθρωπος καὶ νὰ τοὺς δώσῃ ζωὴ. Χρειάζεται ὁ

δάσκαλος, για νὰ δώσῃ, μέσα ἀπὸ τὰ σχολεῖα, τὴν παιδεία. Νὰ δώσῃ στοὺς μαθητές του τὴν σοφία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὸν φωτισμὸ τοῦ Θεοῦ. Τότε καὶ ὁ δάσκαλος ἀνυψῶνται εἰς ὕψη δυσθεώρητα. Γίνεται συνδημιουργὸς τοῦ Θεοῦ. Παίρνει τὸν σαρκικὸ ἄνθρωπο καὶ τὸν κάνει πνευματικὸν ὄν. Καὶ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» ποὺ ἔχει μέσα του ὁ ἄνθρωπος ἐν δυνάμει, τὸ κάνει πραγματικότητα.

Θυμᾶμαι πάντα τὸν δάσκαλό μου τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Ἦταν για μᾶς ἀληθινὸς Δάσκαλος, μὲ ὅλο τὸ βαθὺ πνευματικὸ περιεχόμενο ποὺ ἔχει αὐτὸς ὁ ὅρος. Ὁδηγὸς στὴ γνώσι. Ὁδηγὸς στὴ σοφία. Ὁδηγὸς στὴν ἀρετή. Ὁδηγὸς στὴ ζωὴ. Μᾶς μιλοῦσε για τὴν πατρίδα καὶ ἀνατριχίάζαμε. Μᾶς μιλοῦσε για τοὺς προγόνους μας, τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς ἥρωες, καὶ βλέπαμε, μικρὰ παιδιὰ, τὸν ἑαυτό μας νὰ βαδίζη ἐπὶ τὰ ἴχνη τους.

Καὶ σήμερα, τί γίνεται; Στέκει ὁ δάσκαλος εἰς ὕψος ἀρετῆς, για νὰ ἐλκύσῃ σ' αὐτὸ καὶ τοὺς μαθητές του; Αἰσθάνεται ὡς ἱεραργὸς ποὺ ἔχει τὸ προνόμιο νὰ λειτουργῇ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῆς παιδικῆς ψυχῆς;

Δὲν θὰ ἤθελα νὰ ἀπαντήσω. Προτιμῶ νὰ ἀπαντήσῃ ὁ ἴδιος ὁ δάσκαλος στὸν ἑαυτό του. Καὶ θὰ ἀπαντήσῃ, ἐὰν καταλάβῃ τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς του. Ὅλα τὰ δεινὰ ποὺ μᾶς ταλανίζουν σήμερα, ἡ ἀγραμματωσύνη, ἡ ἔλλειψις παιδείας γενικώτερα, τὸ ἀφιλάδελφον, ἡ ἀδικία, τὸ συγγνὸ συμφέρον, ἡ ἀσέβεια, τὰ ναρκωτικὰ καὶ ὅλες οἱ ἄλλες πληγὲς τοῦ σύγχρονου δῆθεν πολιτισμοῦ μας, ὀφείλονται στὴν ἔλλειψι δασκάλων. Καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ δάσκαλος ἦταν καὶ δυστυχῶς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι στὶς τελευταῖες βαθμίδες τῆς κοινωνικῆς κλίμακας, ἀποδεικνύει τοῦ λόγου τὸ ἀληθές. Αὐτὸς ἔπρεπε νὰ εἶναι στὴν κορυφή. Καὶ μόνο ὅταν ἔχομε τέτοιους δασκάλους, εἰς ὕψος ἀρετῆς, τότε θὰ ἔχωμε καὶ ἀνθρώπους. Γιατὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι, σὲ τελευταία ἀνάλησι, ποὺ μᾶς ἔλλειψαν.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΑΝ ΠΑΣ ΣΤΗΝ ΚΑΛΑΜΑΤΑ... ΚΑΙ ΓΥΡΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΣΠΑΡΤΗ (ἢ «Μικρὸ Χρονικὸ τοῦ Μορέως»)

Πάντοτε μιὰ ἀπόδραση ἀπὸ τὸ «κλει-
νὸν ἄστυ» ποὺ σήμερα μόνον ἀπάνθρωπες
συνθήκες διαβιώσεως παρέχει, εἶναι μιὰ
εὐκαιρία ἀνανεώσεως καὶ συμφιλώσεως
τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ δημιουργήματα τῆς
φύσεως, τὰ «καλὰ λίαν». Βέβαια, γιὰ νὰ
εἶναι εὐεργετική καὶ νὰ ἀνταποκρίνεται
στὶς καλὲς προσδοκίαις μας, μιὰ τέτοια ἀλ-
λαγή στὴν καθημερινότητα τῆς ζωῆς μας,
εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιλέγει ὁ καθένας μὲ ποιὸν
θὰ... ἀποδράσει καὶ ποῦ θὰ κατευθυνθῇ.

Ἀκολουθώντας, λοιπόν, καὶ ἡ Χριστιανική Ἐνωση Ἐπιστημόνων τὴν παλαιὰ πα-
ράδοση τῶν ἐκδρομῶν τῶν μελῶν της, σὲ
συνδυασμὸ μὲ τὶς παραπάνω προδιαγραφές,
προγραμματίισε καὶ φέτος τὴν ἐτήσια ἐκ-
δρομὴ της ἀπὸ τὴν Παρασκευὴ 20 Ἰουνίου
2003 μέχρι καὶ τὴν Δευτέρα 23/6 τ. ἔ. μὲ
προορισμὸ τὴν ἱστορική καὶ φημισμένη
Καλαμάτα καὶ στὴν συνέχεια τὴν γειτονική
Μάνη.

Μὲ τὴν παρουσία τριάντα ὀκτῶ (38)
μελῶν ξεκινήσαμε τὸ πρωῖ τῆς 20/6 ἀπὸ τὴν
Πλατεία Συντάγματος, μὲ θαυμάσιες και-
ρικές συνθήκες, ἔπειτα δὲ ἀπὸ τὴν καθιε-
ρωμένη συμπροσευχή καὶ τὴν ἀλληλογνω-
ριμία τῶν συνεκδρομῶν, φθάσαμε στὸν
πρῶτο σταθμὸ μας, τὴν Ἀλέα, μετὰ τὴν
σῆραγμα τοῦ Ἀρτεμισίου καὶ ἀφοῦ εἶχαμε
συμπληρώσει 2,5 περίπου ὥρες ταξίδι. Ἡ
διαδρομὴ μας, μέσα σ' ἓνα ἐξαιρετικὸ, ἐναλ-
λασσόμενον ἀπὸ φυσικὲς ὁμορφιὲς τοπίο,
γινόταν πιὸ εὐχάριστη μὲ τὶς ἀφηγήσεις,
ἀπὸ μικροφώνου, τῶν ἐντυπώσεων ἀπὸ
ἱστορικοὺς τόπους, γεγονότα ἱστορικά καὶ
πρόσωπα ποὺ σημάδεψαν τὴν ἐθνική καὶ
χριστιανορθόδοξη πορεία τῆς Πατρίδας μας

στὸν Πελοποννησιακὸ χῶρο, ἀφηγήσεις
ἀπὸ ἀγαπητοὺς Καλαματιανούς καὶ Μα-
νιάτες συνταξιειδιώτες.

Γύρω στὸ μεσημέρι, φθάσαμε στὴν ξα-
κουστή Καλαμάτα καὶ μετὰ μιὰ σύντομη
διαδρομὴ στὴν πόλη καὶ τὴν ἐκτεταμένη
παραλία της, καταλύσαμε στὸ γραφικὸ καὶ
ὄντως φιλόξενο ξενοδοχεῖο «ΦΙΛΟΞΕ-
ΝΕΙΑ». Μετὰ τὸ γεῦμα καὶ τὴν ἀπαραίτη-
τη ἀνάπαυση, στὶς 6⁰⁰ τὸ ἀπόγευμα πραγ-
ματοποιήσαμε τὴν ἐπίσκεψη στὸν Σεβα-
σιμῶτατο Μητροπολίτη Μεσσηνίας, Ἰθώ-
μης, Κορώνης καὶ Ἀνδρούσσης κ.κ. Χρυ-
σόστομο, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν προσφώνηση
τοῦ μέλους τοῦ Δ. Σ. κ. Θο. Κετσέα, μᾶς
καλωσόρισε, ἐμνήσθη τῆς προσφορᾶς τοῦ
Χριστιανικοῦ Ἔργου ποὺ ἐθεμελίωσε ἡ
Ἀδελφότης «ΖΩΗ» καὶ μᾶς εὐλόγησε μὲ
πατρική ἀγάπη. Μᾶς ἀνέλυσε ἐπίσης τὸ πο-
λυσχιδῆς κοινωνικὸ ἔργο τῆς Μητροπόλεως,
ποὺ περιλαμβάνει μὲ ζηλευτὴ προσφορὰ τὸ
Βρεφοκομεῖο, τὸ Γηροκομεῖο, τὸ Ἄσυλο
Ἀνιάτων καὶ τὸ Ψυχιατρεῖο τῆς Ἱερᾶς Μη-
τροπόλεως, ὑπογραμμίσας ὅτι τὴν κοινω-
νική Πρόνοια στὴν Μεσσηνία ἐπιτελεῖ ἡ
τοπική Ἐκκλησία.

Τὸ ὑπόλοιπο τοῦ ἀπογεύματος συμπλη-
ρώθηκε μὲ τὸ προσκύνημα στὸν Μητροπο-
λιτικὸ Ναὸ τῆς Ὑπαπαντῆς, στὸν ἱστορικὸ
Ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (11ος αἰὼν),
ὅπου εὐλογήθηκε ἡ ἔναρξη τῆς Ἐπανάστα-
σεως κατὰ τὴν 23η Μαρτίου 1821. Καὶ τέ-
λος στὸ Ἱερὸ Ἑσχαστῆριο τοῦ Προφήτη
Ἰωήλ, λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, ὅπου
εὐρίσκεται καὶ τὸ μνημεῖο τοῦ μακαριστοῦ
ἐργάτου τοῦ Εὐαγγελίου π. Ἰωήλ Γιαννα-
κοπούλου. Τέλος, ἐπισκεφθῆκαμε καὶ τὴν

Ἰερὰ Μονὴ Καλογραιῶν ὅπου ἐθαυμάσαμε ἓνα πλήρες ἐργαστήριο παραδοσιακῆς ὑφαντικῆς, μὲ ἐκλεκτὰ μεταξωτὰ ὑφαντὰ.

Ἡ ἡμέρα ἔκλεισε μὲ μιὰ νυχτερινή περιήγηση στὴν πόλη μὲ τὴν πρόθυμη παρουσία τῶν συνεργατῶν τῆς Χριστιανικῆς Στέγης Καλαμάτας καὶ ἀγαπητῶν πνευματικῶν ἀδελφῶν κ. κ. Κούβελα καὶ Μέντη.

Ἡ δευτέρα ἡμέρα τῆς ἐκδρομῆς ἄρχισε μὲ τὴν πορεία μας πρὸς Μυστρά καὶ Σπάρτη. Ἡ ἀνάβασή μας στὸν καταπράσινο, πολύπτυχο καὶ δροσερὸ Ταῦγετο, ἦταν μιὰ ξεχωριστὴ ἐμπειρία, ιδιαίτερα γι' αὐτοὺς ποὺ πρωτογνώριζαν τὸ φημισμένο βουνὸ τῆς Λακωνίας. Ἕνας σύντομος σταθμὸς, στὴν βεράντα τοῦ «Τουριστικοῦ Ταῦγέτου», κοντὰ στὶς ἐγκαταστάσεις τῶν Κατασκηνώσεων τῆς Χριστιανικῆς Στέγης Καλαμάτας, μᾶς ἔδωσε τὴν εὐκαιρία γιὰ μιὰ πανοραμικὴ θέα τῆς κατάφυτης περιοχῆς.

Κοντὰ στὸ μεσημέρι, εἴμασταν στὴν εἴσοδο τῆς Βυζαντινῆς Καστροπολιτείας τοῦ Μυστρά. Ἱστορικὸ ἔθνικὸ μνημεῖο, πολιτισμοῦ, ὀρθόδοξης πνευματικότητος, σπάνιας ἀρχιτεκτονικῆς καὶ κατασκευαστικῆς τέχνης. Ξεκινᾶμε ἀπὸ τὴν ἐπονομαζόμενη Ἐκκλησία τοῦ Παλατιοῦ, τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ συνεχίζουμε στὸν Ἅγιο Νικόλαο καὶ τὴν Παναγία Ὁδηγήτρια, καταπληκτικὰ ἀρχιτεκτονήματα τῶν 10ου ἕως 12ου αἰῶνα, ποὺ σὲ μεταφέρουν στὴν μακραίωνη βίωση τοῦ Χριστιανικοῦ Μηνύματος, σ' αὐτὸν τὸν εὐλογημένο τόπο.

Γύρω μας δὲν βλέπουμε, παρὰ πετρόκτιστα Κάστρα καὶ ἀναρίθμητες ἐκκλησίες. Ἡ Παντάνασσα δεσπάζει μεγαλόπρεπη καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος, Μητροπόλη τοῦ Μυστρά καὶ τόπος στέψεως τῶν βυζαντινῶν Αυτοκρατόρων τοῦ Δεσποτάτου τοῦ Μορέως, ἀπὸ τὸν 15ον αἰῶνα, μᾶς ὑποβάλλουν θαυμασμὸ καὶ ἐθνικὲς μνήμες ἀνεξίτηλες.

Στὰ μισὰ τοῦ δρόμου ἀπὸ Μυστρά ἕως Σπάρτη, συναντοῦμε μιὰ εἰδυλιακὴ εἰκόνα, στὸν Ἅγιο Ἰωάννη, μὲ τὰ μεγαλόπρεπα αἰωνόβια πλατάνια, ποὺ ἀρδεύονται ἀπὸ πλούσιες πηγές, οἱ ὁποῖες καταλήγουν σὲ

μικροὺς καταρράκτες καὶ ἀσπρήρευτες βρύσες. Ἐκεῖ γίνεται τὸ μεσημεριανὸ γεῦμα καὶ μετὰ μικρὴ ἀνάπαυση, φθάνουμε στὴν Σπάρτη, ὅπου ἐπισκεπτόμαστε ἓνα καινούργιο μουσεῖο, ποὺ ἄνοιξε τὸν Δεκέμβριο τοῦ 2002. Εἶναι τὸ «Μουσεῖο Ἐλιάς καὶ Ἑλληνικοῦ Λαδιοῦ», ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸ Πολιτιστικὸ - Τεχνολογικὸ Ἴδρυμα τῆς ΕΤΒΑ, στεγάσθηκε στὸ ἀνακαινισμένο κτίριο τῆς παλαιᾶς Ἡλεκτρικῆς Ἐταιρείας καὶ λειτουργεῖ μὲ φροντίδα τοῦ Πολιτιστικοῦ Ἰδρύματος Ὁμίλου Πειραιῶς. Οἱ ἐπισκέπτες ἔχουν μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσουν ἐδῶ συστηματικὰ μὲ εἰκόνες, κατάλληλα κείμενα, καὶ παλαιὰ ἐξαρτήματα ἐλαιοτριβείων, τὴν μακραίωνη ἱστορία τῆς ἐλιάς καὶ τοῦ λαδιοῦ στὸν ἐλλαδικὸ χώρο, τὴν σημασία τῶν προϊόντων αὐτῶν στὴν ὑγιεινὴ διατροφή, τὴν οἰκονομία καὶ τὴν τεχνολογικὴ ἐξέλιξη τῆς ἐπεξεργασίας τους, ἀπὸ τοὺς μεταβυζαντινοὺς χρόνους μέχρι τὸ πρῶτο ἡμῖς τοῦ 20οῦ αἰῶνα.

Στὴν συνέχεια, ἀπόγευμα πιά, φθάσαμε στὴν ἐκπληξη, κυριολεκτικὰ τῆς ἐκδρομῆς μας. Τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ἰδρύματος Περιθάλψεως Χρονίως Πασχόντων τῆς Ἰερᾶς Μητροπόλεως Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης καὶ τοῦ λειτουργοῦντος «Κέντρου Ἀποθεραπείας καὶ Ἀποκατάστασης Ἡμερησίας Νοσηλείας». Πρὶν τὴν ξενάγηση στὶς πολυπόικιλες ἐγκαταστάσεις τοῦ Ἰδρύματος, ἔγινε ἓνας σύντομος καὶ κατανοητικὸς Ἑσπερινὸς στὸ ναῦδριο τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος μὲ τὴν χοροστασία τοῦ Σεβ/του Μητροπολίτου κ. κ. Εὐσταθίου. Τὸ Ἴδρυμα καὶ τὸ Κέντρο στεγάζονται σὲ ιδιόκτητα σύγχρονα κτίρια, στὴν περιοχὴ Μαγούλας τοῦ Δήμου Μυστρά, μέσα σὲ μιὰ τεράστια ἔκταση μὲ πολὺ πράσινο καὶ δένδρα. Ἡ δημιουργία καὶ ἡ ὑπαρξὴ τῶν προτύπων αὐτῶν μονάδων κοινωνικῆς προνοίας καὶ ἀπαλύνσεως τοῦ ἀνθρώπινου πόνου, καθὼς καὶ ἡ ἀπρόσκοπη λειτουργία τους εἶναι ἔργο τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, παγκοσμίως γνωστὸ καὶ βραβευμένο ἀπὸ τὴν Πολιτεία.

Ψυχή βέβαια τῆς ὅλης προσπάθειάς εἶναι ὁ ἀτάραχος καὶ στοργικὸς πατέρας τῶν πονεμένων καὶ μὲ χρόνια προβλήματα ὑγείας παιδιῶν του, Σεβ/τος κ. κ. Εὐστάθιος, πού μὲ τὴν ὄλη βιοτὴ του, ἀθόρυβη, ἀλλὰ μὲ ἀγάπη πού τὰ «πάντα στέγει» ἀποτελεῖ πρότυπο ἀξιομίμητο ἐπισκόπου - Καλοῦ Ποιμένου. Τὸν Σεβασμώτατο κ. Εὐστάθιον προσεφώνησε, ἐκ μέρους τῆς Ἐνώσεώς μας, ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς καθηγητῆς κ. Χρ. Γιαμβριᾶς.

Ἡ τρίτη ἡμέρα τῆς ἐκδρομῆς, ἡ Κυριακὴ 22/6 μᾶς ὀδηγεῖ στὸν Ἱερὸ Ναὸ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ Ἁγίας Βαρβάρας, στὸ γραφικὸ χωριὸ Κάμπος τοῦ Δήμου Ἀδίας, ὅπου παρακολουθοῦμε τὴν κατασκευὴ τῆς λειτουργίας τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Πάντων.

Στὴν συνέχεια μέσω Καρδαμύλης καὶ Ἀρεόπολης, φθάνουμε, τὸ μεσημέρι, στὸ ἀνεπανάληπτο Σπήλαιο τοῦ Δυροῦ, τὸ διάσημο λιμναῖο σπήλαιο τῆς Βλυχάδας, πού μὲ τὸν φαντασμαγορικὸ καὶ πολυποικίλο σταλακτιτικὸ καὶ σταλαγματικὸ διάκοσμό του, μέσα ἀπὸ δαιδαλώδεις διαδρομές, ἀποτελεῖ τὸ σημαντικώτερο ἀξιοθέατο τῆς Μάνης.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφή μας, στὴν Καλαμάτα καὶ τὴν σύντομη μεσημεριανὴ ἀνάπαυση, τὸ ἀπόγευμα ἐπισκεπτόμεθα τὴν Χριστιανικὴ Στέγη Καλαμάτας, στὸ σύγχρονο πενταόροφο κτίριο, ὅπου στὴν αἴθουσα διαλέξεων τοῦ Ἰου ὀρόφου, μᾶς, ὑποδέχονται οἱ Ὑπεύθυνοι τοῦ ἐκεῖ Ἔργου κ. κ. Μέντης καὶ Γ. Κούβελας μαζί μὲ τὰ μέλη τῆς Χριστιανικῆς Κινήσεως Καλαμάτας. Μετὰ τίς σχετικὲς προσφωνήσεις, ἔχουμε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀκούσουμε μὴ παλαιὰ χρήσιμη καὶ κατατοπιστικὴ ὁμιλία, ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἐνώσεώς μας Ἰατρὸ κ. Μιχ. Μηλίγκο, Δρα Καρδιολογίας, μὲ θέμα «Υγεία καὶ εὐεξία βέλτιον παντὸς χρυσοῦ». Ἔτσι

ἔκλεισε μὴ ἀκόμη εὐλογημένη ἡμέρα τῆς ἐκδρομῆς μας.

Καὶ νά, πού ὁ χρόνος ἀσταμάτητος μᾶς ὀδηγεῖ στὴν τελευταία ἡμέρα τῆς ἐκδρομῆς μας, πού, μετὰ τὸ πρωινὸ καὶ τὴν ἐγκατάλειψη τῶν φιλόξενων «ΦΙΛΟΞΕΝΕΙΩΝ» μᾶς ὀδηγεῖ γιὰ λίγο στὴν ἀγορὰ τῆς Καλαμάτας, γιὰ τὰ ἀποχαιρετιστήρια ψώνια καὶ στὴν συνέχεια παίρνουμε τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο τοῦ ἱστορικοῦ βουνοῦ τῆς Ἰθώμης καὶ φθάνουμε στὴν Ἀρχαία Μεσσηνία, μὲ τὰ πλούσια ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα καὶ τὰ τεῖχη τῆς ἀρχαίας Ἰθώμης. Στὴν συνέχεια, φθάνουμε στὸ παλαιὸ καὶ ὀνομαστὸ Μοναστήρι τῆς Παναγίας (Κοιμήσεως) τοῦ Βουλκάνου καὶ μετὰ τὸ προσκύνημα καὶ τὴν σύντομη ξενάγηση σ' αὐτὸ, ἀναχωροῦμε γιὰ τὸν τελευταῖο σταθμὸ τῆς ἐπιστροφῆς μας, στὴν πασίγνωστη καὶ πανέμορφη πόλη τῆς Τρίπολης. Μέσα στὸν καταπράσινο κήπο τῆς πλατείας Ἄρεως, πού στεγάζει γραφικὰ ἐστιατόρια, παίρνουμε τὸ μεσημεριανὸ γεῦμα καὶ μὲ εὐχάριστη διάθεση, πού συνεχίζεται, μὲ τίς διαφορὲς ἀπὸ μικροφώνου παρουσιάσεις διαφόρων θεμάτων, ἀπὸ τοὺς συνεκδρομεῖς ὀλοκληρώνεται τὸ ταξίδι μας.

Ἔτσι φθάνουμε πάλι τὸ σοῦρουπο τῆς ἡμέρας, στὸ «δύστυχο ἀστὺ», μὲ τὴν προσημονία μᾶς νέας ἀποδράσεως, πού θὰ συγκεντρώνει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐκδρομῆς αὐτῆς: Ἀδελφικὴ ἀτμόσφαιρα, δοξολογία τῶν ἀνυπέβλητων δωρεῶν τοῦ Κυρίου, ὑπέρβαση ἀδυναμιῶν μὲ τὴν πάντα στέγουσα Ἀγάπη καὶ χαρούμενη διάθεση. Νὰ εὐχηθοῦμε λοιπόν, τὰ μηνύματα πού πήραμε ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐκδρομὴ νὰ ἀξιοποιοῦνται πάντοτε στὴν πορεία τῆς πνευματικῆς ὀλοκληρώσεως τῶν μελῶν τῆς Χ.Ε.Ε. καὶ νὰ ἀποτελοῦν πηγὴ πνευματικῆς ἀνανεώσεως καὶ ἱεραποστολικῆς δράσεως.

ΙΩΑΝ. Γ. ΚΑΤΣΟΜΗΤΡΟΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

Τὴν ἡμέρα πού συντάσσονται οἱ γραμμὲς αὐτὲς βρισκόμαστε σὲ ἀπόσταση τριῶν ἑβδομάδων ἀπὸ τὴν σύγκληση τῆς συνόδου κορυφῆς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως στὴν Χαλκιδικὴ ὄπου θὰ γίνεῖ καὶ ἡ παράδοση τοῦ τελικοῦ σχεδίου Συντάγματος στοὺς ἀρχηγοὺς κρατῶν καὶ πρωθυπουργοὺς τῆς Ε. Ε.

Ἀπὸ ὅσα ἔχουν κοινοποιηθεῖ μέχρι σήμερα στὸ ὑπὸ ψήφιση σχέδιο τοῦ συντάγματος αὐτοῦ δὲν γίνεταί καμμία ἀναφορά, οὔτε ἄμεση οὔτε ἔμμεση, στὸν Χριστιανισμό, τὴν παρουσία του καὶ τίς ἐπιδράσεις του στὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ.

Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθεῖ ὅτι γίνεταί σαφῆς ἀναφορά στὶς δύο ἄλλες συνιστώσες τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ πού συνετέλεσαν στὴν διαμόρφωσή του, δηλαδὴ στὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ καὶ στὸ ρωμαϊκὸ πολιτισμὸ, οἱ ὁποῖοι ἀνάγονται σὲ πλέον παρωχημένες ἐποχὲς καὶ ἡ ἐπίδρασή των στὸν νεώτερο πολιτισμὸ εἶναι ἔμμεση, μέσω τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως.

Ἡ ἀποψη ὅτι ἡ ἔλλειψη ἀναφορᾶς στὸν χριστιανισμὸ δικαιολογεῖται ἀπὸ τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα ἀνεξιθρησκείας, γιὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσει μειονότητες ἄλλων θρησκευμάτων πού κατοικοῦν στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο, δὲν εὐσταθεῖ, διότι ἀφ' ἐνὸς παραθεωρεῖ τὴν μεγάλῃ πλειοψηφία τῶν Χριστιανικῶν λαῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἀδιάψευστη ἱστορικὴ πραγματικότητα τῆς παρουσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ σὲ αὐτὸν πού τὸ ἐπιβεβαιώνει πλῆθος Χριστιανικῶν μνημείων καὶ ἄλλων ἔργων τέχνης, πού συγκαταλέγονται στὰ δημιουργήματα τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ.

Ἄν πάλι μὲ τὸ ἐνδεχόμενον εἰσοδοχῆς στὸ ἀπώτερο μέλλον μιᾶς πολυπληθοῦς οὐσιαστικὰ μὴ εὐρωπαϊκῆς - μουσουλμανικῆς χώρας στὴν Ε. Ε., τῆς Τουρκίας, προτάθηκε ἡ ἀπάλειψη ἀναφορᾶς στὸν Χριστιανισμὸ στὸν νέον Σύνταγμα, τοῦτο ἀποτελεῖ ἐπίσης ἱστο-

ρικὴ ἀνακολοιθία διότι τὸ μείζον ὑποτάσσεται στὸ ἔλαττον, τὸ ὁποῖο μάλιστα εἶναι ξένο στὴν ὅλη εὐρωπαϊκὴ παράδοση. Ἄν τέλος ἡ θρησκεία θεωρεῖται ἀπὸ μερικοὺς ὅτι εἶναι δευτερεύων παράγων στὴ ζωὴ τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν τοῦτο εἶναι μία ἀποψη τους, ἡ ὁποία δὲν ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴν σύγχρονη πραγματικότητα, ὄπου παρατηρεῖται ἰδίως στὶς χώρες τοῦ τέως ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ μία θρησκευτικὴ ἀναγέννηση, παρὰ τὴν ἄμεση ἢ ἔμμεση καταπολέμησι αὐτῆς ἀπὸ τὰ καταρρεύσαντα εἰς αὐτὰς καθεστῶτα.

Τοῦτο ὑποδηλώνει ὅτι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ παρεμβολὲς ἢ μὴ σχετικῶν μὲ τὴν χριστιανικὴ θρησκεία ἄρθρων στὰ ὁποιαδήποτε ἔθνη καὶ ἢ ὁμοσπονδιακὰ Συντάγματα, οἱ Χριστιανικὲς Ἐκκλησίαι, γιὰ τίς ὁποῖες ἰσχύει ἡ διαχρονικότητα καὶ τὸ ἀκατάλυτον τῆς ἀκτινολίας των, ἀποτελοῦν πνευματικὸς φάρος καὶ ὁδηγοὺς στὴν ζωὴ γιὰ ἓνα μεγάλο πλῆθος εὐρωπαϊῶν πολιτῶν.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΘΕΙΑ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἐπιστημόνων καὶ τὸ ὄργανον αὐτῆς, τὸ παρὸν περιοδικὸν ΑΚΤΙΝΕΣ ἀπὸ τῆς συστάσεώς των (1938) καὶ μέχρι σήμερα μεταξὺ τῶν βασικῶν τους σκοπῶν εἶχαν καὶ ἔχουν τὴν διάψευση τῆς φήμης ὅτι τάχα ἡ γνώση, πού ἐκπροεῦεται ἀπὸ τὰ πορίσματα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν εἶναι σὲ ἀντίθεση μὲ τίς μεταφυσικὲς ἀλήθειαι, οἱ ὁποῖαι εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὑπῆρξε καὶ τὸ ἀντικείμενον διεθνoῦς ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου, τὸ ὁποῖο εἶχε ὀργανώσει ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος στὸ Ὁκτώβριον τοῦ ἔτους 2000 στὴν Ἀθήνα.

Ἀφορμὴ νὰ ἀναμνησθοῦμε τὸ Συνέδριον ἐκεῖνο ὑπῆρξε ἡ ἔκδοσις σὲ ἓνα ἐπιμελημέ-

νον τόμο εκ τετρακοσίων σελίδων με τίτλο: «Έπιστήμες, τεχνολογίες αίχμης και Όρθοδοξία», τών πρακτικών του Συνεδρίου αυτού, στο όποιον εισηγητές ήσαν διακεκριμένοι Έλληνες έπιστήμονες, Ακαδημαϊκοί και καθηγητές ελληνικών και ξένων Πανεπιστημίων. Συνοπτικά ή κεντρική ιδέα του Συνεδρίου ήταν ή ακόλουθη: «Η άποψη του Διαφωτισμού και του Λογικού Θετικισμού που άποδέχονται την χρήση της έπιστημονικής μεθόδου ως του μόνου έγκύρου όργάνου της γνώσεως άνάγει τον δημιουργόν και χρήστην της έπιστημονικής αυτής μεθόδου, τον άνθρωπο, σε άπόλυτο κριτή της αλήθειας του Εΐναι, σε Κύριον και Θεόν. Πρόκειται για την πλέον ισχυρή έκφραση της ανθρωποκεντρικής άρχης. Αλλά ή πίστη όχι δέδαια στον πεπερασμένον άνθρωπον, αλλά στον Θεάνθρωπον εΐναι μία στάση που θρίσκειτα στην άρχή της Λειτουργικής Γνωσιολογίας. Η πίστη στην Αλήθεια του Θεανθρώπου εΐναι ή βάση από την όποία ξεκινά ο άνθρωπος την πορεία του προς την γνώση του Θεού».

Αυτή ή βασική Αλήθεια εΐναι σε γενικές γραμμές και τό περιεχόμενο των 28 εισηγήσεων, οι όποίες άνάγοντα στο άντικείμενον της Φυσικής, της Αστροφυσικής, Τεχνολογιών αίχμης, Περιβάλλοντος και Οικολογίας, Νευροφυσιικών έπιστημών, Γενετικής Μηχανικής και Βιοτεχνολογίας. Και εΐναι άπαραίτητη ή ύπόμνηση αυτή σε μία έποχή συγχύσεως και ιδεολογικού άποπροσανατολισμού.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΤΟ ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ Ι. Σ. ΤΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Στις 4 - 6 Μαΐου τρέχοντος έτους, εις τό ξενοδοχείον Διδάνη - Κάραβελ, έλαβε χώρα τό υπό της Ι. Σ. της Έκκλησίας της Ελλάδος όργανωθέν Συνέδριο με θέμα: Άρχές και Άξίες για την οικοδόμηση της Ευρώπης. Τό θέμα εκρίθη επίκαιρο, άφ' ενός μόν ως συνδεόμενο με τις έργασίες εκπονήσεως του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, άφ' έτέρου δε λόγω άσκήσεως της Προεδρίας της Ε. Ε. από

την Έλληνική Κυβέρνηση κατά τό Α' έξάμηνο του 2003. Έπρόκειτο για συγκυρία την όποία με ιδιαίτερη έπιτυχία και λαμπρότητα έχειρίσθη ή Έλληνική Έκκλησία. Τό Συνέδριο, εις τό όποιο συμμετέσχον τριάκοντα μία προσωπικότητες των Χριστιανικών Έκκλησιών, της Έπιστήμης και Πολιτικής, έλάμπρυνε διά της ενεργού συμμετοχής του και ή Α. Θ. Παναγιότης ό Οικουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαΐος, ενώ «Οί Μαΐστορες της Ψαλτικής Τέχνης» προσέφεραν κατά την έναρξιν, ειχάριστο βυζαντινό άκουσμα. Προηγήθησαν, ως συμβάινει συνήθως, χαιρετιστήρια μηνύματα Έκκλησιών και πολιτικών φορέων.

Τό θέμα του Συνεδρίου υπήρξε ιδιαίτερος σημαντικός και κρίσιμος, διότι εις τό ευρωπαϊκό γίγνεσθαι παρατηρείται άμβλυνσις των χαρακτηριστικών εκείνων στοιχείων, τά όποία ενέπνεαν τους πρωτεργάτας της ευρωπαϊκής ένότητος. Πράγματι, ή χαρακτηριστική φράσις του Paul Valéry «πάσα φυλή και πάσα χώρα ή όποία διαδοχικώς ξερωμανίσθη, ξεχριστιανίσθη και ύπετάγη, ως προς τό πνεύμα, εις την διδασκαλίαν των Έλλήνων εΐναι αυτόχρομα άναμνηστική», φαίνεται να μην συνέχη, όπως άλλοτε, τους ευρωπαίους ήγέτας της σήμερα. Και αυτά τά χαρακτηριστικά ως πνευματικές στοχοθεσίες της Ευρώπης, έξήραν εις τας εισηγήσεις των και ό Οικουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαΐος, και ό Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Άλβανίας κ. Αναστάσιος και ό Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Χριστόδουλος, με βαθύ στοχασμό, πειστική θεμελίωση, νηφαλιότητα και άντικειμενικότητα, αλλά και με σαφή ένδειξι θαθείας γνώσεως. Στα χαρακτηριστικά αυτά, τά όποία συνθέτουν την ευρωπαϊκή ταυτότητα, αναφέρθησαν και άλλοι όμιληταί. Ειδικώτερα, ό έπιφανής Καρδινάλιος Etchegaray, άναφερόμενος στις «ρίζες» αυτές της Ευρώπης, δέν τις θεωρεί ως άντικείμενο άναμνησεων, αλλά ως ύπαρκτες και άναγκαΐες διερωτώμενος τι χρησιμότητα θα εΐχαν οι ρίζες αυτές άν παύσουν να τροφοδοτούν τό δένδρο ώστε να βγάλει φύλλα και καρπούς, ενώ ό Επίσκοπος Λονδίνου και Λόρδος Dr Richard Chartres

χαρακτηρίζει ως «παράδοξο» την απουσία του Θεού, από το προϊμιο, έστω, του Συντάγματος της Ευρώπης, επισημαίνοντας ότι αν για την Γαλλία το «λαϊκό κράτος» είναι αποτέλεσμα της δικής της ιστορίας, δεν ισχύει το ίδιο για όλα τα ευρωπαϊκά κράτη και σημείωσε, ότι η Έκκλησία δεν πρέπει να λογίζεται απλώς ως ένας κοινωνικός θεσμός. Ο πολιτικός σύμβουλος του Romano Prodi Dr. Michael Weninger, πρώην διπλωμάτης, τόνισε χαρακτηριστικά ότι αν η θρησκευτική διάσταση τεθή εκτός ευρωπαϊκού Συντάγματος, θα έχουμε μία «πτωχή Ευρώπη, ένα άδειο κουτί». Τονίσθηκε ακόμη (Καθ. Andrea Riccardi) ότι οι ιδέες έχουν τη δική τους γαιοπολιτική και ότι οι θεμελιακές ευρωπαϊκές ιδέες δεν είναι παρελθόν αλλά παρόν. Οι ιδέες στην Ευρώπη διευρύνονται όπως διευρύνονται και τα σύνορα της Ευρώπης.

Έκτος όμως από το ως άνω κυρίαρχο θέμα έκτεταμένη εγένετο αναφορά επί θεμάτων βιοτεχνολογίας, γενετικής, ευγονικής και βιοηθικής (Καθηγηταί Άντ. Τρακατέλλης, Κωνστ. Πάγκαλος, Ίσμήνη Κριάρη, ό Άρχιμ. Δρ. Νικόλαος Χ΄νικολάου κ. ά. Επίσης ικανή εγένετο αναφορά περι την διαφύλαξη των πολιτιστικών αξιών της Ευρώπης, περι του περιβάλλοντος ως αξίας και περι προστασίας εν Ευρώπη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Καθηγηταί Ν. Μπάλτας, Θ. Παναγόπουλος, Π. Κανελλόπουλος και Γ. Καρύδης).

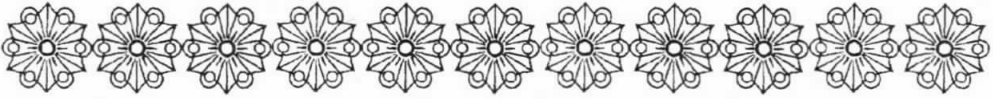
Κατά την διάρκεια των εργασιών εγένετο αναφορά στους λόγους του Robert Schuman ότι «κένωνουμε λαούς, όχι κράτη» και στο σύνθημα του Σηάτλ «πρώτα ό άνθρωπος και μετά τό κέρδος».

Α. Λ.

ΣΥΝΤΗΡΗΤΗΣ

*Άναζητούμε κάποιον έμπειρο τεχνίτη
να ξέρει από ιερά μνημεΐα, να γνωρίζει
από κειμήλια, χειρόγραφα, σπαράγματα
και να φοβάται τους γκρεμούς της πίστewς.
Μέσ' στην έρειπωμένη έκκλησιά χειρόγραφα
και παλαιά βιβλία με τὰ φύλλα μισοφαγωμένα,
άμφια σέ παλιούκαιρες κασέλες μouxλιασμένα,
όξειδωμένες κολυμβήθρες, παλιά στέφανα,
κολόνες ραγισμένες και βυζαντινές εικόνες
σθησμένες κι άπ' την κάπν' άλλοιωμένες, κάτω
από τους γκρεμισμένους τοίχους πεταμένες...
Άναζητούμ' ένα Συντηρητή, να βάλει την ψυχή του
μέσα στην τέχνη του και ν' άναστήσει όσα γκρέμισαν
σεισμοί και καταποντισμοί στα πατρογονικά μας
ή άδιαφορίες κι άπιστίες στα ιερά και όσιά μας...*

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Στην ελληνική ιατρική «οικογένεια» θα αναφερθούμε πάλι. Στους όμογενείς ιατρούς που διαπρέπουν στο εξωτερικό, είτε είναι παιδιά μεταναστών, είτε είναι πτυχιούχοι ιατρικών Σχολών Ελληνικών Πανεπιστημίων, οι οποίοι πήγαν στο εξωτερικό για μεταπτυχιακές σπουδές ειδικότητας και παρέμειναν στη φιλοξενοῦσα αὐτούς χώρα κάνοντας εκεί καριέρα. Όμως ἡ ἑλληνική συνείδηση καὶ ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα, παραμένει πάντα ἀναλλοίωτη. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τοὺς κάνουν νὰ δημιουργοῦν εὐκαιρίες συναντήσεων μὲ Ἕλληνες συναδέλφους των γιὰ καλύτερη γνωριμία καὶ ἀνταλλαγή ἀπόψεων. Ἔτσι δημιουργήθηκε τὸ 1936 ἡ Ἑλληνική Ἱατρική Ἐταιρεία τῆς Νέας Ὑόρκης, γιὰ τὴν ὁποία γράψαμε σὲ προηγούμενο τεῦχος τῶν «Ἀκτίνων». Στὴν Ἀγγλία, ἐπίσης ἔχει δημιουργηθεῖ Ἑλληνική Ἱατρική Ἐταιρεία, μὲ ἔδρα τὸ Λονδίνο. Καὶ οἱ δύο αὐτὲς Ἐταιρεῖες εἶναι πολὺ δραστήριες, ἐκδίδουν «Δελτία Ἐπικοινωνίας» μὲ διάφορα νέα, ὀργανώνουν συνέδρια καὶ διάφορες εὐκαιρίες συναντήσεως τῶν μελῶν των καὶ ἔχουν συνεχῆ ἐπαφή μὲ τὶς ἀντίστοιχες ἱατρικὲς ὀργανώσεις τῆς Ἑλλάδος. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἱατροὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἔχουν τὴν εὐκαιρία νὰ εἶναι μέλη τῆς «Παγκόσμιας Ἑλληνικῆς Βιοιατρικῆς Συνομοσπονδίας» (World Hellenic Biomedical Association). Σὲ συνεργασία μὲ τὶς Ἑλληνικὲς Ἱατρικὲς Ἐταιρεῖες, διοργανώνει ἡ WHBA, συνέδρια στὰ ὁποῖα συμμετέχει μεγάλος ἀριθμὸς ἑλλήνων ἱατρῶν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Ἀφήνοντας τὴν ἱατρική «οικογένεια», θὰ θέλαμε νὰ ἐπισημάνουμε κάτι, πολὺ ἐνθαρρυντικὸ καὶ ἀξιοσημείωτο, πού μᾶς ἔγινε γνωστὸ τελευταῖα καὶ ἀναφέρεται στὴν

ἐθελοντικὴ προσφορὰ πνευματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς γνώσης, στοὺς ὁμογενεῖς μας τοῦ Καναδά, ἀπὸ ἓνα ζεῦγος ἑλλήνων μεταναστῶν πού ζοῦν στὸ Τορόντο. Ὁ π. Τριαντάφυλλος Πορφύρης, Ἱερατ. Προϊστάμενος τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγίου Νικολάου καὶ ἡ σύζυγός του Πηγή, ἐργάζονται ἀθόρυβα ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, στὸ νὰ προσφέρουν πρὸς τοὺς Ἕλληνες τοῦ Καναδά ἀπὸ τὸ ἀπόθεμα τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεών τους, παρέχοντας παράλληλα καὶ τὴν πνευματικὴ τροφοδοσία πού τόσο ἔχουν ἀνάγκη οἱ ὁμογενεῖς μας ἐκεῖ. Ὁ π. Τριαντάφυλλος ἐκδίδει ἀπὸ χρόνια τώρα ἓνα τριμηνιαῖο περιοδικὸ πνευματικῆς οἰκοδομῆς, τὸν «Χριστιανικὸ Ἡλιογράφο» μὲ ἀξιόλογο ἱεραποστολικὸ περιεχόμενο, στὰ ἑλληνικὰ καὶ ἀγγλικά. Ἡ Πηγή Πορφύρη, Ψυχολόγος καὶ Κοινωνικὴ Λειτουργός, πτυχιούχος τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Τορόντο, ἐργάζεται μὲ παιδιὰ, στὴν Ἐταιρεία Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ στὸ Τορόντο. Μὲ οἰκογένειες, στὸ Τμήμα Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν καὶ μὲ ἐλληνοπούλα, στὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα τοῦ Τορόντο. Συνεργάζεται μὲ διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες τοῦ Τορόντο, κυρίως σὲ θέματα συμβουλευτικῆς, γιὰ γονεῖς. Ἐπίσης παρουσιάζει στὴν τηλεόραση τὴν ἐκπομπὴ «Ματιὲς στὴν οἰκογένεια» καὶ ἔχει δώσει κατὰ καιρὸς διαλέξεις σὲ διάφορες πόλεις τοῦ Καναδά, καθὼς καὶ ραδιοφωνικὲς καὶ τηλεοπτικὲς ὁμιλίες σὲ θέματα ψυχολογικῆς ἐνημέρωσης τῶν γονέων. Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Δαμασκός» κυκλοφοροῦν δύο βιβλία τῆς μὲ τίτλο «Πρὶν γίνεις γονιὸς πρέπει νὰ ξέρεις... Γιὰ τοὺς γονεῖς μὲ ἀγάπη». «Ἀρθρογραφεῖ καὶ στὸ γνωστὸ μας περιοδικὸ «Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος». Ἀναφέραμε πιὸ πάνω ὅτι, ἡ προσφορὰ αὐτὴ

του ζεύγους Πορφύρη είναι αξιοσημείωτο γεγονός διότι, γνωρίζουμε από προσωπική εμπειρία ότι ο Καναδάς είναι μια πολύ μεγάλη χώρα, άραιοκατοικημένη, με τους περισσότερους διαβιούντας εκεί Έλληνες, να είναι μετανάστες της δεκαετίας του '50 και του '60, οι οποίοι έφυγαν από την ελληνική επαρχία αναζητώντας ένα καλύτερο μέλλον. Οι ανάγκες σε έμπυχο μορφωμένο υλικό, είναι πολύ μεγάλες, για να διατηρηθεί το ελληνικό ορθόδοξο φρόνημα και η ελληνική συνείδηση στους χιλιάδες μετανάστες που είναι διασκορπισμένοι στο μεγάλο αυτό κράτος, προσπαθώντας να επιδιώ-

σουν μέσα στις αντίξοες κλιματολογικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν τη χώρα αυτή. Η Ορθόδοξη Εκκλησία καταβάλλει μεγάλες προσπάθειες, για να επιτυγχάνει ό,τι καλύτερο μπορεί, στο δύσκολο έργο της. Ευτυχώς, έχει τη συμπαράσταση των εκεί μορφωμένων ελλήνων επιστημόνων, οι οποίοι παραμένουν πιστοί στις έλληνοχριστιανικές παραδόσεις.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ
Όμοτ. Καθηγητής Γεωπονικού
Πανεπιστημίου Αθηνών

ΕΓΩ Ο ΓΗΙΝΟΣ ΣΠΟΔΟΣ

*Πώς ν' άγναντέψω τις πλαγιές
των Έλαιων του Όρους,
όπου της νύχτας την θωριά
την έσβηνε το Φώς της προσευχής Σου!*

*Τ' άγέρι το μυρίπνοο
που δρόσισε τα θεϊα σωθικά Σου,
πώς στα δικά μου σωθικά
τα σπιλωμένα να έγκλεισω!*

*Τους τόπους όπου βάδιζες
άκρογιαλιές και κάμπους,
και χάραζες το δρόμο της Άγάπης,
έγώ πώς να τους περπατήσω!*

*Τα ύψη τα Θαβώρια
όπου ή Δόξα Σου ή «άγραφη»
έπρωτοφάνη «μερικώς»
τό είναι μου το κοϊκό
πώς να τα αντίκρύσει!*

*Στο βράχο όπου έστησαν
τον Τίμιο Σταυρό Σου,
με γόνυ πώς άμαρτωλό
νάρθω να γονατίσω!*

*Κι εκεί στον ούρανο ψηλά
-όπου ο Θρόνος Σου χερουβικός-
άγγέλοι Σε ύμνουνη,
έγώ ο γήινος σποδός
πώς θενά κατοικήσω!*

ΦΙΛΗΜΩΝ ΚΑΠΑΣΟΓΛΟΥ

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στό προηγούμενο τεύχος των «Ακτίνων» έγινε αναφορά στη Διακήρυξη της Μπολόνια με τους 6 στόχους που προτάθηκαν από τους Υπουργούς Παιδείας της Ε. Ε., η επίτευξη των οποίων θα οδηγήσει σε μία νέα αναβαθμισμένη και ομοιόμορφη παροχή γνώσης από τα Πανεπιστήμια της Ε. Ε. Στο σημερινό σημειώμά μας θα αναφερθούμε στη Σύνοδο της Πράγας, όπου οι Υπουργοί Παιδείας δεσμεύτηκαν για τη δημιουργία «Ευρωπαϊκού χώρου Ανωτάτης Εκπαίδευσης» έως το έτος 2010.

Στη Σύνοδο της Πράγας (18 και 19 Μαΐου 2001), έλαβαν μέρος και Υπουργοί Παιδείας Ευρωπαϊκών χωρών που δεν ανήκουν στην Ε. Ε. Συνολικά ήσαν 32 που υπέγραψαν το κοινό ανακοινωθέν. Σ' αυτό διακήρυξαν ότι «η οικοδόμηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανωτάτης Εκπαίδευσης, αποτελεί προϋπόθεση για την ενίσχυση της έλκυστικότητας και της ανταγωνιστικότητας των Ίδρυμάτων Ανωτάτης Εκπαίδευσης στην Ευρώπη». Ακόμη, ότι «η Ανωτάτη Εκπαίδευση πρέπει να θεωρείται δημόσιο αγαθό, ότι αποτελεί και θα συνεχίσει να αποτελεί δημόσια ευθύνη και ότι οι φοιτητές είναι πλήρη μέλη της κοινότητας της Ανωτάτης Εκπαίδευσης».

Στη συνέχεια, οι Υπουργοί Παιδείας, έκαναν συγκεκριμένες προτάσεις, για να υλοποιηθούν τα όσα αναφέρθηκαν στο γενικό πλαίσιο της Διακήρυξης:

1. Υιοθέτηση ενός συστήματος τίτλων σπουδών ευκόλως αναγνώσιμων και συγκρίσιμων.

2. Υιοθέτηση ενός συστήματος που θα στηρίζεται σε δύο βασικούς κύκλους σπουδών.

3. Καθιέρωση ενός συστήματος διδακτικών μονάδων.

4. Προώθηση της κινητικότητας.

5. Προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας για τη διασφάλιση της ποιότητας, με τη

δημιουργία συστημάτων αξιολόγησης της ποιότητας της παρεχόμενης γνώσης.

6. Προώθηση των ευρωπαϊκών διαστάσεων στην Ανωτάτη Εκπαίδευση.

7. Διά βίου μάθηση.

Όπως αναφέρουν στο βιβλίο τους, οι Χ. Κάτσικας και Π. Σωτήρης (ίδια σχετ. στο προηγούμενο τεύχος), «Κύριο σημείο τομής τόσο της Διακήρυξης της Μπολόνια όσο και της Συνόδου της Πράγας, είναι η άμεση και χωρίς παρεκλίσεις προσαρμογή της Ανωτάτης Εκπαίδευσης στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, η οποία επιβάλλει τη γρήγορη και μαζική χορήγηση πρακτικών και άμεσα αναλώσιμων επαγγελματικών εφοδίων, με παράλληλη δραστική μείωση του κόστους των ευρωπαϊκών πανεπιστημιακών σπουδών, μέσω της υιοθέτησης των δύο κύκλων του συστήματος σπουδών, οι οποίοι διαχωρίζονται λειτουργικά και δομικά με την απόκτηση ενός πρώτου επαγγελματικού πτυχίου και ονομάζονται αντίστοιχα: «Προπτυχιακός» και «μεταπτυχιακός».

Με αυτό το σκεπτικό, η γνωστή μέχρι τώρα πανεπιστημιακή εκπαίδευση, θα προορίζεται για λίγους σπουδαστές που θα συνεχίζουν μεταπτυχιακές σπουδές αφού όμως πρώτα περάσουν από ειδικές εξετάσεις και διαθέτουν τα ανάλογα προσόντα. Για τις σπουδές αυτές θα καταβάλλονται και ύψηλα διδάκτρα. Οι προπτυχιακές σπουδές θα είναι υποβαθμισμένες, σε σύγκριση με τη σημερινή κατάσταση, και θα ικανοποιούν τις απαιτήσεις της «αγοράς». Με αυτές τις προοπτικές, συνεχίζονται οι συναντήσεις των εκπροσώπων των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ίδρυμάτων και άλλων Υπηρεσιακών παραγόντων των κρατών της Ε. Ε. προετοιμάζοντας τη Σύνοδο των Ευρωπαϊκών Υπουργών Παιδείας που θα συνέλθει στις 18 και 19 Σεπτεμβρίου 2003 στο Βερολίνο.

Χ. Γ.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η ΑΠΑΞΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Τὰ τελευταῖα χρόνια στὰ Μέσα Ἐνημερώσεως καὶ κατεξοχὴν στὴν τηλεόρασι παρουσιάζονται ὁλοὲν καὶ αὐξανόμενα περιστατικά, στὰ ὁποῖα φανερώνεται ἡ ἀπαξίωσις τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ προσωπικότητος ἐκ μέρους τῶν ὑπευθύνων αὐτῶν τῶν Μέσων. Τὰ παραδείγματα εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα. Ἀπλῶς τὰ ἐπισημαίνομε καὶ τὰ σχολιάζομε, γιατί ἀπὸ τὴν καθημερινὴ προβολή τους κάπως τὰ συνηθίζομε, τὰ θεωροῦμε φυσιολογικά καὶ παύουν πλέον νὰ μᾶς ἐνοχλοῦν!

Ὅταν πρὸ ὀλίγων χρόνων ἀπογευματινὴ ἔφημερις τῶν Ἀθηνῶν ἐδημοσίευσεν τὴν φωτογραφία ἐνὸς τεμαχισμένου ἀνθρωπίνου σώματος (μὲ τὸ πρόσχημα νὰ κατακρίνη τὸ εἰδεχθὲς αὐτὸ ἔγκλημα), ὅλοι οἱ νοήμονες πολῖτες ἐξοργίσθησαν καὶ ἐθεώρησαν τὸ περιστατικὸ ὡς παραβίασι τῶν κανόνων δεοντολογίας. Σήμερα οἱ εἰκόνες τραυματισμένων καὶ νεκρῶν ἀνθρώπων προβάλλονται καθ' ἑκάστην μὲ ἢ χωρὶς ἐπικάλυμμα μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι αὐτὸ ἀπαιτεῖ ἡ ἐλευθερία τοῦ Τύπου! Γιὰ τοὺς νοήμονες θεατὲς δὲν προσθέτει κάτι στὴν οὐσία τῆς εἰδήσεως ἡ παρουσίασός της μὲ ἀπεχθεῖς φωτογραφίες ἀνυπερασπίστων ἀνθρώπων. Ἡ μεγαλύτερα, ὅμως, ζημία ἀπὸ τὴν προβολὴ τέτοιων εἰκόνων εἶναι ὅτι ὁ ἀνθρώπος συνηθίζει καὶ ἐξοικειώνεται στὸν ἀνθρώπινο πόνο καὶ στὸν θάνατο καὶ δὲν συγκινεῖται πλέον, ἀπὸ τὴν συνεχῆ ἐπανάληψι τῶν ἰδίων εἰκόνων μὲ τραυματισμένους καὶ νεκροὺς συνανθρώπους μας.

Τὸ ἴδιο φαινόμενο ἐπαναλαμβάνεται μὲ τίς εἰκόνες τῶν πενθούντων συνανθρώπων μας· ὁ πόνος εἶναι μιὰ ἱερὴ καὶ ἄκρως προσωπικὴ στιγμή τοῦ ἀνθρώπου καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνεταὶ τηλεοπτικὸ θέα-

μα. Ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωση κατὰ τὴν ὁποία δημοσίως πενθεῖ καὶ ὀδύρεται ἓνας ἄνθρωπος, αὐτὸ γίνεται ἐντὸς ἐνὸς κύκλου γνωστῶν, συγγενῶν καὶ φίλων του, οἱ ὁποῖοι μετέχουν τοῦ πόνου του καὶ τοῦ συμπαρίστανται καὶ ὄχι ἐνώπιον ἀγνωστων καὶ ἀσχετῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦν τὸ «θέαμα» στὴν ἀναπαυτικὴ πολυθρόνα τους. Ἡ ἀπαγόρευσις εἰσόδου τῶν τηλεοπτικῶν συνεργειῶν σὲ νοσοκομεῖα καὶ κοιμητήρια ὅπου οἱ ἄνθρωποι πενθοῦν τοὺς οἰκείους τους θεωρεῖται σήμερα ὡς στοιχειώδης ἀντοπροστασία ἀπὸ τὸ ἀδηφάγο βλέμμα τῆς κακῶς νοουμένης δημοσιότητος.

Ἄλλη περίπτωσις διαπομπέυσεως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ προσωπικότητος εἶναι οἱ λεγόμενες ρεαλιστικὲς ἐκπομπὲς λόγου καὶ δράσεως. Ἐκεῖ συνάνθρωποί μας, χωρὶς τὴν συναίσθησι ὅτι αὐτοεξευτελίζονται, ἐκδιπλώνουν ἐνώπιον τοῦ τηλεοπτικοῦ κοινοῦ τὰ ἀπόρρητα τῆς ἰδιωτικῆς τους ζωῆς (ἢ ὁποία ἀφορᾷ αὐτοὺς καὶ μόνον) ἢ ἐκθέτουν τὴν ζωὴ τους μὲ τὴν προσδοκία κέρδους ἐγκλωδισμένοι σὲ μπάρα, φάρμες, βίλλες, νησιά, φυλακὲς, καὶ ὅ, τι ἄλλο ἐφεύρει ἡ νοσηρὴ φαντασία τῶν σεναριογράφων. Στίς ἔφημεριδες, μάλιστα, ἐγράφη ὅτι στὸν ἀγγλικὸ «μεγάλο ἀδελφὸ» θὰ κερδίσει χρήματα ὁποῖο ζευγάρι τολμήσει (!) νὰ συνευρεθῆ ἐρωτικῶς ἐνώπιον τοῦ τηλεοπτικοῦ φακοῦ. («Ταρίφα 50.000 λιρῶν γιὰ σὲξ στὸν ἀγγλικὸ ΒΒ» *Καθημερινὴ 23.5.2003*).

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω περιστατικά καὶ φαινόμενα καταδεικνύουν ὅτι στὴν ἐποχὴ μας ἐπικρατεῖ μιὰ σύγκρουσις μεταξὺ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου τομέως τῆς ζωῆς μας. Παλαιότερα ὑπῆρχε «μιὰ ἰσορροπία ἀνάμεσα στὸν δημοσίον καὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον, μιὰ ἰσορροπία ἀνάμεσα σ' ἓναν ἀπρόσωπο χῶρο ὅπου οἱ ἄνθρωποι εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ

επενδύσουν ένα είδος πάθους και σ' έναν προσωπικό χώρο όπου θα επένδυαν ένα άλλο. Τούτη ή κοινωνική γεωγραφία ρυθμιζόταν από μία εικόνα της ανθρώπινης φύσης βασισμένη στην ιδέα ενός φυσικού ανθρώπινου χαρακτήρα: αυτός ο χαρακτήρας δεν δημιουργήθηκε από τις εμπειρίες μιάς ζωής, αλλά αποκαλύφθηκε με αυτές. 'Ανήκε στη Φύση και αντανακλόταν στον άνθρωπο» (Ρίτσαρντ Σένετ, *Η τυραννία της οικειότητας*, 'Αθήνα: Νεφέλη, 1999, σ. 427). 'Αποτελεί παραβίασι της ιδιωτικής μας ζωής, των ατομικών μας δικαιωμάτων, ή παρείσφρησις του τηλεοπτικού φακού κατά την στιγμή της έκφρασεως συναισθημάτων πόνου, λύπης, οδύνης, θυμού, ικεσίας κ.λ.π. Είμαι έκμετάλλευσις κάποιων ολιγονόων και έν πολλοίς άνυπερασπίστων ανθρώπων όταν γίνονται αντικείμενα έμπαιγμού και διασυρμού με τó πρόσχημα της έκφρασεως των προβλημάτων τους στην τηλεόρασι ή της έκπορευσεώς τους με τó δέλεαρ του κέρδους.

Στις ήμέρες μας όπου ή ανθρώπινη ζωή και προσωπικότης άπαξιώνονται τόσοσ ώμώς και τόσοσ άπροκαλύπτωσ μόνον, ίσως, ό λόγος του Κυρίου μπορεί νά άφυπνίση και νά συνεντίση: «'Εφ' όσον έποιήσατε ένι τούτων των άδελφών μου των έλαχίστων, έμοι έποιήσατε!» (Ματθ. 25, 40).

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΑΝΕΞΕΛΕΓΚΤΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

Τους τελευταίους μήνες άνατρέπεται άρδην σέ παγκόσμιο και έθνικό επίπεδο τó ραδιοτηλεοπτικό σκηνικό και οι ίσορροπίες που είχάν διαμορφωθεί στην άγορά της ήλεκτρονικής ένημερωσεως από τις άρχές της προηγούμενης δεκαετίας. 'Αλλεπάλληλα κύματα νομοθετικών ρυθμίσεων σέ όλο τόν δυτικό κόσμο ένισχύουν τή συγκέντρωση περισσότερων μέσων ένημερωσεως σέ λιγότερα πρόσωπα, με άποτέλεσμα νά συρρικνώνονται οι μικρές έπιχειρήσεις και νά καθίστανται άκόμη πιό ίσχυροί και άνεξέλεγκτοι

οί μεγιστάνες των ΜΜΕ.

Στις ΗΠΑ καταργήθηκε ή άντιμονοπωλιακή νομοθεσία που διέπει τά μέσα ένημερωσεως, στην Εύρωπαϊκή 'Ενωση τροποποιείται ή γνωστή όδηγία «Τηλεόραση χωρίς σύνορα» και στη χώρα μας κατατίθενται στο κοινοβούλιο ή καταρτίζονται άντίστοιχες νέες διατάξεις. Κοινός στόχος όλων των εξέλιξεων είναι ή χαλάρωση ή και ή κατάργηση όλων των περιορισμών που είχάν έπιβληθεί πριν 10 - 15 χρόνια και σκόπευαν στον πλουραλισμό και τήν πολυφωνία των μέσων ένημερωσεως, αλλά και στη διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος για τήν άποφυγή διαπλοκής του με τήν εκάστοτε κυβερνητική έξουσία.

'Η οικονομική ύφεση που όδήγησε τά διαφημιστικά έσοδα των καναλιών σέ μαρasmus, με ρυθμούς ταχύτερους της μειώσεως του κόστους λειτουργίας τους, ό άμείλικτος άνταγωνισμός και ή ραγδαία επέκταση των νέων ύπηρεσιών που προσφέρει τó Διαδίκτυο, έστρεψαν βίαια τις διεθνείς άγορές σέ συγχωνυσεis έπιχειρηματικών όμίλων και σέ έξαγορές μικρότερων έπιχειρήσεων από ίσχυρότερες, με τραγική διεθνή συνέπεια ή ένημέρωση και ή ψυχαγωγία που μπαίνει καθημερινά στα νοικοκυριά μας μέσω του τηλεοπτικού μας δέκτη νά έλέγχεται πλέον μονοπωλιακά από έλάχιστα πρόσωπα στον πλανήτη!

Εύλογα λοιπόν κανείς δυσπιστεί για τήν ποιότητα και τήν άξιοπιστία της ένημερωσεως που άπολαμβάνει καθημερινά και άναρωτιέται άν σήμερα μεμονωμένα σέ κάθε χώρα τά μέσα ένημερωσεως διαμορφώνουν εύκολα τήν κοινή γνώμη και πλάθουν, χωρίς αίσθημα ευθύνης, τους πολίτες του αύριο, ποιές θά είναι οι έπιπτώσεις στο άμεσο μέλλον, όταν ένα μέσο, δορυφορικό πιά, θά έπηρεάζει, σύμφωνα με τά συμφέροντα του ιδιοκτήτη του ή όλων τόν έπηρεάζουν, τήν παγκόσμια κοινότητα. Μιά γεύση του μέλλοντος πήραμε κατά τήν πρόσφατη είσβολή 'Αμερικανών και Βρετανών στο 'Ιράκ, κατά τήν όποία ή δημοσιογραφική δεοντολογία

θάφτηκε στα έρείπια μαζί με τα άθωα θύματα του πολέμου και αντικατάθηκε από την στρατευμένη δημοσιογραφία που διοχετευόταν από δορυφορικά κανάλια, έλεγχόμενα και από τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές.

Παρόμοιες διαπιστώσεις αφορούν και την τηλεοπτική ψυχαγωγία. Δεν έχουν περάσει ούτε τρία χρόνια από τότε που ένημερώναμε έγκαιρα μέσω της στήλης μας για την επέλαση των ρεαλιστικών τηλεοπτικών ιδιών που πρωτοεμφανίζονταν τότε σε αμερικανικούς και ευρωπαϊκούς δέκτες, και οι περιγραφές τους ξένιζαν τους αναγνώστες μας. Σήμερα όλοι εξοικειωθήκαμε με τον «Big Brother», το «Wall» και τη «Φάρμα», και είμαστε πιο δεκτικοί και άλλοιωμένοι να έξασκήσουμε την περιέργειά μας στο «Survivor» που ξεκινά το φθινόπωρο. Σε λίγο καιρό δεν θα χρειάζεται να περάσουν κάποια χρόνια για να καταδροχθήσουμε τα νέα τηλεοπτικά ύποπτοίοντα, γιατί αυτά θα τα σεβδύρουν ταχύτερα στο σπίτι μας οι τεχνολογικές εξελίξεις που θα γίνονται όλο και πιο προσιτές στο εύρο κοινό. Έτοι θα μπο-

ρεϊ να δεϊ κανείς άμεσα το «Loft Story», το πιο σεξιστικό ρεαλιστικό τηλεοπτικό παιχνίδι της Ευρώπης, αλλά και το «Boy meets boy», το πρώτο όμοφυλοφιλικό ρεαλιστικό τηλεοπτικό παιχνίδι στον κόσμο, που θα άρχισει να προβάλλεται αυτό το καλοκαίρι στο καλωδιακό κρατικό άμερικανικό κανάλι και σε ώρες ύψηλης τηλεθέαςης!

Το μέλλον έρχεται ταχύτατα, αλλά φαίνεται άγνωστο και άπροοδίοριστο, και φαίνεται να ώθει προς μια άναδιάρθρωση και άποσάθρωση του σύγχρονου πνευματικού πολιτισμοϋ. Πώς θα προστατευθεί ο πλούτος και η ποικιλομορφία του πολιτισμοϋ μας, πώς θα διατηρηθοϋν οι πολιτισμικές ίσορροπίες από τις μονοπωλιακές τάσεις των διεθνών έπικοινωνιακών δικτύων που προωθοϋν και έπιβάλλουν στην πράξη την όμογενοποίηση των πολιτισμών, έξαφανίζοντας βίαια τις παραδοσιακές άξιες του ανθρώπου; Και τέλος, ποιος θα είναι αυτός ο νέος τύπος «άνθρώπου» που οικοδομείται για τον 21ο αιώνα;

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ludwig van Beethoven (1770 - 1827)

Ό γίγαντας αυτός της μουσικής δημιουργίας, ύπηρξε ένας βαθύς χριστιανός. Αυτή την πίστη την έδειξε κυρίως με τα έργα του. Και μόνο ν' άκούσει κανείς το μεγαλειώδες θρησκευτικό του έργο *Missa Solemnis* (*Επίσημη Λειτουργία*), είναι άρκετό για να καταλάβει την προσέγγιση που έπιχειρεί ο συνθέτης στα Έερα μέρη της Θ. Λειτουργίας (όπως για παράδειγμα στο συγκλονιστικό *Credo* - Πιστεύω)!

Άλλά και η ζωή του όλη ήταν ταυτισμένη με την αίσθηση των ανθρώπινων και χριστιανικών αξιών. Ήταν συχνές οι άναφορές του ιδιαίτερα στην Καινή, αλλά και στην Παλαιά Διαθήκη. Μια λεπτομέρεια: Πάνω στο τραπέζι του, ανάμεσα στα οικεία πράγματα και τα πιο άγαπημένα του βιβλία, ύπηρξε το βιβλίο ή *Μίμηση του Χριστοϋ*. Έδώ

όμως, θα άξιζε να γνωρίσουμε την θρησκευτικότητα του Beethoven, μέσα από ένα άλλο πρίσμα: Άπό άποσάσματα του προσωπικοϋ του ήμερολογίου και των έπιστολών του, που έστειλε σε διάφορους γνωστούς του και σε διαφορετικές περιόδους της ζωής του. Σημειώνει λοιπόν ο Μπετόβεν:

«...δουλεύοντας αυτή τη μεγάλη Λειτουργία, ο κυριότερος στόχος μου ήταν ν' άφυπνίσω και να ένισχύσω τα θρησκευτικά αισθήματα τόσο των τραγουδιστών όσο και των άκροατών...»

«... βρήκα κι έναν ίερωμένο για να τον διδάσκει (άναφέρεται στον άνηπίό του) τα καθήκοντά του σαν χριστιανοϋ και σαν ανθρώπου, γιατί μόνο άνω σ' αυτή τη βάση μπορεί κανείς ν' αναθρέψει άληθινούς ανθρώπους. Άργότερα, το καλοκαίρι θα διδαχθεί και λίγα Έλληνικά...»

«...Θεέ μου, βοήθησέ με! Δέν με βλέπεις έγκαταλελειμμένο από την άνθρωπότητα όλόκληρη;»

«...Νά ψέλνεται κάθε μέρα τις έπιστολές του 'Αποστόλου Παύλου και νά πηγαίνετε, επίσης κάθε μέρα, νά βρίσκετε τόν πάτερ - Βέρνερ, πού θά σ'ς ύποδείξει εκείνο τò διβλιάρáκι με τò όποιο θά πάτε κατευθείαν από έδω στόν ούρανό».

«... 'Ο Θεός νά σ' εύλογεί στις μουσικές ένασχολήσεις σου».

Σ' αυτό τò σημείο, θ' αναφέρουμε ένα σημαντικό περιστατικό από τις τελευταίες στιγμές του Μπετόβεν (Μάρτιος του 1827), όπως διασώθηκε από τόν προσωπικό του γιατρό: «'Ο Μπετόβεν διάβασε άργά την πρόγνωση με μιá απaráμιλλη πνευματική σταθερότητα, έπειτα παρέμεινε για λίγο άφηρημένος, ενώ ή όψη του εξέφραζε μιá μεγάλη γαλήνη. Στοργικός και βαρύς, μου έτεινε έπειτα τò χέρι λέγοντας: *Στείλε νά φωνάζουν τόν έφημέριο*. Έπειτα ξανάγινε σιωπηλός και σκεφτικός. Μετά από λίγο κοινώνησε με τή γαλήνη του χριστιανού πού βλέπει μπροστά του την αιωνιότητα».

(Συνεχίζεται)

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Στή μουσική επικαιρότητα αυτού του μήνα αξίζει νά σταθοϋμε σέ δυò γεγονότα:

α) Στο σημαντικό γεγονός τής κυκλοφορίας στο έμπόριο, περι τὰ μέσα του Μαΐου, ενός διπλού CD με τούς «36 Έλληνικούς χορούς» και την Είσαγωγή για όρχήστρα «'Η Έπιστροφή του 'Οδυσσέα» του Νίκου Σκαλκώτα (1904 - 1949).

Οί «36 Έλληνικοί χοροί» είναι ένα άπ' τὰ κορυφαία και πιò δημοφιλή έργα τής πατρίδας μας. 'Η σημασία του συγκεκριμένου έργου ήταν, φαίνεται, πολύ σημαντική για τò Σκαλκώτα, διότι τόν άπασχόλησε κατά περιόδους σέ όλο τò διάστημα τής δημιουργικής ζωής του (1931 - 1949). 'Η Είσαγωγή για την «Έπιστροφή του 'Οδυσσέα» είναι ένα άπ' τὰ μεγαλύτερα συμφωνικά έργα του Σκαλκώτα. Είναι επίσης έπιστέγασμα τής ελεύθερης, με σειραϊκής, δωδεκαφθογγικής

συνθετικής του μεθόδου. Τò έργο αυτό γράφτηκε γύρω στο 1942.

Στήν ήχογράφηση αυτή, την έξαιρετική Συμφωνική Όρχήστρα του BBC διευθύνει ό Νίκος Χριστοδούλου. 'Ο Νίκος Χριστοδούλου, υιός του άείμνηστου Χριστόδουλου και τής Δήμητρας Χριστοδούλου -και οι δυò άπ' τὰ παλαιά μέλη τής Χριστιανικής Ένώσεως Έπιστημόνων- άποτελεί έναν από τούς κορυφαίους νέους έλληνες μάεστρους και συνθέτες. Έχει σπουδάσει σύνθεση στην Ελλάδα και τò Μόναχο, διεύθυνση όρχήστρας στο Λονδίνο, καθώς επίσης ελληνική Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Άθηνών. Έχει διευθύνει όλες τις ελληνικές όρχήστρες και έχει συνεργαστεί με πολλές του έξωτερικού. Έχει συνθέσει έργα για όρχήστρα, χορωδία, μουσική δωματίου, τραγούδια, κ.λ.π. Επίσης έχει μελετήσει εις βάθος τή ζωή και τò έργο του Ν. Σκαλκώτα. Δισκογραφεί για την σουηδική εταιρεία BIS τὰ συμφωνικά έργα του Ν. Σκαλκώτα (πρώτες παγκόσμιες ήχογραφήσεις). 'Η δισκογραφική αυτή σειρά έχει τιμηθεί με πολλές διεθνείς διακρίσεις.

β) Τò Σάββατο στις 31 Μαΐου, τελέσθηκε Θεία Λειτουργία στον Έερό Ναό του Άγίου Σώστη, στη Νέα Σμύρνη, με τή συμμετοχή -στο ψαλτήρι- τής «Μουσικής Συντροφιάς». 'Η ώραία αυτή γυναικεία χορωδία έκλεισε φέτος 20 χρόνια συνεχούς λειτουργίας και κοινωνικής προσφοράς μέσω τής μουσικής. Μετά τή Θ. Λειτουργία έγινε ό έτήσιος Άπολογισμός, όπου ή πρόεδρος του Συλλόγου, κυρία Δανάη Καλτσά, ένημέρωσε για τήν πλούσια δραστηριότητα τής χορωδίας (άπό τή συμμετοχή σέ 'Ιερές Άκολουθίες μέχρι τή συμμετοχή σέ 'Ιδρύματα γερόντων, νοσοκομεία, κ.λ.π.). 'Η «Μουσική Συντροφιά» ξεκίνησε τò 1983 από την κυρία Ξανθή Βίττη, ή όποία είχε τήν μουσική έπιμέλεια και διεύθυνση στο ξεκίνημα τής χορωδίας. Τὰ τελευταία χρόνια τήν μουσική διεύθυνση τής «Μουσικής Συντροφιάς» έχει ή κυρία Μαλισιάνου. Ευχόμαστε νά συνεχίσει αυτή ή πλούσια προσφορά τής χορωδίας και στο μέλλον και νά βρει κι άλλους πολλούς μιμητές.

Α. Γ.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Ἀγαπητές «Ἀκτίνες»

Οἱ Ρωμαιοκαθολικοί, οἱ Προτεστάντες καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μέσω τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστόδουλου καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου, ἔχουν ζητήσει σαφὴ ἀναφορά τοῦ Χριστιανισμοῦ στὸ ὑπὸ διαμόρφωση πρῶτο Εὐρωπαϊκὸ Σύνταγμα. Ὁ Βαλερὺ Ζισκάρ Ντ' Ἐστέν, Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Συντάξεως τοῦ Συντάγματος τῆς Ε. Ε. μιλώντας μὲ τὸν Πατριάρχη κ. Βαρθολομαῖο ἔχει ἀναγνωρίσει τὴν προσφορά τοῦ Χριστιανισμοῦ στὸν Εὐρωπαϊκὸ Πολιτισμό, καὶ τονίζει καθὼς ἡ Ἐπιτροπὴ συζητεῖ ὅλες τὶς ἐκδοχές, ὅτι θὰ πρέπει νὰ ὑπάρξει συνταγματικὴ ἀναφορά. Ἐχει ὅμως ἐπισημάνει ὁ κ. Ντ' Ἐστέν στὸν κ. Βαρθολομαῖο ὅτι ὑπάρχει μεγάλη ἀντίδραση ἀπὸ ἀρκετοὺς πολιτικοὺς ποὺ δὲν ἐπιθυμοῦν ἐμπλοκὴ τῶν θρησκευτῶν καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν στὴν διοικητικὴ μηχανὴ τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης, γιατί ἡ αὐριανὴ ἐμπλοκὴ τῶν Μουσουλμάνων μὲ τὴν εἴσοδο τῆς Τουρκίας στὴν Ε. Ε. δὲν θὰ ἦταν ὅ,τι τὸ καλύτερο γιὰ τὴν Εὐρώπη. Ὑπάρχει φαίνεται καὶ παρέμβαση ἰσχυρῶν παραγόντων τοῦ Ἰσραήλ.

Ὁ Εὐρωπαϊκὸς Πολιτισμὸς, ὅπως εἶναι γνωστὸ, διαμορφώθηκε σταδιακὰ ἀπὸ τὸν Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πολιτισμό, τὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὴ Ρώμη. Ὅπως ἔχει τονήσει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος, ἐὰν ἡ Ε. Ε. θέλει νὰ εἶναι πραγματικότητα αὐτὸ ποῦ

ὁ τίτλος δηλώνει, πρέπει νὰ βαδίζει ἔχοντας ὡς πολικὸ ἀστέρα τὸν Εὐρωπαϊκὸ Πολιτισμὸ. Ὁ Ζισκάρ Ντ' Ἐστέν εἶχε δηλώσει παλαιότερα «τί δουλειὰ ἔχει ἡ Τουρκία στὴν Εὐρώπη, μιὰ χώρα μουσουλμανικὴ, ποῦ ἀπλῶς ἀκουμπάει ἓνα πολὺ μικρὸ τῆς μέρος στὴν Εὐρώπη (Α. Θράκη);

Ὡστόσο ἡ Θρησκεία τελευταία ἀπωθεῖται συνεχῶς στὸ χῶρο «Πολιτισμὸς», μὲ κίνδυνο νὰ ἀποχρωματισθεῖ ἡ Χριστιανικὴ ταυτότητα τῆς Εὐρώπης. Αὐτὸ φάνηκε καὶ στὸ ἄτυπο συμβούλιο τῶν Ὑπουργῶν Πολιτισμοῦ στὴ Θεσσαλονικὴ 24 - 25 Μαΐου 2003, ὅπου ἐγινε λόγος γιὰ τὴν Πάτρα Πολιτιστικὴ πρωτεύουσα τὸ 2006, καὶ μίλησαν γιὰ τὴ διαμόρφωση κοινῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτιστικῆς ταυτότητας, μὲ τὴν ἐνσωμάτωση τοῦ πολιτισμοῦ στὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα. Κι ἐνῶ τόνισαν ὅτι ἐκπαίδευση δὲν σημαίνει μόνον νὰ δημιουργήσουμε ἀνθρώπους κατάλληλους γιὰ μιὰ δουλειὰ, οὐδεὶς ἔκανε λόγο γιὰ τὸν καθοριστικὸ ρόλο τῶν ἀξιών τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴ διαμόρφωση τῆς προσωπικότητος τῶν νέων, ποῦ θὰ ἀναλάβουν τὶς τύχες τῆς αὐριανῆς Εὐρώπης.

Οἱ διάφορες ἐστίες πίεσης φαίνεται πῶς στόχο τους ἔχουν στὸ κείμενο τοῦ Πρώτου Συντάγματος τῆς Εὐρώπης νὰ μὴ γίνεαι ἀναφορὰ στὸν Χριστιανισμὸ, ἐνῶ γίνεαι σαφῆ ἀναφορὰ στὶς ἄλλες δύο συνιστώσες τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ, δηλαδὴ στὸν Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ καὶ τὸν Ρωμαϊκὸ.

Κι ἐνῶ συνεχίζονται οἱ συζητήσεις γιὰ τὴ μορφή ποῦ θὰ πρέπει νὰ πάρει τὸ Σύν-

νταγμα τῆς Εὐρώπης καὶ τὸ τοπίο εἶναι θολὸ μὲ τὶς ἀλληλοσυγκρουόμενες ἀπόψεις καὶ θέσεις, δυστυχῶς διαπιστώνουμε ἰδεολογική - πνευματική σύγχυση καὶ στοὺς ἔλληνες πολιτικούς. Ἐτοὶ ὁ Εὐρωβουλευτῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ κ. Γεώργιος Κατηφόρης ἔχει δηλώσει στὴν ἐφημερίδα «Βῆμα» 8.2.2003 ὅτι «τάσσομαι ἐναντίον ὁποιασδήποτε ἀναφορᾶς στὰ θεῖα καὶ αὐτὸ θὰ τὸ κἀνω ὅσο ἀκόμη θὰ ἐκφράζω τὴν Ἑλλάδα στὴ Συντακτικὴ Συνέλευση τῆς Εὐρώπης». Καὶ ὁ κ. Ἀνδρέας Ἀδριανόπουλος σὲ ἄρθρο του στὴν ἐφημερίδα «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» τῆς 25.5.2003 μὲ τίτλο «ποῦ βαδίζουμε» δηλώνει καὶ τὰ ἐξῆς: «... κυβέρνηση καὶ ἀντιπολίτευση ἐρίζουν γιὰ τὸ ποσοστὸ τῶν δημόσιων δαπανῶν γιὰ τὴν Παιδεία... Δὲν διαφωνοῦν ὅμως γιὰ τὸν προσανατολισμὸ καὶ τὴ διάρθρωση τοῦ δημοσίου συστήματος παιδείας καί, κατὰ περίεργο τρόπο, στὴν ἐποχὴ τῶν νέων τεχνολογιῶν ἐπιμένουν πῶς ἡ παιδεία θὰ πρέπει νὰ προωθεῖ «Ἑλληνοχριστιανικὲς ἀξίες!». Ὅμως χωρὶς αὐτὲς τὶς ἀξίες μπορεῖ ἡ παιδεία νὰ ἐκπαιδεύσει καὶ ἐτοιμάσει ὀλοκληρωμένους, ὑπευθύνους καὶ ἀξιους ἀριανοὺς πολίτες καὶ ἠγέτες τῆς πατρίδας μας; Ἴσως δὲν ἔχει γίνῃ κατανοητὸ ὅτι ἡ Ἑλλάδα δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ συναγωνιστεῖ τοὺς κολοσσοὺς τῆς Εὐρώπης στὴν Τεχνολογία, μπορεῖ ὅμως νὰ συμβάλει στὴν ἀνάπτυξη τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης, ὁ ὁποῖος δὲν ἐξε-

λίσσεται σύμμετρα μὲ τὴν καταπληκτικὴ πρόοδο τοῦ Τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ, μὲ βάση τὶς πνευματικὲς ἀξίες τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας, καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, τῆς Χριστιανικῆς Γραμματείας, ἀλλὰ καὶ τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς παραγωγῆς. Ἀρκεῖ βέβαια τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀποστολὴ νὰ μὴ τὴν ἀπαρνηθεῖ ἡ χώρα μας θεωρώντας τὴν οὐτοπία καὶ νέα μορφή προγονοπληξίας, ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴ μεγάλη τεχνολογικὴ πρόοδο, οἰκονομικὴ δύναμη καὶ ἔπαρση τῆς Δύσης.

Στὸ κείμενο τῆς Ἐπιτροπῆς Ντ' Ἐστὲν γιὰ τὸ πρῶτο Σύνταγμα τῆς Εὐρώπης, τὸ ὁποῖο θὰ ἐγκριθεῖ στὴ Σύνοδο τῆς Ε. Ε. στὶς 20 - 22 Ἰουνίου 2003 στὴ Χαλκιδικὴ, εὐελπιστεῖ ἡ Χριστιανικὴ Εὐρώπη νὰ ἔχει ὁ Χριστιανισμὸς τὴν κυρίαρχη θέση ποὺ τοῦ ἀρμόζει. Οἱ ὀδυνηρὲς ἐμπειρίες τοῦ 20οῦ αἰῶνα μὲ τοὺς δύο παγκόσμιους πολέμους καὶ ἄλλες συγκρούσεις, μὲ τεράστιες θυσιῆς σὲ αἷμα καὶ καταστροφές, ἀσφαλῶς θὰ συμβάλλουν ἀποφασιστικά, ὥστε ἡ Εὐρώπη νὰ ἀποφασίσει νὰ πορευθεῖ στὸν 21ο αἰῶνα ἐνωμένη καὶ δυνατὴ, ἐμπνεόμενη ἀπὸ τὶς πνευματικὲς ἀξίες τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ.

Μὲ φιλικὸς χαιρετισμοὺς
Δρ ΤΙΜΟΘΕΟΣ Ι. ΤΙΜΟΘΕΑΔΗΣ

«AKTINES». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατροίδης, Παρθενώνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους € 0,90. Ἐτησίαν συνδρομὴ, εἰσωτερικοῦ € 9, ἐξωτερικοῦ 30 \$ U.S.A. Ἡ διευθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονόητοτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Ἰούλιος 2003

Ἐκδόσεις
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»
ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ
ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ «Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»

55
ΧΡΟΝΙΑ
ΣΤΟ ΚΕΛΛΙ ΤΗΣ
ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΗΣ

Ἐπιμέλεια: Ἀναστασίας Α. Παπακωνσταντίνου - Μαλάμη

Πρόλογος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδοῦλου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρότυπη 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 3221 283

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Επιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998